

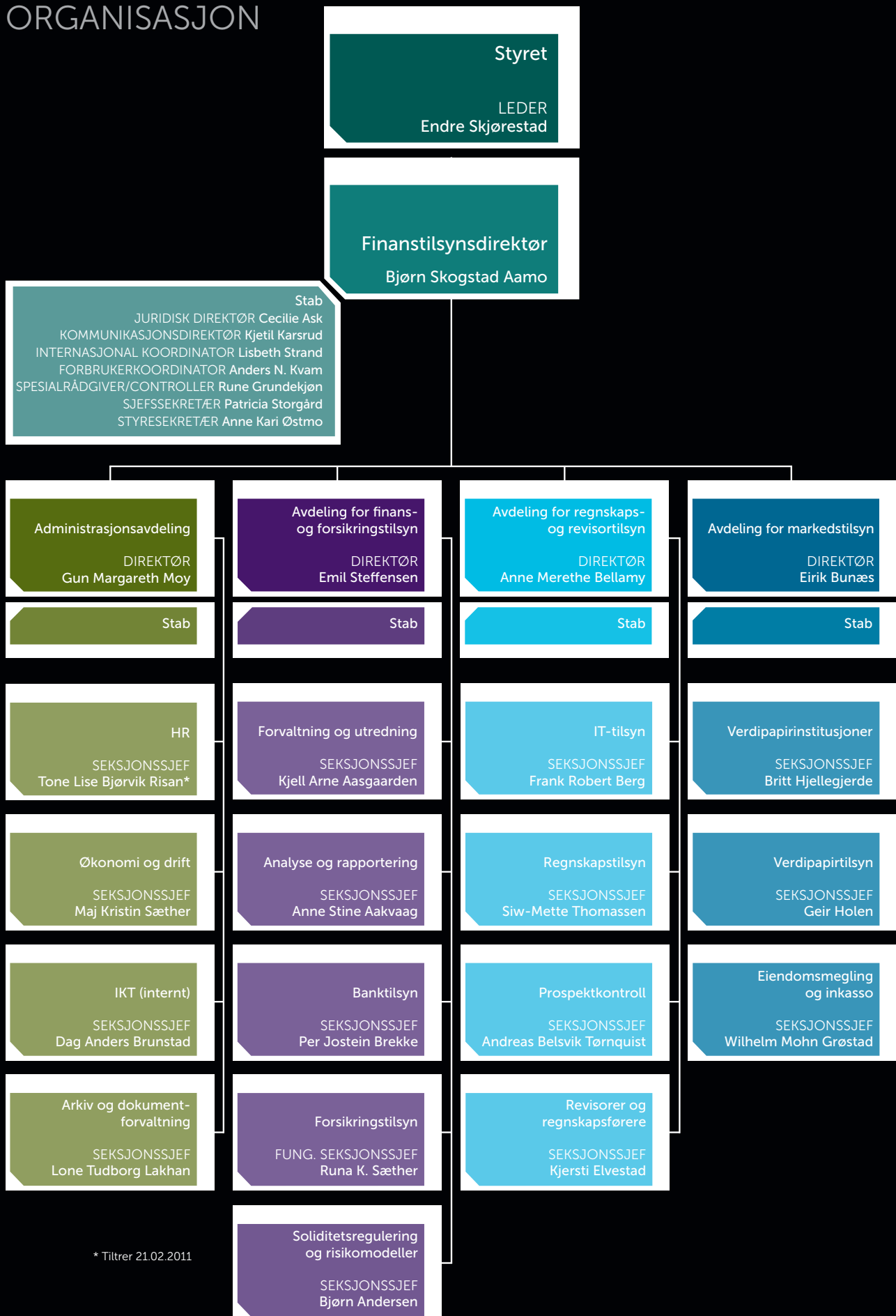
FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

ÅRSMELDING

2010

FINANSTILSYNETS ORGANISASJON

* Tiltrer 21.02.2011

Finanstilsynet har tilsyn med banker, finansieringsforetak, e-pengeforetak, betalingsforetak, forsikringselskaper, pensjonskasser og -fond, forsikringsformidlere, verdipapirforetak, forvaltningsselskaper for verdipapirfond, børser og autoriserte markedsplasser, oppgjørssentraler og verdipapirregistre, eiendomsmeglingsforetak, inkassoforetak, regnskapsførere og revisorer. I tillegg har Finanstilsynet kontroll med prospekter, noterte foretaks finansielle rapportering og markedsatferd i verdipapirmarkedet.

INNHold

Organisasjonskart	2
Forord	4
Finanstilsynets strategi 2010–2014	6
Viktige hendelser i 2010	10
Organisasjon og ressursbruk	14
Informasjon og kommunikasjon	28
Forbrukarvern	32
Rapport fra tilsynsområdene:	
– Bank og finans	36
– Forsikring og pensjon	46
– Verdipapiriområdet	54
– Verdipapirtilsyn	57
– Prospektkontroll – omsettelige verdipapirer	68
– Regnskapstilsyn – noterte foretak	70
– Revisjon	74
– Regnskapsførervirksomhet	80
– Eiendomsmegling	86
– Inkassovirksomhet	90
– Tilsyn med IT og system for betalingstenester	94
Internasjonal verksemd	98
Finanstilsynets viktigste relasjoner	107

«Tilsynet skal se til at de institusjoner det har tilsyn med, virker på hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov samt med den hensikt som ligger til grunn for institusjonens opprettelse, dens formål og vedtekter.»

(Finanstilsynsloven § 3)

For analyser av utviklingstrekk i finansmarkedet vises det til rapporten *Finansielt utsyn 2011*.

FORORD

Norge har så langt kommet bedre fra finanskrisen enn de fleste andre land. Heller ikke i 2010 førte den internasjonale finanskrisen til alvorlige problemer for norske finansinstitusjoner. Bankkrisen ved inngangen til 1990-tallet ga viktige lærdommer både for bankenes kredittpraksis, for tilsynsmetoder og regelverk. Dette bidro til at finansnæring og økonomi i mindre grad enn i andre land ble rammet av krisen. Solide statsfinanser og en gunstig næringsstruktur har også vært viktig.

Finanskrisen utløste i mange land behov for betydelig statlig kapitaltilførsel til bankene. Dette forsterket statlige gjeldsproblemer noe som i neste omgang skaper stor usikkerhet for den videre økonomiske utviklingen. Dersom stater i neste omgang ikke kan betjene sin gjeld, rammes private banker og andre investorer som har gitt dem lån. For norsk finansnæring og økonomi kan det komme negative virkninger både gjennom økte kostnader for internasjonal finansiering og ved nye tilbakeslag i internasjonal økonomi.

Den internasjonale krisen har ført til enighet om nye og strengere krav til bankenes kapital og likviditet. Strengt norske regler, Finanstilsynets gjennomgang av den enkelte banks risiko og kapitalbehov (Pilar 2) og bankenes egen innsats har bidratt til at norske banker står godt rustet til å møte de nye kapitalkravene. Både utfordringene i markedene og behovet for å ha tilstrekkelige buffere i forhold til minstekravene, gjør det nødvendig at bankene også for 2010 benytter en vesentlig del av overskuddene til fortsatt styrking av egenkapitalen.

Norske banker er i sin likviditetsforsyning avhengige av internasjonal opplåning, og er dermed sårbare for uro i internasjonale markeder. Det er viktig at både bankene selv og myndighetene arbeider systematisk for å gjøre bankene mer robuste på dette området.

Etter en bred prosess, som også omfattet innhenting av synspunkter fra brukerne, vedtok Finanstilsynets styre 24. november ny strategi for tilsynet for perioden 2010 til 2014. Strategien bygger videre på hovedmålene om **å bidra til å sikre finansiell stabilitet og vel-fungerende markeder**. Disse følges opp gjennom åtte delmål, som er gjengitt på side 6–9.

«Solide og likvide finansinstitusjoner» har både før og etter den internasjonale finanskrisen stått sentralt i Finanstilsynets arbeid. Delmålet «God overvåking av risiko i økonomi og markeder» bygger videre på et arbeid som startet i 1994 da Kredittilsynet etablerte et program for makroøkonomisk overvåking av risiko i det finansielle systemet. Det var en viktig observasjon under den norske bankkrisen at det ikke er noe skarpt skille mellom makro- og mikrorisiko. Den enkelte bank møter risikoer som både er spesifikke og som påvirkes av utviklingen i samfunnsøkonomien. På dette grunnlaget har tilsynet hvert halvår utarbeidet oversikter over risikoforhold som også omfatter makroøkonomiske forhold. Rapportene sendes Finansdepartementet og Norges Bank. Fra 2002 har vurderingene blitt offentliggjort gjennom en årlig tilstandsrapport. For bedre å reflektere at rapporten i stor grad er framoverskuende, heter den nå *Finansielt utsyn*. Fra 2010 utarbeider tilsynet også halvårsrapporten *Finansielle utviklingstrekk* på høsten.

Analysene og jevnlige undersøkelser av lån til næringseiendom og boliger har blant annet ligget til grunn for Finanstilsynets tilsyn med enkeltinstitusjoner i form av systematiske tematisyn.

Norske husholdninger har høyere gjeld enn noen gang før. Gjelden er i hovedsak knyttet til boliger, der prisene er på et historisk høyt nivå. For å skape en mer robust boligfinansiering fastsatte Finanstilsynet i 2010 retningslinjer for god utlånspraksis for boligformål. Oppfølging av disse retningslinjene, i første omgang gjennom systematiske tilsyn, men om nødvendig også med andre virkemidler, er en viktig oppgave i 2011.

Den internasjonale finanskrisen viste et sterkt behov for å styrke overvåkingen av risikoforhold i økonomi og markeder. Det nye regulatoriske rammeverket Basel III, inneholder egne virkemidler med sikte på å motvirke at det bygger seg opp bobler i markedet som kan utløse kriser. I Norge er det naturlig at det generelle makrotilsynet og bruk av spesielle virkemidler bygger videre på det samarbeidsom er etablert mellom Finansdepartementet, Norges Bank og Finanstilsynet. Det vil være viktig både å benytte de analysene som sentralbanken utfører, og at de virkemidlene som skal benyttes overfor institusjonene er godt samordnet med Finanstilsynets øvrige arbeid.

Ivaretagelse av forbrukernes interesser ligger til grunn for store deler av det lovverket som Finanstilsynet forvalter. Tilsyn med eiendoms-
megling og inkassovirksomhet har i første rekke et forbrukerper-
spektiv. Trygge banker og forsikringselskaper er også av avgjørende
viktighet for forbrukerne. Delmålet «Forbrukerbeskyttelse gjennom
god informasjon og rådgivning» er et uttrykk for at hensynet til
forbrukerne, ikke minst som sparere og investorer, nå har fått en mer
sentral plass i Finanstilsynets strategi og virksomhet enn tidligere.
I årsmeldingen blir det redegjort nærmere for de omfattende tema-
tilsynene som ble gjennomført, særlig rettet mot salg og rådgivning
av spareprodukter i verdipapirforetak og banker i 2010. Nytt regel-
verk fra EU med krav til likeartet informasjon om spareprodukter på
ulike områder («PRIPs») vil gi et bedre grunnlag for dette tilsynet og
også inkludere forsikringsprodukter.

Det nye europeiske rammeregelverket for forsikringsvirksomhet,
Solvens II, medfører særlige utfordringer for norske livsforsikrings-
elskaper som kan kreve tilpasninger i norske virksomhetsregler.
Finansinstitusjonenes bruk av IKT har gjort oppfølging av den opera-
sjonelle risikoen på disse områdene til en viktig oppgave. Både angrep
fra kriminelle, for eksempel i form av skimming, og risiko knyttet til
utkontraktering er blant de utfordringene som følges opp. Også reglene
for å hindre hvitvasking og terrorfinansiering følges aktivt opp.

Strukturendringene i de europeiske verdipapirmarkedene har gått
videre i 2010. Andelen av aksjeomsetningen som finner sted utenom
de tradisjonelle børsene øker stadig. Dette har økt behovet for å stille
krav til rapportering av transaksjoner og til bedre innsyn i aktiviteten
knyttet til de ulike handelsplattformene. Det arbeides i EU med end-
ringer i det såkalte MiFID-direktivet, blant annet for å ivareta disse
behovene.

Det forberedes nå et felles europeisk system for oppgjør av verdi-
papirtransaksjoner, det såkalte Target 2 Securities-systemet (T2S).
Det legges opp til oppgjør hvor sentralbanker og verdipapirsentraler
deltar i et integrert europeisk oppgjør. Norges Bank, Verdipapir-
sentralen og Finanstilsynet samarbeidet i 2010 aktivt med henblikk
på å muliggjøre en norsk deltakelse i T2S. En forpliktende avtale om
norsk deltakelse kan inngås i 2011.

Gjennom tilsyn med verdipapirmarkeder, regnskapsstandarder
og revisorer har Finanstilsynet ansvar for mange av de forholdene
som er viktige for et velfungerende marked, slik som god finansiell
informasjon og like spilleregler for alle. Fra 1. mai 2010 overtok
Finanstilsynet den operative kontrollen med prospekter for omsettelige
verdipapirer. Overtakelsen har møtt de kravene som stilles, men kre-
ver fortsatt oppmerksomhet og ressurstilgang. Offentliggjøringen av
prospektene skjer fortløpende på tilsynets nettsted. Et velfungerende
norsk verdipapirmarked avhenger av gode rammebetingelser, på linje
med hva som gjelder for konkurrerende markedsplasser. Det norske
aksjemarkedet hadde i 2010 en god utvikling både med hensyn til
verdiutvikling, likviditet, nye emisjoner og ved at mange nye foretak
ble tatt opp til notering.

Finanstilsynets omfattende og mangfoldige oppgaver gjør det nød-
vendig med prioriteringer og et fortløpende arbeid for å sikre en
effektiv bruk av ressursene. Også dette er en viktig del av strategien
for de nærmeste årene.

Oslo, 26. januar 2011

Endre Skjørestad
Styreleder

Bjørn Skogstad Aamo
Finanstilsynsdirektør

FINANSTILSYNETS STRATEGI 2010–2014

Utdrag fra Finanstilsynets nye strategi, som ble vedtatt av Finanstilsynets styre 24. november 2010. I strategien har Finanstilsynet identifisert følgende prioriteringer:

- tilsyn med institusjoner og områder som har størst betydning for finansiell stabilitet og velfungerende markeder
- makroøkonomisk overvåking og makrotilsyn
- følge opp nye internasjonale krav til institusjoner og tilsyn
- følge opp investor- og forbrukerbeskyttelse og sørge for at krav og tilsynsaktivitet blir godt kjent

Strategien beskriver også tiltak og prioriteringer under hvert tilsynsområde.

HOVEDMÅL

Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet og velfungerende markeder.

DELMÅL

1. Solide og likvide finansinstitusjoner
2. God overvåking av risiko i økonomi og markeder
3. Forbrukerbeskyttelse gjennom god informasjon og rådgivning
4. Egnede ledelse og tilfredsstillende virksomhetsstyring i foretakene
5. Robust infrastruktur som sikrer betryggende betalinger, handel og oppgjør
6. Tilstrekkelig og pålitelig finansiell informasjon
7. God markedsatferd
8. Effektiv krisehåndtering

HOVEDMÅL

Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet og velfungerende markeder. Bak målene ligger det viktige samfunnsøkonomiske hensyn. Finansiell stabilitet og velfungerende markeder er nødvendig for å sikre tillit til det finansielle systemet, en stabil økonomisk utvikling og for å beskytte brukerne av finansielle tjenester.

Det finansielle systemet bidrar til å øke effektiviteten i fordelingen av samfunnets ressurser og til økonomisk vekst. Finansiell stabilitet innebærer at det finansielle systemet kan håndtere forstyrrelser og uventede sjokk og utføre sine funksjoner slik at det ikke oppstår store, negative konsekvenser for resten av økonomien. Velfungerende markeder bidrar til effektiv fordeling og prising av kapital og risiko. Det er nær sammenheng mellom finansiell stabilitet og velfungerende markeder. Uten finansiell stabilitet kan ikke markedene fordele kapital og risiko på en effektiv måte. Dersom fordelingen av kapital ikke skjer på en effektiv måte, og risiko blir feilpriset, kan dette skape finansiell ustabilitet.

Finansiell stabilitet

Finansinstitusjoner, finansmarkeder og den finansielle infrastrukturen utgjør til sammen det finansielle systemet. Stabilitetsproblemer kan ha sitt opphav i hver av disse delene, men vil ofte utspille seg og forsterkes gjennom et samspill mellom flere deler av systemet. Problemer i enkeltinstitusjoner, særlig i de større finansinstitusjonene, kan føre til smittevirkninger til andre institusjoner.

Finanstilsynet har lang erfaring med makroøkonomisk overvåking og vurderinger av spørsmål knyttet til finansiell stabilitet. Det er viktig at virkemidler som bygger på makrotilsyn er samordnet med virkemidler som benyttes innenfor tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Ettersom det finansielle systemet har stor betydning for den realøkonomiske utviklingen, er institusjonene underlagt et omfattende regelverk. Regulering av og tilsyn med institusjonenes kapitaldekning, likviditet, risikostyring og garantiordninger for innskudd gir også forbrukerne trygghet for bankinnskudd, forsikringskrav og pensjoner.

Velfungerende markeder

Konkurranse og informasjon er grunnleggende for effektivt fungerende markeder. I et velfungerende marked reflekterer markedspriser og markedsrenter de underliggende økonomiske forholdene, usikkerheten i økonomien og markedsaktørenes risikotoleranse.

Et velfungerende marked forutsetter god likviditet, tilstrekkelig størrelse og lave transaksjonskostnader. Dette gjelder for bank-, forsikrings-, eiendoms-, verdipapir- og råvaremarkedene. I et velfungerende kapitalmarked blir risiko fordelt slik at de aktørene som er best i stand til å bære ulike risikotyper, bærer den, mens aktører som ikke ønsker å ta på seg en spesiell type risiko, kan sikre seg mot risikoen. Rettidig og presis informasjon og rådgivning gjør det mulig å fatte beslutninger som er i tråd med den enkeltes formuesposisjon, arbeids- og inntektsituasjon og risikotoleranse.

Aktiv oppfølging av at aktørene etterlever lover og regler og effektiv oppfølging av regelbrudd er viktig for å oppnå velfungerende markeder. Behovet for å beskytte forbrukere som sparere, låne- og forsikringstakere skyldes at mange av produktene er komplekse, og de økonomiske konsekvensene kan være betydelige og vanskelige å få oversikt over.

DELMÅL

1. Solide og likvide finansinstitusjoner

Finanstilsynet skal påse at finansinstitusjoner og verdipapirforetak har tilstrekkelig kapital til å motstå uforutsette tilbakeslag. Foretakene må bygge opp kapital i gode tider som er tilstrekkelig til å møte tap og verdifall i dype konjunkturedganger. Det er viktig at kapitalen er stor nok til at tilliten til institusjonene blir opprettholdt, slik at ny kapital kan hentes inn og virksomhetene refinansieres også i nedgangstider. Finanstilsynet skal påse at finansinstitusjonene og verdipapirforetakene har tilstrekkelig likviditet og en robust finansiering for å kunne opprettholde en normal utlånsvirksomhet også i perioder med svakt fungerende penge- og kapitalmarkeder. De større finansgruppene er viktige for finansiell stabilitet, og i tilsynsarbeidet må det legges særlig vekt på soliditet og likviditet i disse. Finanstilsynet skal delta aktivt i internasjonalt tilsynssamarbeid rettet mot grensekryssende finansinstitusjoner av betydning for norske finansmarkeder.

2. God overvåking av risiko i økonomi og markeder

Finanstilsynet skal analysere og vurdere mulige stabilitetsproblemer i norsk finansnæring på bakgrunn av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi, og benytte denne informasjonen i det løpende tilsynsarbeidet med enkeltinstitusjoner. I makrotilsynet må en være oppmerksom på mulige ubalanser, bobletendenser og fare for korreksjoner i markeder og økonomi som kan true den finansielle stabiliteten. Mulige stabilitetsproblemer som følge av smittevirkninger mellom institusjoner og markeder må også vurderes. Finanstilsynet skal kombinere og utnytte informasjon fra tilsyn med enkeltinstitusjoner og informasjon fra makrotilsyn. Finanstilsynet skal videreutvikle og aktivt benytte virkemidler for å redusere systemrisiko. Som ledd i makrotilsynet skal Finanstilsynet utveksle informasjon og samarbeide med Finansdepartementet og Norges Bank for å finne egnede risikoreduserende tiltak.

3. Forbrukerbeskyttelse gjennom god informasjon og rådgivning

Finanstilsynet skal gjennom tilsyn med rådgivere og produktleverandører bidra til at salg og rådgivning er trygt og at det passer for den enkelte kunde. Salg og rådgivning må være basert på kundenes

forutsetninger for å forstå hva investeringer, låneopptak, forsikrings- og pensjonsprodukter innebærer. Finanstilsynet vil som ledd i arbeidet med forbrukerbeskyttelse følge opp nye europeiske krav til skriftlig informasjon om spare- og investeringsalternativer for bank-, forsikrings- og verdipapirprodukter. Det er videre viktig for forbrukerne at Finanstilsynet følger opp eiendomsmeglernes atferd og deres overholdelse av aktsomhetskrav.

4. Egnede ledelse og tilfredsstillende virksomhetsstyring i foretakene

Finanstilsynet skal se til at foretak under tilsyn har god virksomhetsstyring, forsvarlig drift og at virksomheten skjer i samsvar med gjeldende regler. Finanstilsynet skal kritisk vurdere om virksomheten bygger på en forsvarlig forretningsmodell og påse at foretakene aktivt overvåker og styrer alle viktige risikoer. For finansiell stabilitet er det viktig at foretakene har gode systemer for risikostyring som grunnlag for å sikre tilstrekkelig kapital og likviditet. Foretakenes risikostyring må også være robust og god nok for å møte den operasjonelle risikoen. Egnede ledelse, tilfredsstillende risikostyring og internkontroll skal bidra til at foretakene overholder atferdsreglene, som er viktige for at markedene skal fungere godt.

5. Robust infrastruktur som sikrer betryggende betalinger, handel og oppgjør

Finanstilsynet skal bidra til en robust infrastruktur med sikre og stabile informasjons- og kommunikasjonssystemer. Finanstilsynet må se til at systemene for betalingstjenester, inkludert nettbank og kort, er effektive og sikre. Det er viktig at integrerte teknologiske systemer fungerer betryggende og at risikoen for kriminelle handlinger som oppstår ved internettbaserte løsninger er under kontroll.

Finanstilsynet skal arbeide for at markedsplassene fungerer slik at investorene kan ha tillit til at markedsprisene på verdipapirer og andre finansielle instrumenter er basert på oppdatert og relevant informasjon. Finanstilsynet vil se til at oppgjørssystemene er sikre og effektive, slik at markedet fungerer effektivt og kan tiltrekke seg investorer. Finanstilsynet skal arbeide for at oppgjørs- og registerfunksjoner

er innrettet i samsvar med internasjonale standarder og målsettingen om et integrert europeisk verdipapiroppgjørssystem.

6. Tilstrekkelig og pålitelig finansiell informasjon

Finanstilsynet skal påse at løpende og periodisk informasjon fra noterte foretak er tilstrekkelig, pålitelig og rettidig. Det samme gjelder kvaliteten i offentliggjort informasjon fra institusjoner under tilsyn og rapportering til myndighetene. Finanstilsynet skal se til at prospekter, finansiell informasjon og annen rapportering er i samsvar med gjeldende regler, og at revisjonen av foretakene oppfyller formålet og holder en tilfredsstillende kvalitet. Finanstilsynet skal gjennom sitt tilsyn med regnskapsførere og revisorer bidra til at regnskapsinformasjon fra næringslivet for øvrig holder en tilfredsstillende kvalitet. Dette har blant annet stor betydning for bankene og andre kredittgivere.

7. God markedsatferd

Finanstilsynet skal se til at markedene er preget av hensiktsmessige atferdsregler, effektivt tilsyn og alminnelig god atferd blant aktørene. En forutsetning for velfungerende markeder og betryggende investor- og forbrukerbeskyttelse er at alle aktører overholder lover, forskrifter og god skikk. For å oppnå dette, skal Finanstilsynet på alle tilsynsområder bidra til høy oppdagelsesandel og rask og effektiv håndheving ved eventuelle regelbrudd. Effektiv og rask håndheving av atferdsreglene, som også omfatter forbudet mot innsiddehandel og kursmanipulasjon, bidrar til at investorer og brukere får tillit til markedene.

8. Effektiv krisehåndtering

Finanstilsynet skal ha beredskap for å håndtere kritiske situasjoner slik at skadelige ringvirkninger og varige problemer for finanssektoren og brukerne av finansielle tjenester unngås. Det skal være beredskap for å møte både uforutsette problemer i enkeltinstitusjoner, markeder og infrastruktur, og mer omfattende kriser i det finansielle systemet. Det nære samarbeidet med Bankenes Sikringsfond videreføres.

Finanstilsynet skal gjennomføre regelmessige nasjonale kriseøvelser, sørge for et godt samarbeid med andre berørte nasjonale myndigheter,

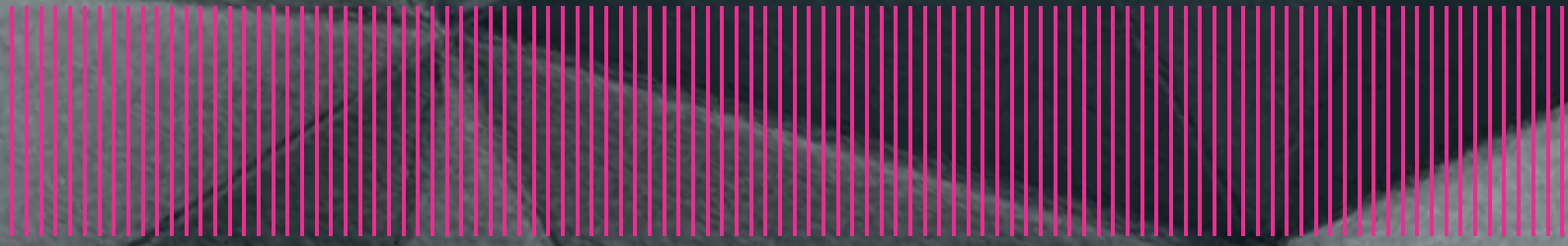
delta i internasjonale kriseøvelser og i internasjonalt tilsynssamarbeid for grensekryssende institusjoner. Finanstilsynet skal bidra til at garantiordningene, inkludert innskuddsgarantien, fungerer etter hensikten og blir praktisert slik at ulempene ved en krise blir minst mulig for den enkelte kunde. Videre skal Finanstilsynet ivareta ansvaret sitt knyttet til Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur slik at eventuelle kriser på dette området kan håndteres på en tilfredsstillende måte.

Virkemidler

Finanstilsynets virksomhet er omfattende og krever aktiv bruk av ulike virkemidler, enkeltvis eller i kombinasjon, og i tilsynsarbeidet blir risiko og vesentlighet prioritert.

For å nå målene sine, benytter Finanstilsynet disse virkemidlene i tilsynsvirksomheten:

- tilsyn og overvåking
- forvaltning
- regelverksutvikling
- informasjon og kommunikasjon

VIKTIGE HENDELSER I 2010

TILSYN OG OVERVÅKING

Tett oppfølging av bankene også i 2010

I det stedlige tilsynet følger Finanstilsynet opp risikoeksponering og styring og kontroll i bankene, med særlig vekt på soliditet og likviditet. I 2010 ble det gjennomført 70 tilsyn i banker i Norge, flere enn noen gang før. Dette omfattet også tematisyn om investeringsrådgivning, hvitvaskingsregelverket, kapitaldekningsrapportering og IT-tilsyn. I tillegg til tett oppfølging av bankene gjennom stedlige tilsyn, vurderte Finanstilsynet og ga skriftlig tilbakemelding på bankenes vurderinger av egen risiko og kapitalbehov (ICAAP).

Retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for bankenes lån til boligformål

Finanstilsynet publiserte i mars 2010 nye retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for boliglån. Retningslinjene krever at bankene må ha en grundig prosess i vurdering av låntakernes betalingsevne og at et lån normalt ikke skal overstige 90 prosent av boligens verdi. Tilsynets undersøkelse høsten 2010 viste at de største bankene hadde endret egne rutiner som følge av de nye retningslinjene. Finanstilsynet har fulgt opp innføringen av de nye retningslinjene, blant annet i boliglansundersøkelsen høsten 2010. I 2011 vil Finanstilsynet gjennomføre tematisyn med vekt på oppfølging av retningslinjene.

Vurdering av finansiell stabilitet – halvårlig publisering av analyser

Internasjonalt har makrotilsyn («macroprudential supervision») fått en mer framtrædende rolle. Finanstilsynet har drevet makroøkonomisk overvåking siden 1994, og har siden 2002 hver vår gitt ut rapporten *Tilstanden i finansmarkedet*. Tilsynet besluttet fra 2010 å publisere rapporter med analyse av finansiell stabilitet to ganger årlig. Fra 2011 publiseres rapportene *Finansielt utsyn* om våren og *Finansielle utviklingstrekk* om høsten.

Tematisyn om salg av strukturerte spareprodukter

Finanstilsynet kartla i 2010 salg av spareprodukter i 2009 og 2010 i nær 30 banker, hvorav alle de største. Undersøkelsene ble fulgt opp med stedlige tilsyn hos åtte banker i 2010. Med unntak av én bank, hadde bankene i den aktuelle perioden ikke solgt kompliserte spareprodukter eller gitt lån som var direkte knyttet til det aktuelle spareproduktet. Av de åtte bankene som ble inspisert, viste gjennomgangen at for sju av dem var rådgivernes avlønning produktneutrale. Finanstilsynets observasjon er at bankene kan gjøre mer for å selge billigere fond, og at mange sparere vil være tjent med indeks- og obligasjonsfond som en del av sin portefølje.

Kritikk mot flere større verdipapirforetak etter tilsyn

Finanstilsynet gjennomførte stedlige tilsyn hos flere av de større foretakene i 2010. Finanstilsynet hadde særlig oppmerksomhet på foretakenes compliance-funksjon, foretakenes informasjonshåndtering og håndtering av interessekonflikter. Finanstilsynet gjennomgikk også kvaliteten på foretakenes periodiske rapporteringer, og for flere av foretakene avdekket Finanstilsynet til dels alvorlig feilrapportering. Flere foretak fikk sterk kritikk. Finanstilsynet følger opp at foretakene innretter seg i tråd med merknadene.

Bankenes etterlevelse av nytt hvitvaskingsregelverk

Finanstilsynet gjennomførte i første halvår 2010 stedlige tilsyn i et utvalg finansinstitusjoner knyttet til etterlevelse av lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv. (hvitvaskingsloven). Funnene viser at norske banker og finansinstitusjoner ikke har fulgt opp det nye regelverket på en tilfredsstillende måte. De stedlige tilsynene utløste en rekke forbedringstiltak i institusjonene.

Utflytting av bankenes IKT-oppgaver

Finanstilsynet advarte i mai 2010 i rundskriv til finansinstitusjonene om faren ved utkontraktering av bankenes sentrale IKT-funksjoner til høyrisikoområder. Risikoen ved utflytting av driftsfunksjoner knyttet til bankenes reskontro- og betalingssystemer til høyrisikoland er for høy til at det kan aksepteres.

Norske finansinstitusjoner har liten eksponering mot land med statsgjeldsproblemer

Finanstilsynet foretok en nærmere kartlegging på forsommeren 2010 av norske finansinstitusjoners eksponering mot landene Portugal, Italia, Irland, Hellas og Spania. Kartleggingen hadde utgangspunkt i institusjonenes ordinære rapportering til tilsynet. Totalt sett var eksponeringen mot disse landene liten. Mot Hellas hadde ingen av institusjonene eksponeringer av betydning.

Etablering av sentral motpart (CCP) for clearing av egenkapitalinstrumenter

Oslo Clearing ASA fikk i april 2010 tillatelse til å drive virksomhet som oppgjørssentral for egenkapitalinstrumenter. Finanstilsynet fulgte prosessen i forbindelse med oppstart av clearingvirksomheten nøye. Erfaringene med clearing av egenkapitalinstrumenter synes så langt å være gode.

Manglende markedsdata i verdsettelse av investeringseiendom

Finanstilsynet gjennomførte i 2010 en gjennomgang av enkelte utsteders verddivurdering av investeringseiendom. Undersøkelsen viste at verdsettelse av investeringseiendom er utfordrende, og markedet for næringseiendom i Norge er lite likvid og lite transparent. Økt grad av åpenhet i markedet vil bidra til at verdsettelse som gjøres basert på diskonterte kontantstrømmer i større grad vil kunne reflektere markedsforholdene på balansedagen. Resultatene er publisert i en egen rapport. Gjennomgangen følges opp gjennom enkeltsaker.

Tematilsyn rettet mot revisors plikter ved oppdragsvurdering

Våren 2010 gjennomførte Finanstilsynet et tematilsyn rettet mot revisors plikter ved aksept og fortsettelsesvurderinger, herunder revisorskipper. At revisorlovens bestemmelser knyttet til dette etterleves, er et viktig bidrag for å hindre at virksomhet som ikke drives i samsvar med de reglene som gjelder, blir videreført. Kontakt mellom tidligere og ny revisor vil sikre at ny revisor har en særlig oppmerksomhet rettet mot de forholdene som bør rettes opp. Samlerapporten etter tematilsynet, og tidligere års tematilsyn, blir publisert på Finanstilsynets nettsted.

FORVALTNING

Gjensidige Forsikring omdannes til allmennaksjeselskap

Finanstilsynet tilrådte Finansdepartementet i mai 2010 at Gjensidige Forsikring BA kunne omdanne seg til allmennaksjeselskap og at Gjensidigestiftelsen kunne omdannes til finansstiftelse. Finansdepartementet ga i juni 2010 Gjensidige tillatelse til omdanningen.

Beregningsrenten i livsforsikring settes ned

Finanstilsynet besluttet å sette ned den maksimale beregningsrenten i livsforsikring til 2,5 prosent for alle livsforsikringskontrakter som blir etablert etter 1. januar 2011. Det er besluttet at høyeste tillatte

beregningsrenten som norske livsforsikringselskaper og pensjonskasser kan anvende ved beregning av premier og forsikringsmessige avsetninger for ny pensjonsopptjening for kollektive rente- og pensjonsforsikringer, skal være høyst 2,5 prosent fra 1. januar 2012.

Nye regler om spesialfond

Verdipapirfondlovens regler om spesialfond og bestemmelser om spesialfond i enkelte forskrifter til verdipapirfondloven trådte i kraft 1. juli 2010. Spesialfond kan være fond med svært ulikt nivå for risiko og beskyttelse. Dette kan innebære høy risikotaking. Finansdepartementet legger opp til at spesialfond foreløpig verken kan markedsføres eller selges overfor ikke-profesjonelle kunder, og at dette gjelder uavhengig av om initiativet kommer fra kunden eller foretaket. Finanstilsynet ga i 2010 tre tillatelser til å etablere norske spesialfond og seks tillatelser til å markedsføre utenlandske spesialfond i Norge.

REGELVERKSUTVIKLING

Nye og strengere kapital- og likviditetskrav for bankene

På bakgrunn av den internasjonale finanskrisen la Basel-komiteen for banktilsyn i desember 2010 fram nye kapital- og likviditetsstandarder for banknæringen, «Basel III», som skal innføres gradvis i perioden 2013–2019. Standardene fra Basel-komiteen skal innarbeides som endringer i EUs kapitaldekningsdirektiv, «CRD IV», som skal vedtas i løpet av 2011 og gjøres gjeldende fra årsskiftet 2012–2013. Tidligere innstramminger i regelverket, CRD II og III, ble gjennomført i norsk regelverk ved årsskiftet 2010–2011. En del av bestemmelsene trer ikke i kraft før 31. desember 2011.

Forslag til nytt regelverk om verdipapirfond

Finanstilsynet har ledet en arbeidsgruppe med representanter fra myndigheter og næringen som har foreslått ny verdipapirhandlov med tilhørende forskrift. Arbeidsgruppens lovforslag ble sendt Finansdepartementet i juni 2010. Forslaget har vært på høring og er

til behandling i departementet. Arbeidsgruppens forslag til forskrifter ble sendt departementet i januar 2011. Nytt regelverk forventes å gjelde fra juli 2011.

Nye regler for kapitalforvaltning for forsikring

Etter forslag fra Finanstilsynet ble ny forskrift for kapitalforvaltning for forsikring fastsatt av Finansdepartementet i desember 2010. Endringene innebærer blant annet at livsforsikringselskaper og pensjonskasser får økt adgang til å investere i unoterte verdipapirer og i aksjer utstedt av selskaper som driver eller eier infrastruktur. Endringene legger til rette for en mer langsiktig kapitalforvaltning.

Forslag til forskrift om godtgjørelser i finansinstitusjoner til Finansdepartementet

Tiltak for å motvirke belønningsordninger som øker risikoen i finansmarkedet er en viktig del av det internasjonale reguleringsarbeidet. Finanstilsynets forslag om godtgjørelser vil sikre åpenhet og gode prosesser i alle finansinstitusjoner og verdipapirforetak og bidra til en fortsatt moderat praksis i bankene.

Retningslinjer for stresstester og retningslinjer for konsentrasjonsrisiko

Den europeiske banktilsynskomiteen (CEBS) offentliggjorde 26. august reviderte retningslinjer for stresstesting og reviderte retningslinjer for konsentrasjonsrisiko. Retningslinjene for stresstesting og retningslinjene for konsentrasjonsrisiko ble iverksatt 31. desember 2010. Finanstilsynet la til grunn at finansinstitusjonene starter eget arbeid med å gjennomføre de nye retningslinjene innen dette tidspunktet, og at de tar hensyn til retningslinjene i det videre arbeidet med stresstesting og vurdering av konsentrasjonsrisiko. Finanstilsynet vil innarbeide de nye retningslinjene i sin tilsynsmetodikk.

Verdipapirforetakenes avlønningssystemer og vederlag fra andre enn kunden

Finansdepartementet og Finanstilsynet har vurdert hvilke krav regelverket om interessekonflikter stiller til verdipapirforetakenes avlønningssystemer, og har kommet til at et avlønningssystem for investeringsrådgivere med en direkte kobling mellom avlønningen og

kundens investeringer er i strid med verdipapirhandelloven. Ved utøvelsen av virksomheten skal verdipapirforetakene påse at kundens interesser blir ivaretatt på beste måte.

Endringer i regelverket for eiendomsmegling

Med virkning fra 1. juli 2010 ble det vedtatt endringer av enkelte bestemmelser i eiendomsmeulingsloven. Endringene knytter seg til regler om avvikling av eiendomsmeulingsforetak, egenhandel og fagansvarlig. I tillegg gjennomføres EØS-forpliktelser etter yrkeskvalifikasjonsdirektivet om EØS-borgeres rett til midlertidig etablering.

NYE OPPGAVER

Finanstilsynet overtar kontrollen av prospekter fra 1. mai 2010

Den operative prospektkontrollen for omsettelige verdipapirer som tidligere ble ivaretatt av Oslo Børs, ble overført til Finanstilsynet med virkning fra 1. mai 2010. Dette er et ledd i tilpasningen til det felles-europeiske regelverket på verdipapiriområdet.

Finanstilsynet overtar ledelse og sekretariat for Beredkapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI)

Fra 1. juni 2010 overtok Finanstilsynet ledelse og sekretariat for Beredkapsutvalget for finansiell infrastruktur. Ledelse og sekretariat har til nå ligget i Norges Bank.

Styret i Finanstilsynet har etter lova det overordna ansvaret for verksemda i Finanstilsynet og behandlar mellom anna viktige fagsaker i samband med forskrifter og konsesjonar, budsjett og tiltaksplanar. Styret har fem medlemmer. Medlemmene og varamedlemmene blir oppnemnde av Finansdepartementet for ein periode på fire år.

ORGANISASJON OG RESSURSBRUK

STYRET

Slik er det noverande styret sett saman:

Advokat **Endre Skjørestad**, leiar
Assisterande direktør **Vivi Lassen**, nestleiar
Professor **Hilde C. Bjørnland**, styremedlem
Professor **Mette Bjørndal**, styremedlem
Tidlegare banksjef **Harald Indresøvde**, styremedlem

Førsteamanuensis **Beate Sjøfjell**, første varamedlem
Avdelingsdirektør **Jostein Skaar**, andre varamedlem

Direktør i Noregs Bank, **Birger Vikøren**, er observatør.
Direktør **Arild J. Lund** er vararepresentanten hans.

Finanstilsynet fekk nytt styre 1. mars 2010, og den nye styreleiar, **Endre Skjørestad**, blei oppnemnd frå 15. april 2010. Den førre styreleiar, **Finn Hvistendahl**, fungerte som styreleiar til ny leiar tok over. Tidlegare banksjef **Harald Indresøvde** blei oppnemnd som styremedlem frå 26. mars 2010. Noregs Banks observatør til styret, **Birger Vikøren**, hadde permisjon fram til 15. april 2010.

Direktør i Noregs Bank, **Arild J. Lund**, var observatør fram til då, og assisterande direktør i Noregs Bank, **Sindre Weme**, var vararepresentant i denne perioden.

To representantar som er valde av og blant dei tilsette, supplerer styret når administrative saker skal behandlast. Frå februar 2009 har desse representert dei tilsette:

Seniorrådgivar **Marit Sletta**
Spesialrådgivar **Knut Godager**

Vararepresentantar var seniorrådgivar **Øyvind Jenssen**, internasjonal koordinator **Nina Moss**, og seksjonssjef **Lone Tudborg Lakhan**.

I 2010 hadde styret elleve ordinære styremøte. Styret behandla 46 administrative saker og 57 fagsaker til vedtak. I tillegg fekk styret 54 administrative saker og 68 fagsaker til orientering. Til saman behandla styret 225 saker. Styret får òg i kvart møte munnleg orientering om nokre aktuelle saker som har vore eller er til behandling i administrasjonen.

Styret i Finanstilsynet

Endre Skjørestad, Vivi Lassen, Hilde C. Bjørnland, Mette Bjørndal, Harald Indresøvde, Beate Sjøfjell, Jostein Skaar, Birger Vikøren, Marit Sletta og Knut Godager
Foto: CF-Wesenberg@kolonihaven.no

Leiargruppa i Finanstilsynet

Bjørn Skogstad Aamo, Emil Steffensen, Eirik Bunæs, Anne Merethe Bellamy, Cecilie Ask, Gun Margareth Moy og Kjetil Karsrud
Foto: CF-Wesenberg@kolonihaven.no

GJENNOMFØRINGA AV PRIORITERTE OPPGÅVER I 2010

Tilsynsverksemda tek utgangspunkt i dei oppgåvene Finanstilsynet er pålagt ved lov, i tildelingsbrevet frå Finansdepartementet (som er basert på Stortingets budsjettvedtak) og i strategien til Finanstilsynet. Ut frå prioriteringane som er nemnde i st.prp. nr. 1 (2009–2010), og som er følgde opp i tildelingsbrevet, vedtok styret i Finanstilsynet dei tolv høgast prioriterte oppgåvene i 2010.

I punkta nedanfor er det gitt ei oversikt over gjennomføringa av dei høgast prioriterte oppgåvene i 2010, slik dei blei utforma i Finanstilsynets plan for verksemda i 2010.

1. Det var ikkje alvorlege problem for norske finansinstitusjonar som følgje av finanskrisa i 2010. Med nær kontakt med moglege kjøparar blei problem i eit mindre forsikrings-selskap løyste utan problem for kundane.
2. Finanstilsynet førebudde endringar i føresegnar for å følgje opp dei første tiltaka i det europeiske regelverket som følgje av finanskrisa (CRD II og CRD III). Det er sett i gang tiltak i samarbeid med andre nordiske tilsynsmyndigheiter for å førebu gjennomføringa av dei nye rammevilkåra som er utarbeidde etter finanskrisa (Basel III). Finanstilsynet har delteke aktivt i drøftingar i dei europeiske tilsynsorgana og i finanskriseutvalet.
3. Finanstilsynet utførte rekordmange stadlege tilsyn i 2010, i alt 337. Av desse var det 70 i bank og finans, 12 i forsikrings-selskap og 24 i verdipapirføretak. Det er lagt særleg vekt på solid eigenkapital når det gjeld risiko, at likviditeten er tilstrekkeleg og at risikoen ved bruk av IKT-system er under god kontroll.
4. Finanstilsynet har følgd utviklingstrekk i institusjonar og marknader tett. Det blei utarbeidd ein rapport om tilstanden i finansmarknaden ved inngangen til 2010 og ein rapport om finansielle utviklingstrekk i oktober 2010. På grunnlag av utviklinga i utlån til bustad blei det sett i verk særlege retningslinjer om god praksis for utlån til bustad.
5. Arbeidet med å førebu nye soliditetsreglar for forsikrings-selskap (Solvens II) er godt i gang, og ei omfattande undersøking av dei moglege verknadene (QIS5) er gjennomført.
6. Overtakinga av den operative prospektkontrollen frå Oslo Børs blei gjennomført frå 1. mai, og kontrollen har vist seg å fungere godt i Finanstilsynets regi.
7. Det er etablert ei sentral motpartsløysning (CCP) i verdipapiroppgjeret. Den løpande rapporteringa frå verdipapirføretaka, mellom anna TRS-rapporteringa, er følgd nøye.
8. Tilsynet med revisorar og revisjonsselskap som reviderer føretak av allmenn interesse, er prioritert, mellom anna ved at det er gjennomført fleire selskapstilsyn. Arbeidet med endringar i revisorregisteret held fram, mellom anna med tildeling av revisorregisternummer til ansvarlege revisorar.
9. Det er gjennomført ei rekkje stadlege tilsyn både i verdipapirføretak og i bankar for å sikre god forretningsskikk og god rådgiving med sikte på vern av forbrukarar og investorar.
10. Det er tilsett 31 nye medarbeidarar, og utskiftinga har vore låg (9 prosent). I alt 66 medarbeidarar har meir enn fem års erfaring frå tilsynsområda. Det er gjennomført ei ny undersøking av arbeidsmiljøet som har gitt eit grunnlag for å styrkje dette ytterlegare, mellom anna når det gjeld internkommunikasjon.
11. Det er førebudd og vedteke ein ny strategi for Finanstilsynet etter at det mellom anna er gjennomført brukarundersøkingar blant føretak under tilsyn, bransjeorganisasjonar og samarbeidande myndigheiter.
12. Skiftet av namn til Finanstilsynet og innflytting i nye lokale er gjennomført og har gitt eit godt grunnlag for å vidareutvikle intern kultur og gode relasjonar til dei som Finans-tilsynet samarbeider med.

ADMINISTRASJON, PERSONALE OG LIKESTILLING

Direktøren for Finanstilsynet blir oppnemnd av Kongen i statsråd for ein periode på seks år. **Bjørn Skogstad Aamo** blei oppnemnd for ein ny seksårsperiode i februar 2005, med verknad frå april 2005.

Lønna til direktøren var 1 194 000 kroner ved utgangen av 2010. Honoraret til styreleiaren var 195 000 kroner, til nestleiareren 135 000 kroner, til styremedlemmene 115 000 kroner og til varamedlemmene 35 000 kroner. Honoraret per møtedeltaking var 7 000 kroner.

I 2010 blei det lyst ut 52 stillingar, mot 44 i 2009. Av utlysingane var 16 interne, mot 10 i 2009. Til saman var det 938 søkjarar i 2010, mot 976 i 2009.

Ved utgangen av 2010 var det 261 fast tilsette i Finanstilsynet, mot 246 ved utgangen av 2009. Av dei fast tilsette er 52 prosent kvinner. Blant dei tilsette har 89 prosent høgare utdanning.

I leiargruppa var det 43 prosent kvinner i 2010. Av alle som har leiaransvar, var det 46 prosent kvinner. Lønna til kvinnene var 85,9 prosent av lønna til mennene i 2009, mot 87,7 prosent i 2008.

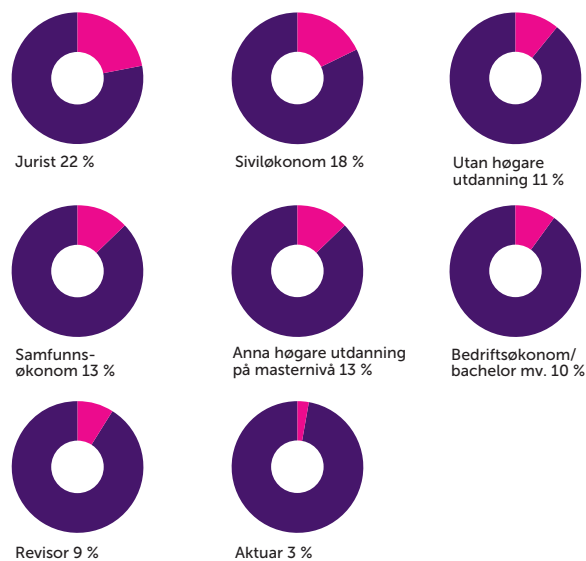
Likestillingsarbeidet er forankra i arbeidsmiljø- og likestillingsutvalet. Ein eigen tillitsvald for likestilling møter fast i utvalet. Utvalet behandlar jamleg lønnsstatistikk for kvar stillingsgruppe og for heile Finanstilsynet for å følgje med på utviklinga i likelønn, som er eit prioritert område i den interne lønnspolitikken. Utvalet behandlar òg andre spørsmål om likestilling. Tilsynets handlingsplan for likestilling, som blei vedteken i februar 2007, er laga på grunnlag av eit breitt likestillingsomgrep. Såleis gjeld han òg mellom anna etnisk bakgrunn, funksjonshemming og alder.

Sentralt i Finanstilsynets lønns- og personalpolitikk står tiltak for å rekruttere, utvikle og behalde medarbeidarar med høg kompetanse innanfor tilsynsområda. Finanstilsynet har gjennom aktiv bruk av verkemiddel sikra at tilsynet har den kompetansen det treng for å utføre oppgåvene sine på ein god og effektiv måte.

Ved utgangen av 2010 hadde Finanstilsynet 66 medarbeidarar med solid erfaring (normalt meir enn fem års arbeid) frå bransjane under tilsyn. Utskiftingsprosenten blant medarbeidarane var på 9 i 2010, mot 6 i 2009. Tilsynet har lykkast godt med å halde på både medarbeidarar med lang tilsynserfaring og medarbeidarar med høg kompetanse som er utvikla internt. For å få til det, er det nødvendig med ein fleksibel lønns- og personalpolitikk.

Finanstilsynet gjennomførte ei arbeidsmiljøundersøking våren 2010. Resultata frå undersøkinga viste ei forbetring i resultatet samanlikna med den førre undersøkinga i 2008. Tilbakemeldingane frå undersøkinga viser at det er gode relasjonar mellom tilsette og leiarar, og at medarbeidarane opplever at det er eit sterkt fagleg engasjement og ein positiv kultur i Finanstilsynet. Undersøkinga viste òg at organisasjonen har utfordringar når det gjeld internkommunikasjon og kunnskapsdeling. Det er utarbeidd forslag til tiltak, og tilsynet vil arbeide med både organisasjonskultur og tekniske løysingar for å auke medarbeidartilfredsheita på desse områda.

Figur 1: Utdanningsfordelinga per 31.12.2010

Inkluderande arbeidsliv

Finanstilsynet er omfatta av IA-avtalen og legg stor vekt på førebygging og oppfølging av sjukefråvær. Det krev eit nært samarbeid mellom Finanstilsynet, bedriftshelsetenesta og NAV. Arbeidsmiljøutvalet følgjer opp sjukefråværet og tilrår tiltak ved behov. Arbeidsmiljø- og likestillingsutvalet vurderer jamleg omfanget av sjukefråværet og om det er formålstenleg å setje i verk tiltak. Sjukefråværet gjekk ned til 3,4 prosent i 2010, frå 4,8 prosent i 2009.

IA-avtalen skal hindre at søkjarar med redusert funksjonsevne blir diskriminerte, og bidra til å heve den reelle pensjonsalderen. Finanstilsynet understrekar målsetjinga om mangfald med tanke på etnisk bakgrunn, funksjonsevne, kjønn og alder i stillingsutlysingar. Minst ein søkjar frå underrepresenterte grupper skal alltid kallast inn til intervju så sant kvalifikasjonskrava er oppfylte.

Saker og saksbehandlingstid

I tråd med strategien er det sett opp konkrete mål for saksbehandlingstida for eit utval forvaltningssaker og for tilsynsrapportar og merknader. For dei fleste forvaltningssakene er målet at 90 prosent skal vere ferdig behandla innan 30 dagar. For enkelte kompliserte saks-typar er det sett lengre frist. Fristen for tilsynsrapportar og merknader varierer noko mellom dei ulike tilsynsområda.

På alle område, med unntak av tilsynsmerknader, blei det registrert ei forbetring i 2010 samanlikna med 2009. Måloppnåinga var likevel ikkje tilfredsstillande i 2010, og det er derfor nødvendig å arbeide for at saksbehandlingstida skal bli kortare. Det svakaste resultatet er knytt til forvaltningssaker med lengre frist enn 30 dagar. Hovudårsaka er for lang saksbehandlingstid for godkjenning av vedtekter på verdipapiriområdet.

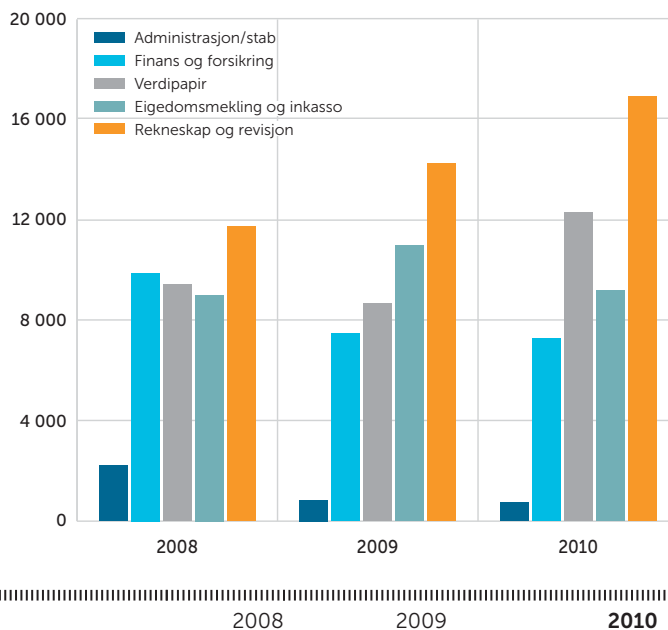
Tabell 1: Saksbehandlingstida i Finanstilsynet

	2009		2010	
	Saker	Måloppnåing	Saker	Måloppnåing
Forvaltningssaker totalt med mål for saksbehandlingstid	4 049	65 %	3 546	78 %
- Forvaltningssaker der fristen er 30 dagar	3 174	78 %	3 425	79 %
- Forvaltningssaker med lengre frist enn 30 dagar	875 *	19 % **	121	53 %
Tilsynsrapportar	194	81 %	222	81 %
Tilsynsmerknader	181	78 %	189	72 %

* 769 av desse sakene gjaldt klagar på avslag om ettergiving av forseinkingsgebyret i Rekneskapsregisteret i Brønnøysund.

** Klagesakene blei utsette i påvente av ei avklaring om ny klageinstans. Statens innkrevjingsentral tok over denne oppgåva frå 1. januar 2010.

Figur 2: Registrerte saksdokument – fagområde*

* Komplexiteten i sakene på finans- og verdipapiriområdet er ofte større enn på dei andre områda.

Talet på registrerte saksdokument til og frå Finanstilsynet auka i 2010 med om lag 4 200 frå 2009. Årsaka til auken i saksdokument i 2010 er mellom anna at Finanstilsynet overtok den operative prospektkontrollen frå Oslo Børs 1. mai 2010. For eigedomsmekling var det ein reduksjon i saksdokument i 2010 etter at det var ein auke i 2009 som følgje av fornying av alle konsesjonar innan utløpet av året.

Effektivisering

For å auke effektiviteten og betre kvaliteten på grunnlaget for tilsynsarbeidet, har utvikling av både nye og eksisterande tekniske løysingar vore viktig. Samtidig har det vore nødvendig å justere interne rutinar og samarbeidsformer. Eit treårig datavarehusprosjekt blei fullført i januar 2011. Formålet med prosjektet var å komme fram til betre løysingar for rapportering og analyse ved å stille saman data frå ulike datakjelder i tillegg til å optimalisere rapporteringa. Betre løysingar gjer det lettare å sjå samanhengar både innanfor og mellom institusjonar. Tilsynsområda har i auka grad brukt Altinn til innrapportering, noko som gir gevinstar både i effektivitet og kvalitet. Det er òg gjort førebuaende arbeid til innføring av Altinn II. På det administrative

området har Finanstilsynet teke i bruk offentleg elektronisk postjournal og etablert ei elektronisk leiarhandbok.

Sikkerheit og beredskap

Finanstilsynet ønskjer å vere ei tillitvekkjande og påliteleg verksemd, og tilsynet legg vekt på at det har eit sikkerheitsansvar både overfor føretak under tilsyn, dei tilsette og sentrale myndigheiter. Det blir derfor arbeid kontinuerleg med sikkerheit og beredskap både på kjerneområdet til verksemda og i eigen organisasjon. Finanstilsynet følgjer sikkerhetsreglementet til Noregs Bank som omfattar fysisk sikring og beredskap knytt til kontorlokala. Finanstilsynet har egne sikkerheits- og beredskapsplanar for dei ulike tilsynsområda på den finansielle marknaden, medrekna den tekniske infrastrukturen. Tilsynet har etiske retningslinjer for dei tilsette og interne rutinar for verksemda, mellom anna for trygg saksbehandling. For dei interne IKT-løysingane og den tekniske infrastrukturen gjeld eit eige sikkerheitsreglement. Det blir jamleg gjennomført sikkerheitstestar på IKT-området. Det er etablert ein sekundær driftsstad som beredskap i ein krisesituasjon. Det blir gjennomført jamlege testar og øvingar.

ØKONOMI

Utgifter

Stortinget fastset budsjettet til Finanstilsynet som ein del av statsbudsjettet. Budsjettet for 2010 var opphavleg på 286,9 millionar kroner. I tillegg blei det løyvd 4,5 millionar kroner som kompensasjon for lønnsoppgeret. Inkludert overførte midlar på 5,2 millionar kroner frå 2009 var budsjettet på 296,6 millionar kroner. I tillegg fekk Finanstilsynet refundert 4,4 millionar kroner i foreldre- og sjukepengar. Den samla disponible utgiftsramma var etter dette 301,0 millionar kroner. Utgiftene alt i alt summerte seg til 293,0 millionar kroner, ein auke på 9,9 prosent. Dei samla lønnsutgiftene auka med 15,3 prosent, og utgiftene til varer og tenester minka med 0,7 prosent. Dei totale utgiftene til Finanstilsynet var 8,0 millionar kroner mindre enn disponibelt budsjett. Ubrukte midlar blir overførte til 2011.

På same måten som for andre statlege verksemder som inngår i statsrekneskapen, blir rekneskapen til Finanstilsynet ført etter konstantprinsippet, ikkje etter rekneskapsprinsippet, som gjeld for private verksemder. Rekneskapen blir ført etter kontoplanen for statsrekneskapen, som byggjer på ei artsgruppering av utgifter og inntekter. Finanstilsynet har med utgangspunkt i denne planen sett opp ei formålsgruppering av utgiftene. Hovudgruppering etter formål går fram av tabell 2.

I det avsluttande revisjonsbrevet 28. mai 2010 om rekneskapen for 2009 går det fram at Riksrevisjonen ikkje hadde vesentlege merknader til rekneskapen eller måten Finanstilsynet hadde gjennomført budsjettet på.

Tabell 2: Rekneskap

	2008	2009	2010
Lønnsutgifter	154 593	175 516	202 491
Av dette:			
Lønn og sosiale utgifter (alle stillingar)	150 756	169 745	197 486
Ekstrahjelp/vikarar	3 144	4 975	4 002
Andre lønnsutgifter (styre / råd / andre honorar)	693	796	1 003
Varer og tenester	81 607	91 220	90 553
Av dette:			
Driftsutgifter	35 558	43 957	38 780
Informasjon	2 930	2 728	2 154
Administrative reiser og møte, kontingentar	7 173	7 863	8 355
Inspeksjonsreiser og anna tilsynsarbeid	3 795	3 754	3 467
OU-arbeid, leiar- og kompetanseutvikling	4 671	4 318	5 657
IKT-utgifter	27 480	28 600	32 140
Sum utgifter	236 200	266 736	293 044

Tal i heile tusen kroner
(Førebels rekneskap for 2010)

Kommentar

Det var spesielt lønnsutgiftene som auka betydeleg i 2010. Auken var på 27 millionar kroner. Det kan forklarast med fleire tilsette og den generelle lønnsauken. Reduksjonen i driftsutgifter var på 0,7 millionar kroner. Auken i IKT-kostnader må sjåast i samanheng med større krav til elektroniske system, både til innrapportering, analyse og arbeidsprosessar.

Inntekter

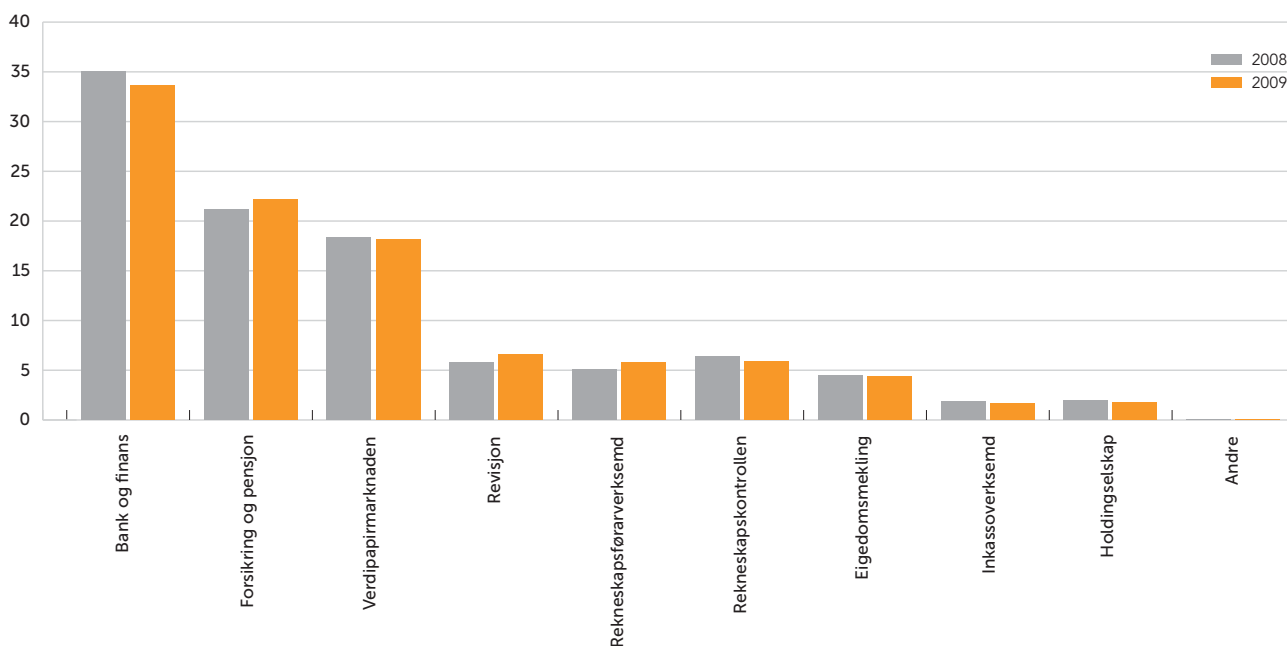
Utgiftene til Finanstilsynet blir etter finanstilsynslova § 9 dekte av institusjonar som er under tilsyn ved starten av budsjettåret. Stortinget vedtek derfor ei inntektsløyving som er lik utgiftsløyvinga. Etter lova skal utgiftene fordelast på dei ulike institusjonsgruppene etter omfanget av tilsynsarbeidet. Utgiftene blir derfor kravde inn

etterskotsvis. Det blir òg kravd bidrag frå filialar av føretak frå andre EØS-statar.

Utlikningsbeløpet for 2009 som skulle innbetalast i 2010, utgjorde 247,1 millionar kroner. At den utlikna summen er mindre enn dei rekneskapsmessige utgiftene, kjem av at utlikninga tek utgangspunkt i budsjettløyvinga, at eventuelle overførte midlar frå året før blir trekte frå, og at ein del av utgiftene blir dekte av folketrygda gjennom fødsels- og sjukepengerefusjonar. Forslaget til utlikning for 2009 blei godkjent av Finansdepartementet 3. juni 2010 etter føregående høyring hos dei aktuelle bransjeorganisasjonane. I alt 12 575 tilsynseiningar blei omfatta av utlikninga for 2009. Av desse var 75 utanlandske filialar. Den største tilsynsgruppa er rekneskapsførarar, med 8 780 einingar. I 2008 var det totalt 12 003 einingar.

Figur 3: Utlikning fordelt på tilsynsgrupper

Prosent av utlikna beløp

Tabell 3: Utlikning – prosentdel av grunnlaget

Tilsynskategori	Berekningsgrunnlag	Prosentdel av grunnlaget	
Kredittinstitusjonar	Forvaltingskapital	0,0021	0,0018
Forsikring	Premieinntekter	0,0314	0,0360
Verdipapirføretak	Inntekter frå investerings- og tilleggstenester	0,1858	0,1929
Forvaltningsselskap for verdipapirfond	Forvaltingskapital	0,0025	0,0023
Eigedomsmekling	Provisjonsinntekter	0,2525	0,2361
Inkassoverksemd	Inkassoinntekter	0,1894	0,1631
Revisorar	Omsetning	0,2481	0,2676

Tabell 3 viser kor stor del utlikninga utgjorde i prosent av berekningsgrunnlaget for ulike grupper av tilsynseiningar. Rekneskapsførarane er ikkje med i tabellen sidan dei betaler ein lik årleg sum uavhengig av omsetning (1 606 kroner i utlikninga for 2009). Utgiftene til rekneskapskontrollen blir i utgangspunktet dekte av Oslo Børs, som igjen krev dei inn frå dei noterte føretaka. Frå utlikninga for 2010 vil Finanstilsynet overta denne oppgåva.

Ressursinnsats fordelt på tilsynsområde

Tabell 4 viser at det var ein auke i ressursinnsatsen på 14 årsverk frå 2009 til 2010. Nytt område for 2010 er prospektkontrollen, som utgjør 6,5 årsverk av auken. Tabellen viser ressursbruken på dei ulike områda.

Tabell 4: Ressursinnsats fordelt på tilsynsområde

	2008		2009		2010	
	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent
Bankar	44,7	21,7	47,6	21,1	49,8	20,8
Finansieringsselskap	2,3	1,1	2,3	1,0	2,3	1,0
Kredittføretak	2,7	1,3	3,1	1,4	3,2	1,3
Forsikringselskap	25,4	12,3	31,0	13,8	33,6	14,1
Holdingselskap	3,2	1,6	3,1	1,4	3,4	1,4
Pensjonskasser og -fond	7,0	3,4	6,3	2,8	7,6	3,2
Verdipapirmarknaden	32,8	15,9	36,3	16,1	37,3	15,6
Prospektkontrollen					6,5	2,7
Eigedomsmeklarar	8,2	4,0	8,7	3,9	7,8	3,3
Inkassoføretak	3,4	1,6	2,9	1,3	2,8	1,2
Revisorar	8,8	4,3	12,1	5,4	13,1	5,5
Rekneskapsregelverk o.a.	0,1	0,0	0,2	0,1	0,4	0,2
Rekneskapskontroll	9,5	4,6	8,9	3,9	7,9	3,3
Rekneskapsførarar	8,6	4,2	9,2	4,1	10,1	4,2
Andre	3,3	1,6	4,2	1,9	2,7	1,1
Ufordelt	46,3	22,4	49,0	21,8	50,5	21,1
Sum	206,3	100	225	100	239	100

NOKRE SENTRALE TAL OG DATA OVER TILSYNSVERKSEMDA

Tabell 5: Oversikt over tal på føretak under tilsyn per 31.12.2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Bankar og finansinstitusjonar					
Sparebankar	124	123	121	118	113
Forretningsbankar	15	16	18	20	20
Finansieringsføretak	41	41	46	59	57
Filialar i utlandet av norske bankar og andre kredittinstitusjonar	16	16	13	16	17
Filialar i Noreg av utanlandske bankar og kredittinstitusjonar	29	32	46	44	35
E-pengeføretak					
E-pengeføretak	4	3	3	3	3
Forsikring					
Livsforsikringsselskap	9	10	11	12	12
Skadeforsikringsselskap	44	44	45	45	44
Sjøtrygdslag	13	13	13	13	13
Brannkassar	20	20	20	20	20
Filialar i utlandet av norske forsikringsselskap ¹			9	11	5
Filialar i Noreg av utanlandske forsikringsselskap	41	46	44	41	43
Forsikringsformidlingsføretak ²	73	91	103	97	98
Private pensjonskassar	91	86	81	76	66
Kommunale pensjonskassar	28	29	30	31	31
Pensjonsfond	19	17	15	9	8
Holdingselskap					
Holdingselskap	9	12	12	11	11
Verdipapirinstitusjonar					
Verdipapirføretak ³	85	132	154	150	154
Filialar i Noreg av utanlandske verdipapirføretak	9	10	13	17	17
Forvaltningsselskap for verdipapirfond	23	23	22	26	27
Oppgjerssentralar	3	3	3	3	2
Verdipapirsentral	1	1	1	1	1
Regulerte marknader, inkl. børsar	3	6	5	6	5
Revisorar					
Revisorar	5 567	5 670	5 777	5 943	6 210
Revisjonsselskap	730	789	825	820	776
Rekneskapsførarar					
Rekneskapsførarar	7 472	7 966	8 340	8 780	9 260
Rekneskapsførarselskap	2 652	2 691	2 676	2 693	2 691
Eigedomsmekling					
Eigedomsmeklarføretak	682	717	611	516	550
Advokatar med eigedomsmekling i eigen praksis	1 355	1 324	1 307	1 346	1 294
Bustadbyggjelag	38	37	24	14	4
Inkassoverksemd					
Inkassoføretak	117	112	110	105	102
Oppkjøpsføretak	6	8	5	6	5

Finanstilsynet har i tillegg rekneskapskontroll med den finansielle rapporteringa til om lag 240 noterte føretak.

Bankenes BetalingsSentral (BBS) og EDB Business Partner ASA er ikkje under direkte tilsyn frå Finanstilsynet, men er relevante for tilsynsverksemnda til Finanstilsynet som leverandørar av tekniske løysingar for norske finansinstitusjonar.

Tabell 6: Tal på stadlege tilsyn fordelt på institusjonstypar (inkl. IT-tilsyn*)

	2006	2007	2008	2009	2010
Bank/finans	49	49	37	58	70
E-pengeføretak	1	–	–	–	–
Holdingselskap	–	–	–	–	–
Forsikringselskap	5	6	6	8	12
Forsikringsformidlingsføretak	5	3	3	7	6
Pensjonskassar og -fond	1	2	6	4	8
Verdipapirføretak	18	20	19	21	24
Andre verdipapirinstitusjonar (inkl. forvaltningsselskap for verdipapirfond)	7	6	1	3	5
Revisorar	52	22	29	47	87
Rekneskapsførarar	46	41	60	49	58
Eigedomsmeklarar	40	51	66	30	49
Inkassoføretak	5	6	13	12	13
Datasentralar/IT-leverandørar	3	4	4	2	4
Andre	1	–	–	–	1

* Det blei gjennomført 26 IT-tilsyn, anten separat eller i samband med ordinære tilsyn i føretaka. I tillegg blei det utført 31 forenkla IT-tilsyn og behandla 18 meldingar mottekne etter lov om betalingssystem, etter undersøkelse om meldeplikta.

Tabell 7: Saker som er behandla etter delegasjon frå Finansdepartementet

	2006	2007	2008	2009	2010
Saker behandla etter lov av 24. mai 1961 nr. 1 om sparebanker	71	53	46	93	50
Saker behandla etter lov av 24. mai 1961 nr. 2 om forretningsbanker	27	7	7	18	24
Saker behandla etter lov av 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner	149	119	140	222	139
Saker behandla etter lov av 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet	71 ⁴	2	–	–	–
Saker behandla etter lov av 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv. ⁵	–	58	208 ⁶	108	95
Saker behandla etter lov av 6. desember 1996 nr. 75 om sikringsordninger for banker og offentlig administrasjon mv. av finansinstitusjoner	–	–	–	–	–

Noter til tabellane:

¹ Det er ingen statistikk på dette før 2008.

² Det er blitt fleire forsikringsformidlingsforetak etter at lova om forsikringsformidling tok til å gjelde 1. januar 2006. Forsikringsagentforetak som distribuerer forsikringar berre for forsikringsselskap med kontorstad i Noreg, er ikkje inkluderte i denne oversikten. Aksessoriske forsikringsagentar, det vil seie foretak som har forsikringsformidling som ein bigeskjeft, er heller ikkje inkluderte.

³ Det er blitt mange fleire verdipapirforetak med konsesjon etter at den nye verdipapirhandelova tok til å gjelde 1. november 2007.

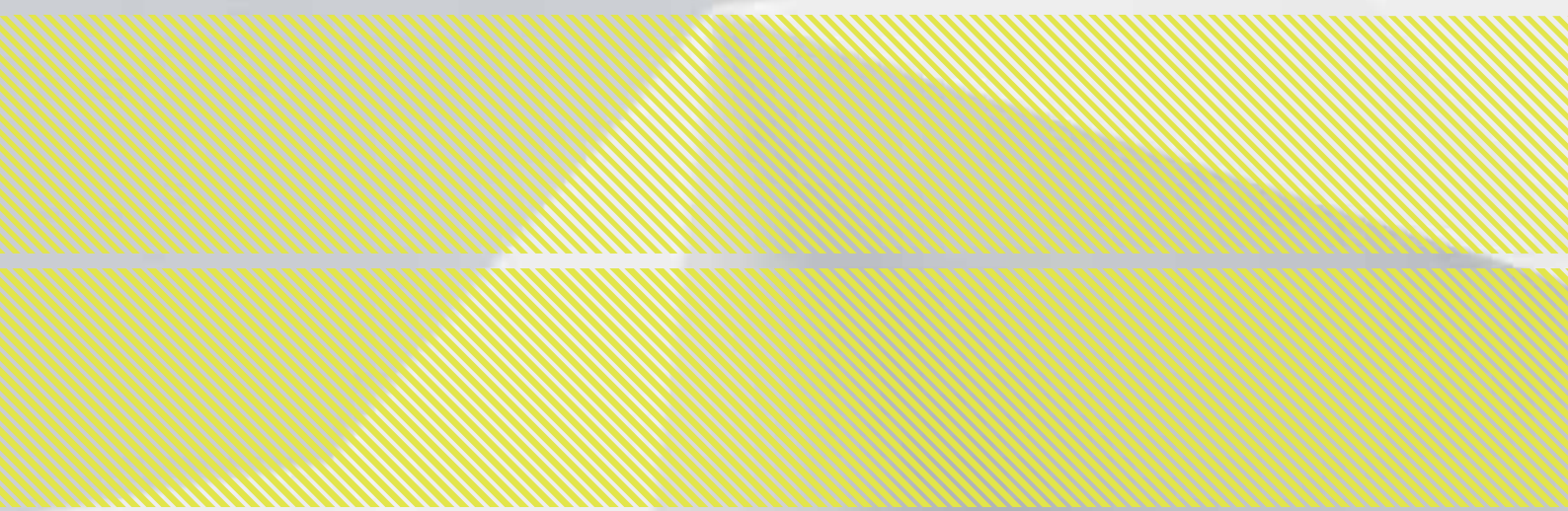
⁴ Talet omfattar vedtak etter både ny og gammal lov om forsikringsverksemd.

⁵ Lova tok til å gjelde 1. juli 2006, men delar av den tidlegare lova om forsikringsverksemd gjaldt fram til 1. januar 2008.

⁶ Dei mange vedtaka i 2008 kjem i hovudsak av at lova om forsikringsverksemd innførte konsesjonsplikt for pensjonskassane.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

INFORMASJONSTILTAK

I Finanstilsynets strategi er *informasjon og kommunikasjon* eitt av fire strategiske verkemiddel i tilsynsarbeidet, saman med *tilsyn og overvaking, forvaltning og regelverksutvikling*. Informasjonstiltaka rettar seg i første rekkje mot føretaka og bransjane Finanstilsynet har tilsyn med, og arbeidet følgjer prinsippa i den statlege kommunikasjonspolitikken. Mellom anna er linjeprinsippet og prinsippet om informasjon som leiaransvar retningsgivande for informasjons- og kommunikasjonsverksemda. Finanstilsynet har mange ansvarsområde med omfattande regelverk og komplekse saksforhold. Då er det òg nødvendig at informasjon og kommunikasjon følgjer leiaransvaret på dei ulike fagområda. I den nye hovudstrategien og i arbeidet med ny kommunikasjonsstrategi er den statlege kommunikasjonspolitikken frå oktober 2009 lagd til grunn.

Tilsynet har eit omfattande kontaktnett og har faste møte med mellom anna samarbeidande myndigheiter i Noreg og internasjonalt og med ulike bransjeorganisasjonar. Samarbeidet med Forbrukarrådet er formalisert i ein eigen avtale. Sjå òg relasjonskartet bakerst i årsmeldinga.

Finanstilsynet skifta namn frå Kredittilsynet 21. desember 2009. Det nye namnet er no godt kjent blant andre myndigheiter og i finansnæringa, men tilsynet er lite kjent blant folk flest etter namneskiftet, viser generelle profilundersøkingar. Undersøkingar som føreset kjennskap til verksemda, viser likevel at tilsynet har eit godt renommé. Det viser òg brukarundersøkingane som blei gjorde i 2010.

BRUKARUNDERSØKINGAR I 2010

Finanstilsynet gjennomfører brukarundersøkingar med nokre års mellomrom for å få synspunkt som kan bidra til å betre utøvinga av verksemda. I 2010 gjennomførte Finanstilsynet to brukarundersøkingar i samband med strategiprosessen. Den eine, som var kvantitativ, var retta mot føretak under tilsyn. Den andre var kvalitativ og retta mot bransjeorganisasjonar, samarbeidande myndigheiter og nokre av dei største føretaka under tilsyn.

Kvantitativ brukarundersøking

Den kvantitative undersøkinga, som er representativ for føretaka under tilsyn, viser at føretaka stort sett er godt nøgde med tilsynet sitt arbeid. Resultata viser forbetringar samanlikna med tilsvarende undersøkingar, sist gjennomført i 2004 og 2006. Undersøkinga avdekte òg område med forbettringspotensial. Til saman svarte 766 verksemdar på undersøkinga. Dette gav ein svarprosent på 64, noko som er ei stor forbetring samanlikna med 2004 og 2006.

Undersøkinga tok sikte på å kartleggje kor tilfredse brukarane er med Finanstilsynet, og gi tilsynet eit grunnlag for å identifisere forbettringsområde. Undersøkinga blei gjennomført av TNS Gallup på vegner av Finanstilsynet i mai–juni 2010.

I alt 64 kvalitets- og serviceeigenskapar ved Finanstilsynet blei evaluerte ut frå kor tilfredse brukarane var. Dei blei òg spurde om kor viktige dei meinte at temaa dei blei spurde om, var. Dei ulike temaa for undersøkinga var:

- Saksbehandling og handheving av lover og reglar (9 kvalitetsindeksar)
- Inspeksjonar (12 kvalitetsindeksar)
- Finanstilsynets analysar (4 kvalitetsindeksar)
- Rapportering (13 kvalitetsindeksar)
- Informasjon frå Finanstilsynet (10 kvalitetsindeksar)
- Finanstilsynets nettstad (4 kvalitetsindeksar)
- Kommunikasjonen med Finanstilsynet (7 kvalitetsindeksar)
- Finanstilsynets kompetanse på fagområdet (4 kvalitetsindeksar)

Finanstilsynet oppnår ein gjennomsnittleg skår på måleindeksen (TRI*M) på 67 poeng. Det inneber at brukarane har ein sterk og positiv relasjon til Finanstilsynet. Skår på meir enn 60 blir rekna som godt, spesielt ettersom det er snakk om ei tilsynsverksemd og ikkje primært ei serviceverksemd.

Samanlikna med dei førre undersøkingane frå 2004 og 2006 er brukarane gjennomgåande meir nøgde med Finanstilsynet i 2010.

Analysen viser at Finanstilsynets *sterke sider* i første rekkje er Finanstilsynets kompetanse, inspeksjonsverksemda og informasjonen frå Finanstilsynet.

Finanstilsynets *svake sider* er i første rekkje områda saksbehandling og handheving av lover og reglar og kommunikasjon med Finanstilsynet.

Finanstilsynet oppnår best indeksskår blant finansieringsforetak (skår 81), sparebankar/forretningsbankar (skår 75) og skadeforsikring/sjøtrygdslag (skår 73). Nest best skår gir forsikringsformidlarar og inkasso- og oppkjøpsforetak (begge skår 69), eigedomsmeklarar (skår 65) og rekneskapsførarselskap og livsforsikringsselskap (begge skår 64).

Svakast skår har verdipapirforetak (skår 61), revisjonsselskap (skår 60) og forvaltningsselskap for verdipapirfond (skår 49), som gir den klart svakaste skåren.

Kvalitativ brukarundersøking

Den kvalitative undersøkinga bekrefta i stor grad resultatane frå den kvantitative. Tilliten til Finanstilsynet si verksemd er stor. Likevel

var nokre av dei større verdipapirforetaka og forvaltningsselskapa for verdipapirfond misnøgde med tilsynet på enkelte område. Dette gjaldt mellom anna saksbehandlingstida, tilsynspraksisen og praksisen for offentlegheit og sanksjonar.

Oppfølging av brukarundersøkingane

Resultata frå brukarundersøkingane er nytta som underlag i strategiarbeidet og vil bli vurderte nærmare og lagde til grunn i arbeidet med planane for verksemda i 2011. Av tilbakemeldingar som alt er heva opp på strategisk nivå gjennom tilsynet sin nye strategi, er behovet for å redusere saksbehandlingstida (spesielt på verdipapirområdet). Strategien slår òg fast at tilsynspraksisen og praksisen for offentlegheit og sanksjonar på verdipapirområdet er etablert som ein tilsynsstandard og skal ligge fast.

SEMINAR OG FOREDRAGSVERKSEMD

Finanstilsynet deltek i stor grad på seminar for ulike bransjeorganisasjonar og foretak under tilsyn, og det blir halde mange foredrag om verksemda og arbeidsoppgåvene til tilsynet og om regelverk og retningslinjer for tilsynseiningane. Representantar frå Finanstilsynet deltek òg med foredrag om tilsynsverksemda i undervisningsopplegg i regi av ulike utdanningsinstitusjonar. I juni og desember

2010 arrangerte Finanstilsynet i samarbeid med Oslo Børs seminar for verdipapirforetaka om aktuelle saker på verdipapirområdet. Det har òg vore utstrekt kontakt mellom Finanstilsynet og bank- og forsikringsnæringa om nytt regelverk knytt til kapital- og likviditetskrav og solvens.

RUNDSKRIV OG PRESSEMELDINGAR M.M.

I 2010 sende Finanstilsynet ut 19 rundskriv, mot 20 i 2009. Det blei òg gjennomført ein ny runde med sanering av rundskriv. Ei oversikt over dei sanerte rundskriva er publisert i rundskriv 1/2011. Foretak og andre interessentar kan registrere seg på nettstaden til Finanstilsynet for å få varsel når det blir publisert nye rundskriv.

Finanstilsynet sende ut 42 pressemeldingar i 2010, mot 38 i 2009. Det blei gjennomført ein pressekonferanse i slutten av februar der årsmeldinga for 2009 og rapporten *Tilstanden i finansmarkedet* blei

lagde fram. Vidare blei det arrangert pressebrief i mars med framlegging av rapporten *Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS)* som tek opp risikomoment i bruken av IKT i finanssektoren. I oktober presentasjon av rapporten *Finansielle utviklingstrekk 2010*, som er ei halvårsoppsumming av situasjonen i finansmarknaden.

Finanstilsynet hadde god mediedekning i 2010. Gjennom medieomtalen fekk Finanstilsynet belyst eit vidt felt av tilsynsverksemda. Bustadlånundersøkinga og forslaget til forskrift om

godtgjeringar i finansinstitusjonar som tilsynet utarbeidde for Finansdepartementet, prega nyheitsbiletet tidleg i mars. Utkontraktering av IKT-system til utlandet blei dekt i samband med presentasjonen av ROS-rapporten. Nye kapitalkrav til norske bankar og oppfølginga av bustadlånundersøkinga frå våren 2010 fekk god merksemd i oktober.

Ein av dei viktigaste kanalane for kommunikasjon med omverda er alle breva Finanstilsynet skriv kvart år. I 2010 blei det samla sendt ut 17 516 brev (utgåande dokument). Det er ei sentral målsetjing at språket skal vere klart og forståeleg for mottakarane.

NETTSTADEN TIL FINANSTILSYNET

Nettstaden er hovudkanal for informasjon frå tilsynet og er organisert slik at kvar type føretak lett skal kunne finne informasjon om regelverk, konsesjonskrav, rapportering o.a. som gjeld deira verkeområde. På nettstaden er det òg eit søkbart konsesjonsregister over alle føretak og personar som er under tilsyn av Finanstilsynet. Registeret er den mest brukte tenesta på nettstaden. Nettstaden har òg ei oversikt over marknadsåtvaringar mot føretak som ikkje har

løyve til å drive den verksemda dei driv. I samband med at Finanstilsynet overtok den operative kontrollen med prospekt frå Oslo Børs 1. mai, blei nettstaden tilpassa slik at han no inneheld oversikt over kontrollerte prospekt. I 2010 var det 150 000 unike besøkjande innom nettstaden www.finanstilsynet.no, og dei stod for 395 000 besøk totalt. Om lag 15 prosent av det totale besøket kom frå brukarar utanfor Noreg.

DOKUMENTINNSYN HOS FINANSTILSYNET

I 2010 fekk Finanstilsynet i alt 652 førespurnader om innsyn med bestillingar på 3 531 dokument. I alt 2 958 av dokumenta var heilt offentlege, 231 dokument blei sende ut som offentlege versjonar, og 342 dokument blei ikkje utleverte (heilt unnatekne frå offentleg

innsyn). På årsbasis har det vore ein svak auke i innsynsførespurnadene etter at tilsynet blei knytt til den nye offentlege elektroniske postjournalen (OEP) i juli 2010. Dei fleste innsynsbestillingane kjem no via denne portalen.

Tabell 8: Innsynskrav – dokument

	2008	2009	2010
Bestillingar	2 916	3 155	3 531
Ikkje utleverte	429	248	342

FORBRUKARVERN

FORBRUKARVERN GJENNOM TILSYN

Til grunn for Finanstilsynets hovudmål, å bidra til finansiell stabilitet og velfungerande marknader, ligg viktige samfunnsøkonomiske omsyn og ønske om å beskytte forbrukarar og investorar. Bankkriser og krakk i verdipapirmarknadene kan føre til store samfunnsøkonomiske tap og kostnader for forbrukaren. Finansiell stabilitet og tillit til at bankar og forsikringsselskap kan utøve dei grunnleggjande funksjonane sine, er knytt til omfordeling av kapital og risiko, og er ein viktig føresetnad for godt forbrukarvern.

På viktige område forvaltar føretak under tilsyn kapital for kundane sine, til dømes innskytarar i bankar, forsikringstakarar og investorar i verdipapirmarknadene. Når det oppstår usikkerheit om stillinga til bankane og forsikringsselskapa, kan det føre til høgare kostnader og høgare prisar på finansielle tenester til forbrukarane og i verste fall til tap av kapital. Ein vesentleg del av forbrukarvernet må derfor skje gjennom regulering og tilsyn med likviditeten og soliditeten i føretaka og gjennom ulike offentlege garantiordningar, til dømes innskytargarantiar i bankane. Vern av forbrukarinteressene i form av kontinuerleg tilsyn skjer derfor i stor grad indirekte, men òg direkte gjennom oppfølging av konkrete reglar.

Tilsynet med institusjonane er konsentrert om finansiell stilling og drift og at føretaka følgjer reglane for slik verksemd og generelle reglar for åtferd. Kontinuerleg tilsyn med soliditeten i finansinstitusjonane gjer at forbrukarane har sikkerheit for innskota sine, og at løpande avtalar med institusjonane står ved lag. Tilsynet med forvaltningsselskap for verdipapirfond, forsikringsselskap og pensjonskassar inneber òg ein «produktkontroll» til fordel for forbrukarane.

Finansdepartementet klargjer mandat for Finanstilsynet

Forbrukarvern på finansområdet får stadig større merksemd. Ansvarer har vore fragmentert fordi oppgåva har vore underlagd ulike departement og ulike direktorat og tilsyn. På denne bakgrunnen sende tilsynet i mai 2009 forprosjektrapporten *Kreditilsynets bidrag til forbrukervern og informasjon* til Finansdepartementet. I samband med rapporten bad tilsynet departementet klargjere kva mandat tilsynet skulle ha med omsyn til forbrukarvern og -informasjon (sjå omtale i Finanstilsynets årsmelding 2009, side 37).

Etter at rapporten hadde vore på høyring hos aktuelle partar, presiserte Finansdepartementet i brev 30. juli 2010 at forbrukarvern og -informasjon er ein viktig del av Finanstilsynets mandat, og gjorde ikkje framlegg om endringar i ansvarsfordelinga. Departementet understrekar at det er endå viktigare enn før at Finanstilsynet følgjer nøye med på dette området i tida som kjem.

– Finanstilsynets mandat følgjer direkte av finanstilsynslova, det årlege budsjettet som Stortinget vedtek, og av det årlege tildelingsbrevet frå departementet, skriv departementet i brevet. Finanstilsynet fører tilsyn med aktørane i finansmarknadene og skal sjå til at lover og reglar blir følgde. I mandatet er samarbeid med forbrukarmyndigheter og bransjeorganisasjonar for å medverke til at forbrukarane får objektiv og påliteleg informasjon om finansielle produkt og risikoane ved dei, ført opp som eit sentralt innsatsområde.

Det følgjer av dette at Finanstilsynet mellom anna skal sørgje for å vareta formålet med dei ulike lovreguleringane på finansområdet. Det inneber at Finanstilsynet òg skal passe på at institusjonane til kvar tid følgjer reglar som er gitt for å beskytte forbrukarane, til dømes i finansavtalelova, at reglar for verksemdene (lov og forskrift) blir følgde, og at brot på lover og reglar blir handterte raskt.

Med den kompleksiteten som er i finansmarknaden i dag, og med dei mange nye produkta som blir marknadsførte, er det ifølgje Finansdepartementet endå viktigare enn før at Finanstilsynet bruker tid på forbrukarretta spørsmål og driv effektivt tilsyn også på dette området, og mellom anna ser til at føretaka gir relevant og forståeleg informasjon om dei ulike finansprodukta.

Finanstilsynet har teke omsyn til signala frå departementet i den nye strategien sin (sjå omtale side 6–9) og intensiverte det forbrukarretta arbeidet alt frå hausten 2010.

Ved sida av det kontinuerlege tilsynsarbeidet som ligg til grunn for forbrukarvernet, er mellom anna desse tiltaka gjennomførte i 2010 for å styrkje forbrukarinteressene:

Nye retningslinjer for bustadlån

Finanstilsynet innførte våren 2010 retningslinjer for bustadlån (sjå omtale i kapitlet *Bank og finans* side 39–40). Bakgrunnen for retningslinjene er mellom anna at både den internasjonale finanskrisa og tidlegare kriser har vist faren ved ein sterk oppgang i gjeld og bustadprisar. Høg gjeld, høg lånegrad på bustaden, flytande rente og lite avdragsbetaling gjer mange norske husstandar sårbar for auka renter eller økonomiske tilbakeslag. Omsynet til forbrukarane og den finansielle stabiliteten gjer det derfor viktig å bidra til ei meir robust bustadfinansiering og større stabilitet i bustadmarknaden.

Ny verdipapirfondlov

Investering i verdipapirfond er ei regulert og trygg form for sparing for forbrukarar utan store kunnskapar om verdipapirmarknaden. Finanstilsynet leidde i 2010 arbeidet med å greie ut nye reglar for verdipapirfond.

Oppfølging av finansiell rådgiving

I arbeidet med å verne om forbrukaranes interesser er oppfølginga av finansielle rådgivarar sentral. Behovet for forbrukar- og investorvern er stort fordi mange av produkta er komplekse, fordi dei økonomiske konsekvensane for spararane kan vere omfattande og vanskelege å overskoda, og fordi insentivsystema til tilbydarane av slike produkt i nokre tilfelle er slik konstruerte at det ikkje alltid blir lagt tilstrekkeleg vekt på måla og formuesposisjonen til kundane.

Finanstilsynet fører tilsyn med at verdipapirføretak med konsesjon til å drive investeringsrådgiving knytt til finansielle instrument (mellom desse bankar med slik konsesjon) rettar seg etter detaljerte krav til god forretningsskikk. Som ein del av tilsynet med bankar og verdipapirføretak kartla Finanstilsynet i 2010 sal av spareprodukt i 2009 og 2010 i eit utval på 29 bankar, deriblant alle dei største. Kartlegginga blei følgd opp med stadlege tilsyn i åtte bankar. Det viste seg at berre éin av bankane hadde selt kompliserte spareprodukt eller gitt lån som var direkte knytte til det aktuelle spareproduktet i denne perioden. Av dei åtte bankane som blei inspiserte, viste gjennomgangen at i sju av bankane var lønna til rådgivaren produktnøytral. Finanstilsynet konstaterer at bankane kan gjere meir for å selje billegare fond, og at mange spararar vil vere tente med indeks- og obligasjonsfond som ein del av porteføljen sin.

Finanstilsynet vil halde fram med å kontrollere at føretaka kan dokumentere at produkta dei har selt, er eigna for kunden, og at kunden har fått tilstrekkeleg individualisert, balansert og korrekt informasjon om risikoen ved investeringane.

Tilsynet åtvarar mot useriøse aktørar i marknaden

Finanstilsynet publiserte 30 åtvaringar mot føretak som hadde ytt finansielle tenester i Noreg utan løyve i 2010. I tillegg blei det publisert 338 åtvaringar frå utanlandske tilsynsmyndigheiter. Svært ofte er dette føretak som driv med éi eller anna form for svindel, slik at personar som overfører pengar til føretaka, ofte må sjå pengane sine som tapte. På nettstaden sin åtvarar Finanstilsynet mot å handle med slike føretak, både i form av eigne marknadsåtvaringar og åtvaringar frå utanlandske tilsynsmyndigheiter. På nettstaden blir det òg lagt ut informasjon om investeringsbedrageri og råd om korleis investorar kan verne seg mot bedrageria. Frå november 2010 er Finanstilsynets marknadsåtvaringar òg tilgjengelege på Finansportalen.no.

Betalingsystema og nettbankane utsette for kriminalitet

Organisert internettkriminalitet i form av angrep på tekniske løysingar i finanssektoren er eit vedvarande problem. Det går ut over tenestoområda nettbank og internetthandel. Etter ein lengre periode utan alvorlege angrep i Noreg blei det i 2010 igjen registrert angrep mot nettbankløysingane. Tett samarbeid mellom bankar, bransjeorganisasjonar og styresmakter nasjonalt og internasjonalt har både preventiv effekt og medverkar til å avgrense konsekvensane av angrep. Heller ikkje i 2010 blei det registrert direkte tap som følgje av dette problemet.

I perioden 2006–2009 var det ingen alvorlege skimmingangrep, det vil seie angrep med kopiering av innhaldet i magnetstripa på bankkort, mot norske minibankar som Finanstilsynet kjenner til. Kriminelle angrep med bruk av ulike former for skimmingutstyr heldt likevel fram på bensinautomatar, men ikkje i same omfang som på minibankane. I 2009 var løysingane på norske brukarstader (EFT/POS) utsette for alvorlege skimmingangrep. Angrepa blei avgrensa i omfang etter at ei rekkje tiltak blei sette i verk, men representerte

likevel direkte tap for bankane. Kundane fekk alle sine tap dekte.

I 2010 blei minibankane utsette for planlagde angrep med ei teknisk løysing som både var avansert og unngjekk dei antiskimming-tiltaka som var etablerte. Gjennom aktivt samarbeid mellom bankar, bransjeorganisasjonar og styresmakter blei angrepa avgrensa, men bankane leid direkte tap. Effektive tiltak som gradvis skal innførast for å stoppe det aktuelle angrepa, er under utvikling. I Noreg er det installert 2 180 minibankar, og 42 av dei var registrert utsette for skimming eller skimmingforsøk i 2010.

Betalingstenestene er utsette for stadige angrep frå kriminelle grupperingar. I 2010 blei både minibanksystema og nettbank-løysingane utsette for angrep i Noreg. Dei største tapa var likevel knytte til kriminalitet retta mot bruk av debet- og kredittkort utanfor Noreg. Effektive tiltak må i hovudsak basere seg på internasjonalt samarbeid, oppdaterte sikkerheitskrav, handheving av desse krava og effektive tiltak mot skimming på brukarstadsløysingar og hacking mot innsamlings-sentralar for korttransaksjonar. Finanstilsynet ser det òg som viktig at det blir gitt rettleiing til korteigarar om å vere aktsame i kortbruken.

Kartlegging av finansiell kunnskap

Finanstilsynet konkluderte i sin rapport *Kredittilsynets bidrag til forbrukerbeskyttelse og informasjon* i 2009 at undersøkingar som er gjennomførte i Noreg dei siste åra, alle viser svak kunnskap om ulike former for finansielle tenester og produkt. På grunnlag av dette vedtok Finanstilsynet i 2010 å støtte forskarane Ellen K. Nyhus (Universitetet i Agder) og Christian Poppe (SIFO) med sluttfinansiering av prosjektet *Finansiell kunnskap i Norge*. Prosjektet tek sikte på å kartlegge finansiell kunnskap i eit representativt utval av den norske befolkninga.

Auka merksemd mot forbrukarvern i EU

I kjølvatnet av finanskrisa er det lagt meir vekt på forbrukarinformasjon og forbrukarvern i EU. I samband med opprettinga av dei nye europeiske tilsynsmyndigheitene var EU-landa samde om at dei måtte ha eit klart ansvar overfor forbrukarane. Dei nye tilsynsmyndigheitene (éi for banktilsyn, éi for tilsyn med forsikring og tenestepensjon og éi for verdipapir- og marknadstilsyn) skal sørge for at marknaden for finansielle produkt og tenester står fram som open, enkel og rettferdig for forbrukarane, mellom anna ved å samle og analysere data om forbrukartrendar, vurdere og koordinere dei finansielle opplæringstiltaka (informasjonstiltak) til dei nasjonale myndigheitene, utvikle opplæringsstandardar for næringa og bidra til felles informasjonsstandardar.

Eigedomsmekling og inkasso

Dei områda i Finanstilsynets verksemd der forbrukarvernoppgåvene er mest framtreddande, er tilsynet med eigedomsmeklarar og inkassoføretak, der lov- og regelverket i all hovudsak har eit slik formål. Nærmare omtale av tilsynet med desse områda i 2010 er å finne under *Eiendomsmegling*, side 86, og *Inkassovirksomhet*, side 90.

BANK OG FINANS

Bankene er sentrale aktører i det finansielle systemet. Regulering og tilsyn er viktig for å bidra til finansiell stabilitet og tillit til det finansielle systemet. Tilsynet med bank- og finanssektoren skal bidra til solide foretak som har god risikobevisssthet, styring og kontroll. Finansielle tjenester skal ytes etter gjeldende regelverk til beste for samfunnet og brukerne.

TILSYN OG OVERVÅKING

Overvåking og analyser

Overvåking og analyser av utvikling i økonomi, markeder og av situasjonen i den finansielle sektoren er nødvendige forutsetninger for et løpende likviditets- og soliditetstilsyn med enkeltinstitusjoner. Analysene danner bakgrunn for Finanstilsynets vurdering av den generelle tilstanden i finanssektoren og for tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Som ledd i den makroøkonomiske overvåkingen blir det utarbeidet halvårlige analyser og vurderinger av mulige stabilitetsproblemer i finanssektoren. Bankene er av sentral betydning for finansiell stabilitet. Det utarbeides også kvartalsvise rapporter om situasjonen i banker og finansieringsforetak med vekt på utvikling i resultater, likviditet og soliditet. Pressemeldinger i februar, mai, august og november oppsummerer disse analysene, som også publiseres i *Rapport for finansinstitusjoner* på Finanstilsynets nettsted. Samlede vurderinger av situasjonen og ulike risikoen for norske finansinstitusjoner i lys av utviklingen i økonomi og markeder, ble publisert våren 2010 i rapporten *Tilstanden i finansmarkedet* og høsten 2010 i rapporten *Finansielle utviklingstrekk*. Fra og med 2011 vil Finanstilsynet publisere rapportene *Finansielt utsyn* om våren og *Finansielle utviklingstrekk* om høsten.

Institusjonenes innrapportering er et viktig grunnlag for analyser og stedlig tilsyn. En fullstendig oversikt over gjeldende krav til rapportering, samt løpende oppdatering av endringer i innrapporteringen er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

Finanstilsynet samarbeider med Statistisk sentralbyrå om rapporteringen fra banker og finansieringsforetak gjennom ORBOF (Offentlig regnskapsrapportering fra banker og finansieringsforetak).

Basel II førte til en omlegging av kapitaldekningsrapportering for banker, finansieringsforetak og holdingselskaper i 2008, da Finanstilsynet innførte en ny rapportering basert på en felles europeisk kapitaldekningsrapportering (COREP). I 2010 ble en ny teknisk rapporteringsløsning for COREP satt i produksjon. På grunn av kapitaldekningsrapporteringens betydning for tilsynsarbeidet ble det gjennomført parallellrapportering på ny og gammel løsning i de to første kvartalene i 2010. Fra og med tredje kvartal ble det kun rapportert i den nye løsningen.

Soliditet, likviditet og lønnsomhet i norske banker

På grunn av ringvirkningene fra den internasjonale finanskrisen falt samlet resultat for norske banker i 2008 til samme nivå som resultatene i forrige lavkonjunktur i 2002–2003. Resultatene i 2009 var

derimot gode for norske banker, og i 2010 kunne bankene vise til ytterligere bedring og høy egenkapitalavkastning. Noe av den gode utviklingen må imidlertid tilskrives engangsgevinster, men hovedårsaken til de gode resultatene var en gunstig tapsutvikling. De lave tapene må ses i lys av at lønnsomheten i bedriftene har holdt seg oppe samtidig som arbeidsledigheten kun har økt moderat. Samtidig gjen-speiler tallene tilfredsstillende risikostyring og kredittpraksis i de fleste institusjonene. Bankenes rentenetto er fortsatt lav som følge av sterk konkurranse om både utlån og innskudd, samt økte finansieringskostnader. Kredittveksten tok seg vesentlig opp gjennom høsten 2010 etter å ha falt kraftig gjennom 2009 og inn i første del av 2010. Det er i første rekke foretakenes låneopptak som har påvirket utvikling i kreditt, og gjennom høsten 2010 økte foretakene etterspørselen etter lån i lys av de bedre konjunkturutsiktene. Utlån til personkunder har i større grad vært stabil, og veksten er holdt oppe av lavt rentenivå, økt forbrukertillit og prisvekst i boligmarkedet.

I Norge utgjør bankenes utlån til husholdninger om lag 60 prosent av samlede utlån til publikum, hvorav 90 prosent av disse utlånene er lån gitt med pant i bolig. Norske banker har følgelig en betydelig indirekte eksponering mot boligmarkedet. Fortsatt er det få husholdninger som velger å binde renten. Høy andel flytende rente på boliglån gjør husholdningene sårbare for eventuelle renteøkninger. Boligprisene i Norge har steget den siste tiden, og sett i forhold til utviklingen i både konsumpriser, byggekostnader, husleier og husholdningenes disponible inntekt er de høye, historisk sett. Finanstilsynets nye retningslinjer for boliglån er ventet å bidra til en viss innstramming av lån fra bankene, noe som kan føre til en mer robust situasjon for låntakere og banker ved et eventuelt boligprisfall. Se nærmere omtale av de nye retningslinjene på side 39–40.

Finanstilsynet har hver høst siden 1994 gjennomført undersøkelser av bankenes praksis for boliglån. Undersøkelsene har vist at det over flere år har blitt gitt en betydelig mengde lån med høye belåningsgrader. Undersøkelsen høsten 2010 viste at det har vært nedgang i lån til fullfinansiering av kjøp av bolig, særlig for yngre boligkjøpere. En betydelig andel av lånene til de yngste boligkjøperne går imidlertid fortsatt utover 90 prosent av verdigrunnet. Som følge av tidsavstand mellom tilsagn og utbetaling av lån er det usikkert i hvor stor grad høstens boliglånundersøkelse fanger opp bankenes etterlevelse av de nye retningslinjene. Finanstilsynet vil våren 2011 gjennomføre et tematilsyn for å kartlegge hvordan retningslinjene følges i bankene.

Finanstilsynet foretok i mai 2010 en kartlegging av norske finansinstitusjoners eksponering mot land med statsgjeldsproblemer

(Portugal, Italia, Irland, Hellas og Spania). Eksponeringen var totalt sett liten, og ingen av bankene hadde eksponeringer av betydning mot Hellas.

Bankenes vurdering av risiko og kapitalbehov

Et betydelig antall banker økte i 2009 sin soliditet ved å hente inn penger i markedet eller ved å benytte seg av Statens finansfond.

Hovedinnsatsen når det gjelder oppfølgingen av bankenes soliditet var i 2010 rettet mot å påse at institusjonene ikke reduserer sine styrefastsatte minimumsnivåer for kjernekapitaldekningen og at den faktiske kjernekapitaldekningen ikke faller under minimumsnivåene.

Som ledd i dette arbeidet ble de 17 største bankene og et utvalg andre institusjoner pålagt å sende inn resultatet av sine kapitalvurderingsprosesser (ICAAP). Dessuten vurderte og kommenterte Finanstilsynet andre bankers kapitalvurderinger som ledd i ordinære inspeksjoner. Til sammen ble det i 2010 sendt skriftlig tilbakemelding med Finanstilsynets vurderinger til 50 institusjoner.

For fem banker ba Finanstilsynet styrene om å vurdere tiltak for å øke bankenes faktiske kjernekapitaldekning, alternativt å redusere risikonivået. I tillegg ble styrene i flere andre institusjoner bedt om å øke det interne minimumsnivået for kjernekapitaldekning.

Likviditetsovervåking

I overvåkingen av likviditetsrisiko var det i 2010 tett oppfølging av bankene gjennom både likviditetsrapportering og stedlige tilsyn.

Likviditetsrisikoen er i første rekke knyttet til bankenes løpende refinansieringsbehov i penge- og obligasjonsmarkedene nasjonalt og internasjonalt. Disse markedene fungerer godt i normale perioder, men kan falle helt bort i perioder der tilliten til finansinstitusjonenes inntjening og soliditet svekkes. I 2010 fungerte markedene for kort-siktig finansiering tilfredsstillende. I obligasjonsmarkedet økte risikopåslagene betydelig på forsommeren 2010, i hovedsak som følge av økt risiko på statspapirer utstedt av gjeldstyngede euroland. Den kraftige økningen i påslaget på statsobligasjoner fra disse landene smettet særlig over på bankobligasjoner siden flere store europeiske banker har betydelig eksponering mot statsgjeld i de gjeldstyngede landene. Norske banker hadde lav direkte eksponering mot disse landene, men ble rammet av mer generelle smittevirkninger gjennom penge- og kapitalmarkedet.

Basert på innrapporterte tall beregner Finanstilsynet hvert kvartal forholdet mellom bankkonsernets langsiktige finansiering

og illikvide aktiva. Institusjoner som har en finansieringsstruktur som avviker betydelig fra gjennomsnittet for de 13 største norske bankene, blir fulgt opp med brev, telefon eller ved stedlige tilsyn. I 2010 ble til sammen 24 banker fulgt opp på denne måten. Ved stedlige tilsyn i små og mellomstore banker vurderer Finanstilsynet også alltid likviditetsrisiko.

Finanstilsynet har hyppig kontakt med finansieringsmiljøene i de aller største bankene for å få oppdatert informasjon om markedsutviklingen og bankenes likviditetssituasjon. Se også omtale nedenfor om oppfølging av bankers likviditetsrisiko gjennom stedlig tilsyn.

Stedlig tilsyn

Stedlig tilsynsvirksomhet er viktig for å identifisere problemområder i enkeltbanker og for å komme i dialog med ledelsen og styret i en så tidlig fase som mulig.

Finanstilsynet anvender en risikobasert tilsynsmetodikk. Det innebærer at flest ressurser blir anvendt på tilsyn av de mest systemviktige bankene og på de områdene som til enhver tid anses som mest risikofylte. Gjennomføringen av de stedlige tilsynene bygger på risikomoduler utviklet av Finanstilsynet, basert på internasjonale tilsynsstandarder. Modulene er et rammeverk for å kartlegge bankenes risikokspesjonering og bankenes styring og kontrollopplegg. Modulene omfatter kredittrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko, operasjonell risiko og overordnet styring og kontroll. Modulene er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

I 2010 ble det gjennomført til sammen 70 inspeksjoner i banker og finansieringsforetak, mot 58 i 2009. Elleve av tilsynene var tematilsyn knyttet til hvitvaskingsregelverket og ni var tematilsyn knyttet til bankenes kapitaldekningsrapportering. I tallet inngår også seks IT-tilsyn, åtte tematilsyn knyttet til investeringsrådgivning (jf. omtale i kapitlet *Verdipapirtilsyn*, side 58) og ett tilsyn knyttet til søknad om godkjenning av interne modeller for beregning av kredittrisiko og operasjonell risiko.

Hovedrisikoområdene for de to største bankene var blant annet den makroøkonomiske utviklingen i de baltiske landene, utviklingen framover innenfor shipping og risikokspesjonering knyttet til oppkjøpsfinansiering. En vesentlig risiko er også usikkerheten knyttet til internasjonale økonomiske utsikter og mulige negative ringvirkninger for norsk økonomi. Finanstilsynet har lagt vekt på at bankene derfor bør opprettholde en god kapitalbuffer framover. Nye regler for kapitaldekning innebærer også at flere banker må gjennomgå sin kapitaliseringspolicy.

Blant saker som ble påpekt i bankene var mangelfull oppfølging av styrevedtatt policy for de enkelte risikoområdene, svakheter knyttet til systemer og rutiner for styring av kredittrisiko og svakheter i kredittbevilgningsprosessen.

Finanstilsynet la i sine tilbakemeldinger til bankene vekt på at overflytting av betydelige utlånsporteføljer til boligkreditselskaper påvirker risikoen i bankens gjenværende balanse. I slike tilfeller må det derfor stilles høyere krav til innskuddsdekning og tilstrekkelig løpetid på markedsfinansieringen. Det ble i flere tilfeller gitt konkret uttrykk for at de interne målene for innskuddsdekning er for lave.

I flere banker ble det gitt tilbakemelding knyttet til eksponering og styring av likviditetsrisiko. Generelt har Finanstilsynet uttrykt at bankene framover må forberede seg på skjerpede kvantitative krav til likviditetsstyring. Enkelte banker har også fått tilbakemelding om å utbedre beredskapsplaner for kapital- og likviditetskriser.

Tematilsyn om etterlevelse av hvitvaskingsregelverk

I 2010 ble det gjennomført tematilsyn om etterlevelse av hvitvaskingsregelverket i elleve institusjoner. Tematilsynet viste at flertallet av de undersøkte institusjonene ikke i tilstrekkelig grad hadde iverksatt nødvendige tiltak. Særlig gjaldt dette bestemmelsene om utvidet kundekontroll av nye kunder og krav om risikobasert vurdering av kundemassen. Finanstilsynet besluttet med utgangspunkt i de stedlige tilsynene å sende likelydende brev til alle banker og finansieringsforetak. I brevet ble institusjonene bedt om å gjennomgå interne systemer og retningslinjer for å sikre at regelverket etterleveres, og utarbeide handlingsplaner for å gjennomføre risikobasert kundekontroll.

Tematilsyn om kapitaldekningsrapportering

Det ble gjennomført tematilsyn om kapitaldekningsrapportering i ni institusjoner. Endelige konklusjoner fra tematilsynet vil være klare tidlig i 2011. De gjennomførte inspeksjonene avdekket imidlertid eksempler på manglende konsolidering, feil i krysseiefradrag for eierandeler i andre finansinstitusjoner, feil bruk av risikovekter og feil registrering av utenombalanseposter. Som ledd i tematilsynet ble det også ført samtaler med bankenes eksterne revisorer. Finanstilsynets oppfatning er at ekstern revisor må foreta egne revisjonshandlinger for å forsikre seg om at rapporteringen er pålitelig.

Regnskapsmøter

Ledelsen for de største bankkonsernene og ledelsen i Finanstilsynet har møter minst hvert halvår. I disse møtene presenterer bankene ferske regnskapstall og beskriver utviklingen i sentrale risikoforhold. Dessuten orienteres det om utviklingen i markedene bankene opererer i, om organisasjonsmessige forhold og om strategiske diskusjoner i den enkelte bank.

Møter med utenlandske filialer

Finanstilsynet har tilsynsansvaret for deler av den virksomheten som filialer av utenlandske kredittinstitusjoner driver i Norge. Dette gjelder den delen som i EU-sammenheng omtales som «general good», og som i all hovedsak gjelder regelverket for forholdet mellom institusjon og kunde. Blant annet har tilsynet, på bakgrunn av dette, gjort de nye retningslinjene for boliglansfinansiering gjeldende for de utenlandske filialene. I tillegg redegjorde filialene for øvrig virksomhet i Norge, kvartalsregnskap og eventuelle endringer i konsernstruktur. Tilsynet hadde i 2010 møter med de norske filialene av Handelsbanken AB, Danske Bank A/S (Fokus Bank), Skandiabanken AB, Citigroup, BNP Paribas, J.P. Morgan og Western Union International Bank.

ANNET TILSYNSARBEID

Retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for lån til boligformål

Finanstilsynet publiserte i mars retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis (rundskriv 11/2010). Retningslinjene skal bidra til å begrense omfanget av høye lån, både i forhold til inntekt og i forhold til boligens verdi. Retningslinjene er uttrykk for hva tilsynet mener bør legges til grunn i bankenes utlånspraksis.

Hovedkravene til bankenes utlånspraksis innebærer en grundig vurderingsprosess, med særlig vurdering av betalingsevne, og at lånet

normalt ikke skal overstige 90 prosent av boligens verdi. Alle banker skal også utarbeide kvartalsvise styrerapporter om oppfølging av retningslinjene.

Bakgrunnen for tilsynets retningslinjer for boliglån er blant annet at både den internasjonale finanskrisen og tidligere kriser har vist faren ved sterk oppgang i gjeld og boligpriser. Høy gjeld, høye belåningsgrader på boligen, flytende renter og lite avdragsbetalinger gjør et vesentlig antall norske husholdninger sårbare for økte renter eller økonomiske tilbakeslag. Hensynet til forbrukerne og den finansielle

stabiliteten gjør det derfor viktig å bidra til en mer robust boligfinansiering og større stabilitet i boligmarkedet.

Finanstilsynet fulgte i 2010 opp hvordan de 30 største bankene har tilpasset seg de nye retningslinjene. Flere banker har skjerpet kravene til selve låneprosessen og foretatt presiseringer knyttet til vilkårene til betjeningsevne og maksimal belåningsgrad. Bankenes etterlevelse av retningslinjene om forsvarlig utlånspraksis for lån til boligformål vil bli tema for særskilte tilsyn i 2011.

Tilsynssamarbeid

Finanstilsynet samarbeider med tilsynsmyndigheter i andre land om tilsyn med finansinstitusjoner som opererer i flere land i tillegg til Norge.

Norge har sluttet seg til EUs «Memorandum of Understanding on Cooperation between the Financial Supervisory Authorities, Central

Banks and Finance Ministries of the European Union on cross-border financial stability» og en tilsvarende samarbeidsavtale mellom de nordiske og baltiske landene. Se nærmere omtale i kapitlet *Internasjonal verksemd*, side 104.

I samsvar med EUs kapitalkravsdirektiv etablerte Finanstilsynet i 2010 et samarbeidsforum (tilsynskollegium/college) for tilsynsmyndighetene i landene der DnB NOR-konsernet er tyngst representert. Tilsynskollegiet inkluderer tilsynsmyndigheter fra Danmark, Sverige, Polen, Luxembourg og de tre baltiske landene. Som hjemlandstilsyn for DnB NOR er Finanstilsynet koordinerende myndighet for kollegiet. Finanstilsynet deltar i tilsvarende samarbeidsfora for åtte andre internasjonale banker med datterbank eller filial i Norge (Nordea, SEB, Swedbank, Société Générale, Santander, Crédit Agricole, Danske Bank og Handelsbanken).

FORVALTNING

Konsesjonssaker

Finanstilsynet forbereder flere konsesjonssaker og dispensasjoner for Finansdepartementet. Informasjon om enkeltsakene blir publisert både på Finansdepartementets og tilsynets nettsider. Finanstilsynet behandlet blant annet disse sakene i 2010:

- Brage Finans AS fikk tillatelse til å drive virksomhet som finansieringsforetak. Selskapet tilbyr finansieringsprodukter med hovedvekt på leasing. Brage Finans eies av de ti sparebankene Sparebanken Vest, Fana Sparebank, Sparebanken Sør, Helgeland Sparebank, Haugesund Sparebank, Skudenes og Aakra Sparebank, Flekkefjord Sparebank, Voss Sparebank, Luster Sparebank og Etne Sparebank.
- Ringerikes Sparebank, Sparebanken Jevnaker Lunner og Sparebanken Gran fikk tillatelse til å slå seg sammen. Sammenslåingen skjedde ved at Ringerikes Sparebank overtok sparebankvirksomheten fra Sparebanken Jevnaker Lunner og Sparebanken Gran. De overtatte bankene ble avviklet. Det ble opprettet tre sparebankstiftelser som vil ha egenkapitalbevis i den fusjonerte banken. Den sammenslåtte banken har fått navnet SpareBank 1 Ringerike Hadeland.
- Sparebanken Sogn og Fjordane og Fjaler Sparebank fikk tillatelse til å slå seg sammen. Sparebanken Sogn og Fjordane er overtakende bank, og sammenslåing skjedde ved at sparebankvirksomheten i Fjaler Sparebank ble overført til Sparebanken Sogn og Fjordane med hovedoppgjør i egenkapitalbevis. Fjaler Sparebank ble avviklet. Samtidig ble Sparebankstiftinga Fjaler opprettet, og den vil få overført det samlede oppgjørsbeløpet. Sparebankstiftinga

- Sogn og Fjordane ble opprettet samtidig, og er egenkapitalbevis-eier for bevisene som utstedes ved at deler av grunnfondskapitalen i Sparebanken Sogn og Fjordane konverteres til eierandelskapital.
- Høland Sparebank og Setskog Sparebank fikk tillatelse til å slå seg sammen. Høland Sparebank var overtakende bank, og Setskog Sparebank ble avviklet. Den nye banken fikk navnet Høland og Setskog Sparebank. Det ble ikke opprettet sparebankstiftelser i forbindelse med sammenslåingen.
- SpareBank 1 SR-Bank og Kvinnherad Sparebank fikk tillatelse til å slå seg sammen. SpareBank 1 SR-bank var overtakende bank og Kvinnherad Sparebank ble avviklet. Sammenslåingen skjedde ved at sparebankvirksomheten i Kvinnherad Sparebank ble overført til SpareBank 1 SR-Bank, der hovedoppgjøret vil skje i egenkapitalbevis. Samtidig ble SpareBank 1-stiftinga Kvinnherad opprettet.
- DnB NOR Bank ASA og datterselskapet DnB NOR Finans AS fikk tillatelse til å slå seg sammen.
- Helgeland Sparebank fikk tillatelse til å opprette Sparebankstiftelsen Helgeland gjennom å konvertere deler av bankens grunnfond til egenkapitalbevis som stiftelsen skal eie.
- PBS Holding A/S og Nordito AS fikk tillatelse til å slå seg sammen.
- Santander Consumer Bank AS fikk tillatelse til å etablere spesialforetak for verdipapirisering som irsk aksjeselskap.
- Totens Sparebank Boligkreditt AS fikk tillatelse til å opprette boligkredittforetak, etablert av Totens Sparebank.
- Landkreditt Boligkreditt AS fikk tillatelse til å opprette boligkredittforetak, etablert av Landkreditt Bank AS.

Tillatelse til å bruke interne modeller for å beregne kapitalkrav

Finansinstitusjoner kan benytte interne metoder til å beregne minstekrav til kapital for ulike risikokategorier. Krav til bruk av slike metoder er oppstilt i kapitalkravforskriften, og krever tillatelse fra Finanstilsynet.

I 2010 ga Finanstilsynet tillatelse til bruk av nye IRB-modeller hos DnB NOR ASA for kortporteføljen, en vesentlig del av storkundeporteføljen og for DnB NOR Finans.

Tidligere har følgende institusjoner fått tillatelse til å benytte intern metode for kredittrisiko (IRB): DnB NOR ASA, DnB NOR Boligkreditt AS, Sparebanken Vest, Sparebanken Vest Boligkreditt AS, SpareBank 1 SR-Bank, SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge, Bank 1 Oslo AS, SpareBank 1 Boligkreditt AS, Nordea Bank Norge ASA, Nordea Eiendoms-kreditt AS og Nordea Finans Norge AS. Nordea Bank Norge har tillatelse til å benytte VaR-metode («Value-at-risk») for beregning av kapitalkravet for markedsrisiko.

Eierkontroll i finansinstitusjoner

I 2010 ble følgende tillatelser gitt med hjemmel i finansieringsvirksomhetslovens regler om eierkontroll i finansinstitusjoner:

- Skogbrand Forsikringsselskap Gjensidig – tillatelse til å erverve 12,47 prosent i Landbruksforsikring AS
- Diners Club Sweden AB – tillatelse til å erverve 100 prosent i Diners Club Norge AS
- Nortura SA – tillatelse til å erverve 25 prosent i Landbruksforsikring AS
- Eurocard AB – tillatelse til å erverve 100 prosent i Europay Norge AS
- SpareBank 1 Skadeforsikring AS – tillatelse til å erverve 100 prosent i Unison Forsikring ASA
- Verdia Holding – tillatelse til å erverve 20 prosent i Verdibanken AS
- SG Equipment Finance International GmbH – tillatelse til å erverve 100 prosent i SG Finans AS
- DnB NOR Bank ASA – tillatelse til å erverve ytterligere 49 prosent av aksjene i den danske banken Bank DnB NORD A/S fra Norddeutsche Landesbank Girozentrale. Bank DnB NORD A/S blir heleid av DnB NOR Bank ASA som følge av ervervet.
- Dollar Financial U.K. Ltd – tillatelse til å erverve 100 prosent i Folkia AS.

Betalingsforetak

Etter at nytt regelverk om betalingsforetak trådte i kraft 1. juli 2010, har Finanstilsynet gitt én tillatelse:

- VINA Remittance Express AS fikk begrenset tillatelse til å yte betalingstjenester. Selskapet tilbyr pengeoverføring fra Norge til Vietnam.

REGELVERKSUTVIKLING

Kapitaldekning og likviditet

Kapitalkravsdirektivet (Capital Requirements Directive – direktivene 2006/48 og 2006/49) ble gjennomført i norsk regelverk med virkning fra 1. januar 2007. Regelverket har sin parallell i anbefalinger i Basel II-rammeverket fra Basel-komiteen for banktilsyn. Etter erfaringene fra finanskrisen har både Basel-komiteen og EU-kommisjonen fremmet forslag og vedtatt endringer i reglene.

Som et ledd i dette har EU vedtatt endringsdirektiver på noen områder i kapitalkravsdirektivet, de såkalte CRD II og CRD III. Direktivendringene er basert på anbefalinger fra Basel-komiteen. Basel-komiteen har også vedtatt nye kapital- og likviditetsstandarder for banknæringen. Standardene betegnes som Basel III. Se omtale i faktaboks, side 42–43. Basel III vil etter hvert bli innarbeidet i EU gjennom CRD IV.

Finanstilsynet la 19. mars 2010 fram forslag til forskriftsendringer basert på CRD II og III. Forslaget ble oversendt Finansdepartementet med sikte på høring. Endringene omfatter:

- i) Reviderte krav til kvalitet på ansvarlig kapital gjennom maksi-

malgrenser for hybridkapital og overordnede krav til egenskaper ved hybrid- og kjernekapital.

- ii) Tydeliggjøring av ansvarsdelingen mellom hjemland og vertsland.
- iii) Styrking av tilsynet med institusjoners likviditet.
- iv) Innstramming i reglene for store engasjementer.
- v) Styrking av bestemmelsene om verdipapirisering (ikke OMF).
- vi) Skjerpede krav ved bruk av VaR-metode i handelsporteføljen.

Reglene om markedsrisiko og vesentlige deler av reglene om verdipapirisering er utsatt i forhold til tidligere forslag, og skal gjelde fra 31. desember 2011. Øvrige endringer ble gjennomført med virkning fra 1. januar 2011.

Som følge av de foreslåtte endringene, og usikkerheten knyttet til framtidige overgangsbestemmelser og mulige ytterligere endringer, publiserte Finanstilsynet 15. oktober 2010 en omtale på nettstedet. Omtalen understreker behovet for vilkår i avtaler om opptak av fondsobligasjoner og ansvarlig lånekapital om rett til tilbakebetaling dersom kapitalen ikke lenger kan medregnes i den ansvarlige kapitalen.

Nye krav til soliditet og likviditet – Basel III

Basel-komiteen (the Basel Committee on Banking Supervision) er et internasjonalt forum for utvikling og samarbeid innenfor bankregulering. Komiteen består av medlemmer fra 27 land og utarbeider blant annet retningslinjer og internasjonale standarder for banker og banktilsyn.

Finanskrisen avdekket en rekke svakheter ved kapitaldeknningen og likviditetsstyringen i banknæringen internasjonalt. Basel-komiteen har derfor utarbeidet nye kapital- og likviditetsstandarder som skal avhjelpe disse svakhetene. De nye standardene ble publisert 16. desember 2010, og betegnes som «Basel III». Samtidig publiserte Basel-komiteen og den europeiske banktilsynskomiteen (CEBS) resultatene av en beregningsstudie som vurderer effekten av de nye standardene.

Basel III vil bli innarbeidet som regler i EUs kapitaldekningsdirektiv (CRD IV) som i henhold til EØS-avtalen vil bli gjennomført i norsk regelverk.

Hovedtrekkene i Basel III er:

1. Skjerpede kapitalkrav og krav om kapitalbuffere

Basel-komiteen har bestemt at ren kjernekapital og kjernekapital minst skal utgjøre henholdsvis 4,5 prosent og 6 prosent av beregningsgrunnlaget. Kombinert med strengere kvalitative krav til kjernekapital generelt og ren kjernekapital spesielt, innebærer dette en klar innskjerping av dagens krav. Minimumskrav til ansvarlig kapital holdes uendret på 8 prosent.

For å dempe virkningen av økonomiske og finansielle sjokk innføres det krav om to kapitalbuffere: En kapitalbevaringsbuffer som skal kunne dekke tap og sikre at kapitalen ikke faller under minimumskravet i kraftige nedgangsperioder, og en motsyklisk buffer som skal beskytte bankene mot

ekstra store tap som kan oppstå som følge av perioder med sterk kredittvekst. Begge buffere skal bestå av ren kjernekapital. Kapitalbevaringsbufferen skal tilsvare 2,5 prosent av beregningsgrunnlaget, mens den motsykliske bufferen innrettes slik at bankene må ha større buffere i perioder med sterk kredittvekst. Sistnevnte buffer skal imidlertid ikke overstige 2,5 prosent av beregningsgrunnlaget. Banker som opererer med mindre ren kjernekapital enn summen av minimumskravet og bufferkravene, vil møte restriksjoner på sin utbyttepolitikk, bonusutbetalinger og tilbakekjøp av aksjer. Disse restriksjonene øker, jo mindre forskjellen er mellom faktisk kapital og minimumskravet.

2. Minstekrav til uvektet egenkapitalandel

(«Leverage ratio» – LR)

Kravet er ment som et supplement til de risikobaserte minstekravene. Det er foreslått at kjernekapitalen minst skal utgjøre 3 prosent av bankens eksponering. Med bankens eksponering menes bankens balanse i sin helhet og deler av utenombalansepostene.

3. Kvantitative likviditetskrav

Kravene består av en kortsiktig likviditetsbuffer («Liquidity Coverage Ratio» – LCR) og krav til langsiktig stabil finansiering («Net Stable Funding Ratio» – NSFR). LCR skal sikre at bankene har tilstrekkelig med ubeheftede likvide eiendeler av høy kvalitet som lett kan bli omgjort til kontanter for å møte likviditetsbehovet under et stresset 30 dagers scenario. Scenariet inneholder både institusjonsspesifikke og markedsomfattende stresser. NSFR uttrykker et minimumsnivå for andelen langsiktig og stabil finansiering med løpetid over ett år sett i forhold til sammensetningen av bankenes eiendeler.

Minstekravene til ansvarlig kapital og buffere skal innføres gradvis i perioden 2013–2019. Både den uvektede egenkapitalandelen og de to likviditetsindikatorerne skal følges opp over en periode og eventuelt justeres før de gjøres til bindende minstekrav i 2015 (LCR) og 2018 (LR og NSFR).

Andre planlagte tiltak i Basel III-rammeverket er for øvrig utsatt, i første omgang til 30. juni 2011. Dette gjelder blant annet krav til betinget kapital og særkrav for systemviktige institusjoner.

Om lag 250 europeiske finansinstitusjoner deltok i beregningsstudien som vurderer effekten av de nye standardene. Fra Norge deltok DnB NOR, Kommunalbanken, Sparebanken Hedmark, SpareBank 1 Nord-Norge, SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 SR-Bank, Sparebanken Vest og Totens Sparebank. Beregningene er basert på tall per 31. desember 2009.

Dersom Basel III hadde vært gjeldende ved årsskiftet 2009/2010, ville de 50 største europeiske bankene til sammen trengt om lag 50 milliarder euro for å oppfylle de nye minstekravene til ren *kjernekapital*, og ytterligere 200 milliarder euro for å ha tilstrekkelige kapitalbuffere til å unngå utbyttebegrensninger. Til sammenligning hadde disse bankene et samlet resultat på 84 milliarder euro i 2009. De mindre bankene kommer gjennomgående noe bedre ut, men her er tallene mindre representative.

Strengt norsk regelverk og tilsynspraksis medfører at de nye kravene til ren kjernekapital ikke blir vesentlig strengere for norske banker. De norske deltakerne ville alle hatt en ren kjernekapitaldekning over bufferkravet på 7 (4,5 + 2,5) prosent. Norske bankers *hybrid- og tilleggs kapital* vil imidlertid ikke tilfredsstillende de nye kvalitetskravene som blant annet sier at slike instrumenter ikke skal ha insentiver til innløsning.

Denne kapitalen må gradvis erstattes av ny kapital som oppfyller de nye kravene over en tiårsperiode fra 2013.

Beregningene av *uvektet egenkapitalandel* viser at norske banker vil tilfredsstillende dette supplerende kapitalkravet, men at det kan bli en utfordring for institusjoner som spesialisere seg på utlån til lavrisikosegmenter. Basel-komiteen arbeider videre med utformingen av dette kravet og vurderer om det skal gjøres gjeldende for alle finansinstitusjoner.

Beregninger av *likviditetsindikatorerne* indikerer at mange banker må øke sin beholdning av likvide midler, sikre seg mer langsiktig finansiering og/eller redusere den mest likviditets-krevende delen av virksomheten før de nye minstekravene gjøres gjeldende i 2015 (LCR) og 2018 (NSFR). Beregningene tyder på at de mindre bankene kommer noe bedre ut enn de større, og at de norske bankene ikke skiller seg vesentlig fra de øvrige europeiske. Det er stor usikkerhet omkring resultatene, blant annet fordi indikatorerne er nye og ennå ikke ferdig utformet. For norske banker er det verdt å peke på at obligasjoner med fortrinnsrett kan inngå i likviditetsbufferen og at Basel-komiteen vurderer spesialregler for land med små markeder for statsobligasjoner.

Som nevnt ovenfor vil Basel III bli innarbeidet i EUs kapitaldekningsdirektiv (CRD IV) som igjen vil bli gjennomført i norsk regelverk. CRD IV skal gjelde fra årsskiftet 2012/2013. Etter planen skal EU-kommisjonen legge fram forslag til direktivtekst før sommeren 2010. Norske myndigheter følger arbeidet i EU-kommisjonen tett og har tatt initiativ til nordisk samordning om innføring.

Bankenes sikringsfond og innskuddssikring

I 2009 ble det vedtatt endringer i innskuddsdirektivet som blant annet omfatter harmonisering av dekningsnivå og utbetalingsrutiner. EU-kommisjonen la i 2010 forslag til nytt direktiv som reviderer det någjeldende innskuddsdirektivet. I dette er det blant annet foreslått å redusere utbetalingstiden ytterligere. Dersom endringene blir vedtatt og gjennomført i norsk rett, vil Bankenes sikringsfond få første-linjeansvar for alle filialer fra andre EØS-land, uavhengig av om de har såkalt topping up-medlemskap eller ikke. Sikringsfondet må da øremerke midler i henhold til et direktivfastsatt minstenivå som ikke kan benyttes til støttetiltak. På sikt vil det bli innført en tvungen, gjensidig lånerett mellom alle innskuddsgarantiordningene dersom et fond mangler midler.

Finanstilsynet fastsatte 19. mai 2010 forskrift om krav til innretning av datasystemer for medlemmer av Bankenes sikringsfond. Formålet med forskriften er å sette Bankenes sikringsfond og administrasjonsstyret i en bank under offentlig administrasjon i stand til å gjennomføre en rask og korrekt utbetaling av et beløp som tilsvarer garantien til sikringsfondet.

Betalingsforetak

Nytt regelverk om betalingsforetak trådte i kraft i juli 2010. Bakgrunnen for reglene om betalingsforetak er EUs direktiv om betalingstjenester i det indre marked – betalingstjenestedirektivet. Formålet med direktivet er å innføre like regler om betalingsforetak i EU. Regelverket er en del av norsk rett ved at det er tatt inn i EØS-avtalen.

Direktivet har en privatrettslig og en offentligrettslig del. Den privatrettslige delen er tatt inn i finansavtaleloven, og endringene trådte i kraft 1. november 2009. Finansavtaleloven regulerer forholdet

mellom institusjon og kunde, og lovens regler om betalingstjenester mv. og vil gjelde for forholdet mellom et betalingsforetak og kundene.

Den offentligrettslige delen av direktivet inneholder blant annet virksomhetsregler for betalingsforetakene, herunder konsesjonsregler, krav til søknad, soliditetsregler og tilsynsregler.

For å drive betalingsforetak i Norge, kreves det tillatelse (konsesjon). Les mer om krav til tillatelse og søknadsprosedyre på Finanstilsynets nettsted.

Ny forskrift om godtgjørelsesordninger

I desember 2010 fastsatte Finansdepartementet forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskaper for verdipapirfond. Prinsippene i den nye forskriften er i hovedsak basert på kravene i EUs kapitalkravdirektiv (CRD III), og vil omfatte ledende ansatte og andre ansatte og tillitsvalgte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering, og for andre ansatte og tillitsvalgte med kontrolloppgaver.

Prinsippene i CRD III inneholder forutsetninger om variabel godtgjørelse knyttet til opptjeningsstid og mekanismer for utsatt betaling. Det inneholder også krav til fordeling mellom kontanter og finansielle instrumenter. Det er fastsatt en maksimumsgrense for størrelsen av variabel godtgjørelse i forhold til fastlønn på 50 prosent for bankledere.

Forskriften trådte i kraft 1. januar 2011. Bonuser opptjent i 2010 eller tidligere og som utbetales i 2011, vil ikke bli omfattet av forskriften.

Kapital- og organisasjonsformer i sparebanksektoren

Sommeren 2009 trådte det i kraft endringer i finansieringsvirksomhetsloven om kapital- og organisasjonsformer i sparebanksektoren. Med bakgrunn i disse endringene, utarbeidet Finanstilsynet på oppdrag fra Finansdepartementet et forskriftsforslag til fordeling av overkurs ved nyutstedelse av egenkapitalbevis i institusjoner som har utstedt egenkapitalbevis fra før. Departementet sendte forslaget på høring høsten 2010.

Det ble i 2010 behandlet flere saker om sammenslåing av sparebanker, konvertering av grunnfond og omdanning med utgangspunkt i de nevnte regelverksendringene. Se nærmere omtale under «Konsesjonssaker», side 40.

Retningslinjer for stresstesting og retningslinjer for konsentrasjonsrisiko

Nye retningslinjer for stresstesting og retningslinjer for konsentrasjonsrisiko gjelder fra 31. desember 2010. Retningslinjene har bakgrunn i at den europeiske banktilsynskomiteen (CEBS) har publisert reviderte retningslinjer for stresstesting og reviderte retningslinjer for konsentrasjonsrisiko. CEBS har samtidig publisert et notat om anerkjennelse av diversifiseringsgevinster.

Vurdering av konsentrasjonsrisiko og eventuelle diversifiseringsgevinster skal ses i sammenheng med institusjonenes stress-tester og følsomhetsanalyser. Finanstilsynet har understreket at retningslinjene skal gjennomføres risikobasert, det vil si at en skal ta hensyn til den enkelte institusjons størrelse, innretning, kompleksitet og risikoprofil.

Retningslinjene inngår i de overordnede retningslinjene for pilar 2-prosessen og utfyller rundskriv 21/2006 «Pilar 2 i nytt kapitaldekningsregelverk – retningslinjer for vurdering av risikonivå og beregning av kapitalbehov i institusjonene». Finanstilsynet vil innarbeide de nye retningslinjene i sin tilsynsmetodikk.

Rådgivning og salg av pakkede spareprodukter

På europeisk nivå er det satt i gang et arbeid for å samordne kravene til god forretningskikk og informasjon i forbindelse med rådgivning og salg av såkalte pakkede spareprodukter (PRIPs) på verdipaprområdet, forsikringsområdet og bankområdet. Formålet med samordningen er å styrke forbrukerbeskyttelsen ved at de samme kravene skal gjelde for salg av sammenlignbare spareprodukter. EU-kommisjonen har varslet at direktivforslag vil bli lagt fram før sommeren 2011.

FORSIKRING OG PENSJON

Regulering og tilsyn er viktig for å sikre kundenes rettigheter knyttet til forsikrings- og pensjonskontrakter, og for å skape allmenn tillit til markedet. Tilsynsvirksomheten skal bidra til at selskapene er solide og risikobeviste, og at de har god styring og kontroll. Forsikringsformidling er også omfattet av tilsynet.

TILSYN OG OVERVÅKING

Overvåking og analyser

Overvåking og analyser av utvikling i økonomi, markeder og av situasjonen i den finansielle sektoren er nødvendige forutsetninger for et løpende likviditets- og soliditetstilsyn med enkeltinstitusjoner. Analysene danner bakgrunn for Finanstilsynets vurdering av den generelle tilstanden i finanssektoren og for tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Det utarbeides kvartalsvise rapporter av lønnsomhet, soliditet og balansesammensetning i livsforsikringselskaper og skadeforsikringselskaper, mens rapporter for pensjonskasser utarbeides halvårlig. Pressemeldinger i februar, mai, august og november oppsummerer disse analysene som også publiseres i *Rapport for finansinstitusjoner* på Finanstilsynets nettsted. Samlede vurderinger av situasjonen og ulike risikoer for norske finansinstitusjoner i lys av utviklingen i økonomi og markeder, ble publisert våren 2010 i rapporten *Tilstanden i finansmarkedet* og høsten 2010 i rapporten *Finansielle utviklingstrekk*. Fra og med 2011 vil Finanstilsynet publisere rapportene *Finansielt utsyn* om våren og *Finansielle utviklingstrekk* om høsten.

Institusjonenes innrapportering er et viktig grunnlag for analyser og stedlig tilsyn. En fullstendig oversikt over gjeldende krav til rapportering, samt løpende oppdatering av endringer i innrapporteringen, er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

Finanstilsynet samarbeider med Statistisk sentralbyrå om den kvartalsvise rapporteringen fra forsikringselskapene gjennom FORT (Forsikringselskapenes offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering). Fra 2009 rapporterer pensjonskassene på tilsvarende måte i PORT (Pensjonskassenes offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering).

Forsikringselskaper, pensjonskasser, innskuddspensjonsforetak og holdingselskaper i forsikringskonsern er underlagt regelverk om kapitaldekning og rapporteringsplikt til Finanstilsynet.

Forsikringselskapene rapporterer stresstester kvartalsvis til Finanstilsynet. Formålet med disse er å belyse selskapenes evne til å oppfylle gjeldende soliditetskrav. I testene vurderes selskapenes samlede risiko opp mot deres bufferkapital.

Finanstilsynets metodikk og forutsetningene i stresstesten er tilpasset metodikken og forutsetningene som benyttes i konsekvensberegningene av Solvens II i regi av den europeiske tilsynskomiteen for forsikring og tjenestepensjon (CEIOPS). Stresstesten er utviklet for blant annet å kunne følge effekten av det nye solvensregelverket fram mot gjennomføringen av dette i 2013.

I mai 2010 kartla Finanstilsynet norske finansinstitusjoners eksponering mot land med statsgjeldsproblemer (Portugal, Italia, Irland, Hellas og Spania). Totalt sett var eksponeringen liten, og ingen av institusjonene hadde eksponeringer av betydning mot Hellas.

Soliditet og lønnsomhet i norske forsikringselskaper og pensjonskasser

Utviklingen i verdipapirmarkedene slår direkte inn i forsikringselskapenes og pensjonskassenes resultater og har de siste årene gitt store utslag. Etter svake resultater i 2008, bidro oppgang i verdipapirmarkedet gjennom 2009 til en betydelig bedring av livsforsikringselskapenes posisjon. I 2010 ble det samlede verdijusterte resultatet på om lag samme nivå som året før. Et negativt resultat fra første halvår på grunn av utviklingen i verdipapirmarkedene ble oppveiet av den positive trenden gjennom høsten. For perioden sett under ett bidro renteinntekter mest til det positive resultatet.

Ved inngangen til 2009 hadde livsforsikringselskapene lave buffere, noe som ga redusert fleksibilitet i kapitalforvaltningen. Gjennom 2010 var det fluktusjoner i bufferkapitalen, men positiv utvikling i aksjemarkedene, og gode resultater ga betydelig økning i bufferne ved årsslutt. Stresstester viste derimot at norske livsforsikringselskaper fortsatt har for lavt nivå på bufferkapitalen målt mot de kravene som så langt ser ut til å følge av Solvens II.

Noe høyere bufferkapital ga selskapene rom til å øke aksjeandelen gjennom 2009 og 2010, samtidig som andelen rentepapirer er redusert. Selskapene har imidlertid fortsatt en høy andel obligasjoner og sertifikater, noe som gjør at det lave rentenivået er utfordrende for selskapene framover.

For pensjonskassene var resultatene i 2010 høyere enn i 2009. I forhold til livsforsikringselskapene har pensjonskassene en større andel av forvaltningskapitalen plassert i aksjer, noe som bidrar til at pensjonskassene har mulighet for å oppnå høyere avkastning i et stigende aksjemarked. De er imidlertid betydelig mer sårbare for en negativ markedsutvikling. Som for livsforsikringselskapene bidro økt kursreguleringsfond og bedre resultater til å øke bufferkapitalen i pensjonskassene i 2010.

Stedlig tilsyn

Livsforsikringselskaper

Det ble gjennomført fire stedlige tilsyn i livsforsikringselskaper i 2010, hvorav ett tilsyn var IT-tilsyn. Tilsynene ble gjennomført med utgangspunkt i risikomodulene som er utarbeidet for å dekke ulike risikoområder i forsikringselskapene.

I tilsynene ble det lagt vekt på styrings- og kontrollsystemer på overordnet nivå. Blant saker som ble tatt opp på tilsynene var manglende dokumentasjon og forankring av strategier, retningslinjer og rutiner på forsikringsområdet og på kapitalforvaltningsområdet. Det ble også påpekt manglende egnethetsvurdering, manglende registrering av forsikringsagent og manglende rutiner i forhold til forsikringsavtaleloven. Det ble reist spørsmål ved deler av organiseringen av ett selskap, blant annet om ansvarshavende aktuars tilleggsoppgaver.

Pensjonsforetak

I 2010 ble det gjennomført tematisyn på kapitalforvaltningsområdet i åtte større pensjonskasser. Systemene for styring og kontroll ble vurdert til å være tilfredsstillende i disse pensjonskassene. Finanstilsynet påpekte overfor flere pensjonskasser svakheter ved strategi, rammestruktur, uavhengigheten mellom forvalter og kontrollfunksjoner, stresstestene og prosesser knyttet til dem, handlingsregler ved brudd på overordnede risikorammer, overvåking av interne retningslinjer/lovkrav og styrerapportering. Erfaringene fra tematisynene ble oppsummert i en samlerapport som er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

Skadeforsikringsselskaper

I 2010 ble det gjennomført stedlige tilsyn i fem skadeforsikringsselskaper, ett skadebehandlingsforetak og ett regnskapsforetak. I tillegg ble det gjennomført ett felles nordisk IT-tilsyn med If.

I forbindelse med de stedlige tilsynene påpekte Finanstilsynet blant annet brudd på minimumskrav til kapitaldekning og solvensmargin kapital, manglende strategi og forretningsplan, manglende definisjon av styrets risikotoleranse, og manglende styring og kontroll med utkontraktert virksomhet. Finanstilsynet understreket betydningen av at styre og ledelse har et aktivt forhold til risiko- og kapitalstyringsprosessen. Andre forhold som ble påpekt, var knyttet til innføring av systemer og kompetanse, vesentlig utvidelse av aktivitetsområde uten at det var tilstrekkelig dokumentert, manglende dokumentasjon av lovpålagt revisjon og kartlegging av operasjonell risiko.

Forsikringsformidlingsforetak

Det ble gjennomført fire stedlige tilsyn i forsikringsformidlingsforetak og ett stedlig tilsyn i forsikringsagentforetak i 2010. I tillegg ble det gjennomført ett IT-tilsyn i et forsikringsmeglingsforetak.

Ved tilsynene ble det påpekt at formidling med preg av agentvirksomhet ikke kan drives i samme foretak som meglervirksomhet på grunn av forholdet til god forretningskikk, provisjonsforbudet og uavhengighetskravet. Det ble videre påpekt at kravene i risikostyringsforskriften må overholdes selv om foretaket er underlagt kontrollsystemer via morselskapet. Andre forhold som ble påpekt, var manglende egnethetsvurdering av ansattes kompetanse og manglende gjennomføring av kravene i risikostyringsforskriften.

Alle endelige rapporter (merknader) fra stedlige tilsyn i forsikringsformidlingsforetak er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

Enkeltsaker

Brudd på solvenskrav

Unison Forsikring ASA fikk høsten 2009 dispensasjon fra solvensmarginkravet og ble siden fulgt opp månedlig inntil SpareBank 1 Skadeforsikring AS i juni 2010 fikk tillatelse til å overta 100 prosent av aksjene i selskapet. Forutsetningen var at SpareBank 1 Skadeforsikring garanterte tilførsel av tilstrekkelig aksjekapital til selskapet slik at kravene til ansvarlig kapital og solvensmargin kapital igjen ble tilfredsstilt.

Ulovlig forsikringsformidlingsvirksomhet

I slutten av 2009 tilbød foretakene Admin AS, GeSun Management AS og Nordic Insurance Service Provider AS forsikring i Enterprise Insurance Company PLC til medlemmer i Småbedriftsforbundet. Admin AS og GeSun Management AS var ikke registrert som forsikringsformidlere. Finanstilsynet ga derfor pålegg om opphør av forsikringsformidlingsvirksomheten. Finanstilsynet oversendte sommeren 2010 en egen sak om Admin AS til Oslo politidistrikt for videre etterforskning av mulige straffbare overtredelser av pålegget. Finanstilsynet har publisert advarsler om ulovlig virksomhet på nettstedet.

Klage på formidling av unit linked livsforsikringsprodukter

Finanstilsynet mottok i 2009 klager på virksomheten til Berge Partners DA knyttet til salg av unit linked livsforsikringsavtaler med tilnærmet fritt investeringsvalg. Klagene gjaldt investeringer som var belånt, og der kundene hadde lidd store tap. Finanstilsynet tok ikke stilling til de konkrete klagesakene, men vurderte blant annet om virksomheten var utøvd i samsvar med forsikringsformidlingsloven med forskrifter. Om lovens informasjonsplikt ble det stilt spørsmål ved om informasjonen som ble gitt kundene var egnet til å gi kundene et reelt bilde av produktet og risikoen ved investeringene. Brevet er publisert på Finanstilsynets nettsted.

Sletting av forsikringsagentforetak

Finanstilsynet registrerer forsikringsagentforetak for utenlandske forsikringsselskaper i sitt konsesjonsregister. I 2010 ble to foretak slettet etter vedtak om, eller varsel om vedtak om sletting.

Finanstilsynets vedtak om sletting av Nordic Insurance Service Provider AS hadde bakgrunn i foretakets opptreden ved tilbud om forsikring i forsikringsselskapet Enterprise Insurance Company PLC til Småbedriftsforbundets medlemmer. Finanstilsynet konkluderte med at foretaket ikke hadde utvist nødvendig grad av aktsomhet relatert til de kravene som blir stilt for å kunne utøve forsikringsagentvirksomhet, blant annet manglende avtale med forsikringsgiver.

Finanstilsynet varslet i en foreløpig rapport etter stedlig tilsyn i forsikringsagentforetaket BRA Skadeforsikring AS om vedtak om å trekke tilbake tillatelsen til å drive forsikringsagentvirksomhet. Foretaket leverte selv inn sin tillatelse før vedtaket ble iverksatt.

Tilsynssamarbeid

Finanstilsynet deltar i nordiske tilsynsgrupper/-kollegier for å bidra til et koordinert og konsolidert tilsyn med forsikringskonsern med etableringer i flere nordiske land. Tilsynsgruppene har jevnlig møter hvor situasjonen i konsernene blir vurdert, og gruppene bidrar til å lette den løpende informasjonsutvekslingen.

Livsforsikringsvirksomheten i Nordea er organisert i et eget delkonsern. Morselskapet er lokalisert i Stockholm, slik at det er Finansinspektionen som leder det nordiske tilsynskollegiet. I 2010 ble det avholdt ett møte i tilsynskollegiet.

Det er også etablert et tilsynssamarbeid med Finansinspektionen for Storebrand/SPP-konsernet. Det etableres nå et tilsynskollegium for Storebrand-konsernet med deltakelse også fra Irland og Guernsey.

Sampo-konsernet eier If-konsernet, som har betydelig virksomhet i Norge i form av filial. Samarbeidsavtale for tilsyn med If mellom finanstilsynene i Sverige (koordinerende myndighet), Finland, Estland og Norge er nå revidert.

Sampo-konsernet har en eierandel på over 20 prosent i Nordea Bank AB, og det er utarbeidet en tilsynsavtale for Sampo-konglomeratet med If-konsernet, Nordea-konsernet og Mandatum-konsernet, der det finske finanstilsynet er koordinerende myndighet, og tilsynene i Sverige, Danmark og Norge deltar. Avtalen ble undertegnet ved årsskiftet 2010/2011. Det ble avholdt tre møter i tilsynsgruppen for Sampo-konglomeratet i 2010.

FORVALTNING

Konsesjonssaker

Finanstilsynet forbereder flere konsesjonssaker og dispensasjoner for Finansdepartementet. I tillegg er Finansdepartementet klageinstans for saker som er avgjort i Finanstilsynet. Informasjon om enkelt-sakene blir publisert både på Finansdepartementets og Finanstilsynets nettsteder. Finanstilsynet behandlet blant annet disse sakene i 2010:

- TryggPensjon AS fikk tillatelse til å drive innskuddspensjonsforetak.
- Scandinavian Insurance Group AS fikk tillatelse til drive skadeforsikringsselskap og har konsesjon innenfor alle klasser med unntak av kreditt og kausjon. Tillatelsen kan ikke tas i bruk før Finanstilsynet har egnethetsvurdert eventuelle eiere av kvalifiserte eierandeler.

- Halsa Gjensidige Brannkasse og Tingvoll Branntrygdslag Gjensidige fikk tillatelse til å slå seg sammen, Halsa Gjensidige Brannkasse er overtakende selskap.
- Sjøtrygdgruppen Gjensidig Skadeforsikringsselskap og Møretrygd Gjensidig Forsikring fikk tillatelse til å slå seg sammen. Formålet med fusjonen var å sikre en videreføring av gjenværende eiendeler. Det ble vedtatt å oppløse rettigheter og forpliktelser i Sjøtrygdgruppen. Det fusjonerte selskapet blir videreført med basis av konsesjonen, vedtektene og organisasjonsnummeret til Møretrygd Gjensidig Forsikring.
- Gjensidige Forsikring BA (nå Gjensidige Forsikring ASA) kan erverve alle aksjene i det danske skadeforsikringsselskapet Nykredit Forsikring A/S. Selskapet var en del av finanskonsernet Nykredit.
- Gjensidige Forsikring BA fikk tillatelse til omdanning til allmennaksjeselskap, og innebærer at den allerede etablerte Gjensidigestiftelsen ble eier av alle aksjene i selskapet.
- Lørenskog Kommunale Pensjonskasse fikk tillatelse til å etablere seg som kommunal pensjonskasse.
- Finanstilsynet mottok og behandlet søknad om å opprette en kommunal pensjonskasse og et skadeforsikringsselskap. Begge søknadene ble senere trukket. Videre behandlet Finanstilsynet tilrådning til Finansdepartementet om avslag på søknad om forlenget frist for å ta i bruk konsesjon som livsforsikringsselskap for Gabler Pensjonsforsikring. Konsesjonen ble gitt i 2008.

I 2010 fikk ti pensjonskasser godkjent søknad om avvikling.

Alle eierkontrollsaker med hjemmel i finansieringsvirksomhetsloven, også de som gjelder forsikringsselskaper, er omtalt i kapitlet *Bank og finans*, side 41.

Finanstilsynet behandler også søknader om å drive som forsikringsformidlingsforetak. I 2010 fikk sju forsikringsformidlingsforetak konsesjon. Av disse var det tre forsikringsmeglings- og gjenforsikringsmeglingsforetak og fire forsikringsagentforetak. Flere norske forsikringsformidlingsforetak søkte i 2010 om etablering av filial i utlandet. Det ble også behandlet flere hundre meldinger om grensekryssende virksomhet inn i Norge fra andre EØS-stater.

Beregningsrente i livsforsikring

Finanstilsynet skal av soliditetsmessige årsaker fastsette den høyeste rentesatsen som livsforsikringsselskaper og pensjonskasser kan benytte ved beregning av premier og tilhørende forsikringsmessige avsetninger.

Fra og med 1. januar 2006 ble den maksimale beregningsrenten i premien senket til 2,75 prosent for nye livsforsikringskontrakter. For kollektive rente- og pensjonsforsikringer opprettet før 1. januar 2006 skal høyeste tillatte beregningsrente være 3 prosent for ny pensjonsopptjening etter 1. januar 2004.

Fra og med 1. januar 2011 har den maksimale beregningsrenten i premien blitt senket ytterligere til 2,5 prosent for nye livsforsikringskontrakter. For kollektive rente- og pensjonsforsikringer skal høyeste tillatte beregningsrente være 2,5 prosent for ny pensjonsopptjening etter 1. januar 2012.

Klagenemnder for forsikring

Finanstilsynet er sekretariat for Klagenemnda for forsikringsmeglingsvirksomhet og gjenforsikringsmeglingsvirksomhet. Klagenemnda behandler tvister som har oppstått mellom oppdragsgiver og megler. Privatpersoner eller foretak som bruker forsikringsmegler og/eller gjenforsikringsmegler kan klage på meglernes utføring av megleroppdraget. Generelle bestemmelser om klagenemnda er offentliggjort på Finanstilsynets og Norske Forsikringsmeglernes Forenings nettsteder. Det kom ingen klager til nemnda i 2010.

Oppreservering og nye beregningsgrunnlag i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser

Nye beregningsgrunnlag for individuell rente- og pensjonsforsikring ble innført i livsforsikringsselskapene 1. januar 2009. Pris for forvaltning av midler, renterisiko og administrative tjenester, samt fortjenesteelementer i henhold til ny lovgivning ble innført 1. januar 2008.

Tre selskaper meldte nye beregningsgrunnlag i 2009. Utgangspunktet var i hovedsak R2008 som er Finansnæringens Fellesorganisasjons (FNO) nye dødelighetsgrunnlag for individuelle forsikringer.

I 2010 ble det gitt samtykke til å bruke overskuddsmidler til oppreservering for de tre selskapene. Enkelte selskaper tok deler av oppreserveringen i 2007. Resterende oppreservering blir tatt etter en opptrappingsplan fra og med 2009. Finanstilsynet har lagt til grunn at oppreserveringen som følge av overgang til Solvens II må

være avsluttet senest ved utgangen av 2012. Spørsmålet er forelagt Finansdepartementet til avgjørelse.

En privat pensjonskasse meldte nytt dødelighetsgrunnlag for kollektiv rente- og pensjonsforsikring i 2010.

REGELVERKSUTVIKLING

EUs forberedelser til nytt solvensregelverk (Solvens II)

EU-kommisjonens forslag til nytt direktiv som omfatter risikobaserte solvensregler for forsikringsselskaper (Solvens II-direktivet), ble vedtatt av EU-parlamentet 22. april 2009. Den endelige versjonen av direktivet av 25. november 2009 ble publisert i «Official Journal» 17. desember 2009. Direktivet som vil erstatte alle gjeldende EU-direktiver på forsikringsområdet, er i all hovedsak prinsippbasert. Dette krever at det må utarbeides utfyllende regler på en rekke områder, såkalte gjennomføringstiltak.

Arbeidet med Solvens II følger en såkalt Lamfalussy-prosess og en tidsplan fastsatt av EU-kommisjonen. Kommisjonen arbeider nå med gjennomføringsbestemmelsene som utdyper de overordnede bestemmelsene. Det forventes at Kommisjonen vil legge fram forslag til gjennomføringsbestemmelser i juni 2011 og at disse kan bli endelig vedtatt innen første kvartal 2012.

Kommisjonen baserer arbeidet sitt på 50 konsultasjonsdokumenter med forslag til gjennomføringstiltak utarbeidet av den europeiske forsikrings- og pensjonstilsynskomiteen (CEIOPS). CEIOPS-forslagene, som ble oversendt Kommisjonen etter å ha vært på høring i den europeiske forsikringsnæringen, dekker alle aspekter ved det nye Solvens

II-regelverket, det vil si krav til tekniske avsetninger og kapital (pilar 1), krav til styring og kontroll og selskapets egenvurdering av risiko og solvens (pilar 2), samt regler om markedsdisiplin og krav til rapportering (pilar 3).

Siden også gjennomføringstiltakene, som sannsynligvis blir iverksatt som en kombinasjon av direktiv og kommisjonsforordning, i betydelig grad vil bli prinsippbaserte, vil det i tillegg måtte utarbeides utfyllende regler og retningslinjer i regi av EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority) og tilsynsmyndighetene innenfor EU/EØS. EIOPA er etterfølgerorganisasjonen av den felleseuropeiske tilsynskomiteen CEIOPS, og er etablert som følge av restruktureringen av CEIOPS til tilsynsmyndighet. De utfyllende reglene og retningslinjene vil i betydelig grad bli bindende tekniske standarder for tilsynsmyndigheter og forsikringsselskaper.

Solvens II skal være gjennomført i nasjonal lovgivning innen 31. desember 2012 og tre i kraft 1. januar 2013.

Det er gjennomført fem runder med konsekvensberegninger av Solvens II-regelverket. Målet med den femte runden med konsekvensberegninger – Quantitative Impact Study 5 (QIS5) – som ble gjennomført høsten 2010, var å teste kalibrering og metoder (og forenklinger) som skal inn i gjennomføringsbestemmelsene og de tekniske standardene.

Arbeidet med nytt solvensregelverk for forsikringsselskaper – Solvens II

Forberedelser til innføring av regelverket i Norge

Det nye europeiske soliditetsregelverket for forsikringsselskaper (Solvens II) vil etter planen gjelde fra 1. januar 2013. Finanstilsynet har iverksatt arbeidet med forslag til gjennomføring av Solvens II i norsk rett. Det tas sikte på at et utkast til lovendringer kan oversendes Finansdepartementet sommeren 2011, mens utkast til nye forskrifter vil bli oversendt innen utgangen av 2011. I arbeidet med forberedelser til gjennomføringen av det nye regelverket har Finanstilsynet nedsatt en referansegruppe med representanter fra forsikringsnæringen.

Finanstilsynets stresstester og utviklingen av modulene i det risikobaserte tilsynet utgjør en viktig del av forberedelsene til gjennomføringen av Solvens II-regelverket i Norge.

I 2010 deltok Finanstilsynet aktivt i CEIOPS' arbeid med forslag til henholdsvis gjennomføringstiltak og utfyllende regler og retningslinjer til Solvens II-direktivet. Dette arbeidet omfatter alle tre pilarer, jf. omtale side 51.

Interne modeller for å beregne solvenskrav

Under Solvens II vil forsikringsselskapene kunne beregne solvenskapitalkravet (SCR) etter en standardmetode eller ved å bruke interne modeller som er godkjent av tilsynsmyndighetene. I løpet av 2010 arrangerte Finanstilsynet en rekke møter med selskapene angående interne modeller.

Finanstilsynet legger opp til at selskaper som ønsker å søke om godkjenning av interne modeller på et tidligst mulig tidspunkt går inn i en forhåndsdialog med tilsynet. En slik dialog vil gi selskapene en mulighet til å presentere modellen for Finanstilsynet samtidig som selskapene vil bli klar over hvilke krav som stilles til en komplett søknad.

Finanstilsynet deltar i et nordisk tilsynssamarbeid om interne modeller under Solvens II. Formålet er å legge til rette for harmoniserte prosesser i Norden og gjennom dette støtte tilsynsmyndighetenes arbeid med godkjenning av modeller for nordiske forsikringsgrupper.

Konsekvensberegninger av Solvens II

I 2010 ble den femte runden med konsekvensberegninger av forslaget til nye solvensregler (QIS5) gjennomført. Nesten alle norske forsikringsselskaper fulgte Finanstilsynets anmodning om å delta i denne beregningsstudien. Resultatene av QIS5-rapportene for de norske selskapene vil bli publisert på tilsynets nettsted i en oppsummerende landrapport for Norge.

Hvis de foreliggende forslag til kalibrering og metoder ikke blir endret før Solvens II trer i kraft, vil selskapenes kapitalbehov antakelig bli vesentlig større med det nye regelverket. Dette gjelder særlig innen livsforsikring.

Virksomhetsreglene i livsforsikring

I forbindelse med vurderingen av gjennomføringen av Solvens II i norsk rett, ser Finanstilsynet også på mulige endringer i virksomhetsreglene for livsforsikringsselskapene. Tilsynet vil sende et forslag til endringer i forsikringsvirksomhetsloven til Finansdepartementet i slutten av første kvartal 2011.

Det pågår arbeid på EU-nivå med sikte på å komme fram til harmoniserte soliditetsregler for pensjonskasser. Det er foreløpig ikke avklart hvilket regelverk som skal gjelde for pensjonskassene i Norge når Solvens II blir innført for forsikringsselskapene.

Norsk Naturskadepool

Finanstilsynet foreslo i juni 2008 at det ble nedsatt en arbeidsgruppe som gjennomgår forhold knyttet til naturskadeordningen generelt. Finansdepartementet delegerte til Finanstilsynet å oppnevne arbeidsgruppen, som ble endelig oppnevnt i februar 2010. Arbeidet skal avgrenses til spørsmål om regler for totalregnskap. Arbeidsgruppen skal i den sammenheng analysere problemstillinger knyttet til status og eierskapet til Statens naturskadefond, og gjennomgå instruksene med sikte på å revidere bestemmelsene som regulerer avsettingen til fondet. Arbeidsgruppen ledes av aktuar Pål Lillevold og har representanter fra NHO, FNO, LO og Finanstilsynet. Fristen for å ferdigstille utredningen er forlenget til 31. mars 2011.

Likviditetsforskrift for forsikringsselskaper

Finansdepartementet fastsatte i desember 2010 nye regler om forsvarlig likviditetsstyring. Forskriften omfatter holdingselskaper i finanskonsern, banker, finansieringsforetak, forsikringsselskaper, pensjonsforetak, verdipapirforetak og forvaltningsselskaper for verdipapirfond. Endringene er en gjennomføring av endringer i EUs kapitalkravdirektiv. Reglene innebærer utvidede krav til institusjonenes likviditetsstyring.

Garantiordningen for forsikring – orientering om arbeidet i EU

Det er enighet i EU om en minimumsharmonisering for garantiordninger. EU-kommisjonen ba om CEIOPS' anbefaling for hvordan garantiordninger i forsikring bør utformes. CEIOPS' arbeidsgruppe fulgte opp med 13 anbefalinger, og Kommisjonen fulgte de fleste av CEIOPS' anbefalinger i Kommisjonens *White Paper 2010*. Anbefalingene innebærer blant annet at det skal foreligge et hjemlandsprinsipp, at garantiordningene skal dekke liv og skade, samt dekke alle fysiske personer. Finanstilsynet har ledet CEIOPS' arbeidsgruppe. Som en konsekvens av arbeidet i EU må den norske garantiordningen sannsynligvis endres. Det forventes at Finanstilsynet vil avgi en høringsuttalelse i løpet av 2011.

Endrede regler for kapitalforvaltning for forsikring

I 2009 foreslo Finanstilsynet, på oppdrag fra Finansdepartementet, endringer i forskriften om livsforsikringsselskapers og pensjonsforetaks kapitalforvaltning og i forskriften om skadeforsikringsselskapers kapitalforvaltning, som ble sendt på høring med frist 6. november 2009.

Finansdepartementet fastsatte 21. desember 2010 de foreslåtte endringene i forskriftene om forsikringsselskapers kapitalforvaltning. Endringene innebærer blant annet at livsforsikringsselskaper og pensjonskasser får økt adgang til å investere i unoterte verdipapirer og i aksjer utstedt av selskaper som driver eller eier infrastruktur. Endringene innebærer en justering, men ikke en kursendring av kapitalforvaltningen i forsikringsselskapene og pensjonskassene, for å legge til rette for en mer langsiktig kapitalforvaltning.

Blant annet åpnes det for at livsforsikringsselskaper og pensjonskasser kan plassere en noe større del av kundenes midler i unoterte verdipapirer ved at den generelle plasseringsbegrensningen for alternative investeringer økes fra 7 til 10 prosent. Etter godkjenning fra Finanstilsynet kan dessuten investeringer i aksjeselskaper som eier infrastruktur og fordringer sikret med pant i realregistrerte formuesgoder som inngår i infrastrukturinvesteringer skje i egne investeringskategorier, noe som også kan utvide handlingsrommet for alternative investeringer. Videre er det gjort enkelte endringer i selskapenes adgang til å plassere i verdipapirfond. Det er fastsatt en øvre grense på 10 prosent for plasseringer i ett enkelt statsobligasjonsfond, uansett om fondet følger UCITS-direktivet eller ikke.

Ny lovgivning for skadeforsikringsvirksomhet

Endring i forsikringsvirksomhetsloven ble vedtatt med virkning fra 1. januar 2011. Endringen medfører nytt kapittel 12 i forsikringsvirksomhetsloven og gir en mer helhetlig regulering av skadeforsikringsvirksomheten. Loven omhandler nå emner som hittil ikke har vært lovregulert, blant annet selvforsikringsordninger (kontoordninger), forsikringsselskapenes salg av andre forsikringsselskaps produkter og forbud mot å markedsføre eller tilby forsikringer mot strafferettslige sanksjoner dersom forsikringen vil være i strid med rettsordenen. I tillegg er sentrale forskriftsbestemmelser blitt lovfestet.

Rådgivning og salg av pakkeproduser

På europeisk nivå er det satt i gang et arbeid for å samordne kravene til god forretningsskikk og informasjon i forbindelse med rådgivning og salg av såkalte pakkeproduser (PRIPs) på verdipapiriområdet, forsikringsområdet og bankområdet. Formålet med samordningen er å styrke forbrukerbeskyttelsen ved at de samme kravene skal gjelde for salg av sammenlignbare spareproduser. EU-kommisjonen har varslet at direktivforslag vil bli lagt fram før sommeren 2011.

VERDIPAPIROMRÅDET

Finanstilsynet spiller en sentral rolle som tilsynsmyndighet i verdipapirmarkedet. Tilsynet omfatter kontroll med utstedernes informasjon til markedet, verdipapirinstitusjonenes finansielle stilling og drift, og at virksomhetsreglene og de generelle atferdsreglene blir fulgt.

UTVIKLINGSTREKK OG UTFORDRINGER

Egenkapitalmarkedet og rentemarkedet fungerte også i 2010 godt som kapitalkilde for næringslivet i Norge. Mange norske foretak var involvert i oppkjøp som var finansiert gjennom notering av aksjer på Oslo Børs. Kursene på børsen var preget av oppgang og betydelig volatilitet.

Markedet for egenkapitalinstrumenter ble i 2010 preget av makroforhold som først og fremst hadde sin kilde i utlandet. Oljeprisene har betydelig innvirkning på prisene på aksjer notert på Oslo Børs, men også andre forhold som forsøk på nedkjøling av kinesisk økonomi, har hatt betydelig innvirkning. Prisene i markedet har blitt betydelig mer volatile, og mange aksjer hadde svært store svingninger i perioden. OBX-indeksen steg i 2010 med totalt 18 prosent. Det var imidlertid flere opp- og nedturer i løpet av året, og stigningen i desember alene var på over 10 prosent. Aksjeomsetningen økte med ca. 20 prosent fra 2009, noe som sannsynligvis har sammenheng med de volatile prisene. Generelt har likviditeten i aksjemarkedet samlet sett vært betydelig, mens den i rentemarkedet var lav.

I 2010 ble det gjennomført 20 nynoteringer på Oslo Børs og Oslo Axess, og absorbert til sammen 61,9 milliarder kroner i egenkapital. Samtidig ble det notert 387 nye lån og sertifikater på Oslo Børs (153) og Oslo Alternative Bond Market (Oslo ABM) (234). Det ble gjort emisjoner i rentemarkedet, inklusive utvidelser i eksisterende lån, for 634 milliarder kroner på Oslo Børs og 109 milliarder kroner på Oslo ABM. Tallene for nynoteringer av obligasjonslån var historisk høye, noe som skyldtes at norske foretak var involvert i store oppkjøp som i vesentlig grad ble finansiert gjennom verdipapirmarkedet. Utstedere i dette markedet er ofte bank- og boligkredittforetak.

Ved årsslutt 2010 var 203 foretak notert på Oslo Børs, 10 ble notert, mens 13 ble strøket. Tilsvarende for Oslo Axess var 34 noterte foretak, 10 nynoteringer og 4 strykninger. Antall noterte lån ved årsslutt var samlet 488 for Oslo Børs og 666 for Oslo ABM. Disse hadde en nominell verdi på henholdsvis 855 milliarder kroner for lån notert på Oslo Børs og 283 milliarder for lån notert på Oslo ABM.

Oslo Børs opplever økt konkurranse om transaksjonene, særlig tilknyttet de større noterte selskapene, mens nær hele volumet børshandlede aksjederivater tilknyttet aksjer notert i Norge handles på Oslo Børs. En stadig større andel av derivatomsetningen på børsen blir handlet elektronisk, men kombinasjonsordre og andre komplekse ordre blir fremdeles handlet med hjelp fra børsens derivatdesk, ofte i samarbeid med EDX. EDX er eid av London Stock Exchange og canadiske TMX Group.

Framover er det ventet at de europeiske verdipapirmarkedene blir ytterligere fragmentert ved at nye markedsplattformer (multilaterale handelsfasiliteter) tar store andeler av omsetningen fra de tradisjonelle børsene. Det er ventet at denne tendensen vil fortsette for markedet i norske aksjer i de kommende årene. Fragmenteringen forsterkes ved framveksten av såkalte *dark pools*, det vil si uregulerte og ikke-transparente markedsplasser, hvor større aktører omsetter store poster uten å påvirke det offisielle markedet. Fallende transaksjonskostnader resulterer i økt antall handler. Med den raske teknologiske utviklingen har dette gitt utslag i en kraftig økning i såkalt algoritmebasert handel («high frequency trading»). Slik handel bidrar til økt likviditet, men øker også risikoen for forstyrrelser i markedet, slik man opplevde i New York i mai 2010 med det såkalte *flash crash*. Det er også en risiko for at algoritmehandel kan forsterke naturlige markedsreaksjoner eller skape unaturlige markedsreaksjoner. Fragmenteringen av verdipapirhandelen, hvor ingen markeds plass har en samlet oversikt, skaper store utfordringer i arbeidet med å avdekke markedsmissbruk. Pressede driftsmarginer hos de tradisjonelle børsene fører til at markedsovervåking ikke blir prioritert på samme måte som tidligere, og i økende grad må bli en offentlig oppgave. Dette kan innebære nye eller utvidede oppgaver for Finanstilsynet.

Endringer i infrastruktur og handelsmønstre vil skape utfordringer. Særlig vil et nytt europeisk oppgjørssystem (T2S) innebære store endringer for systemene for avregning og oppgjør av verdipapirer og de nasjonalt baserte verdipapiroppgjørssystemene. En tilknytning til T2S vil kunne innebære vesentlig endrede rammebetingelser for VPS.

Korrekt og dekkende, samt rettidig informasjon om utstedere og verdipapirer som tilbys, er en forutsetning for et velfungerende marked og en grunnleggende plikt for utstedere av noterte verdipapirer. Dette gjelder periodisk rapportering så vel som løpende informasjon om hendelser som kan påvirke markedsaktørenes vurderinger. Aktørenes tillit til informasjonen fra utstederforetak har stor betydning for investerings- og kredittbeslutninger. Finanstilsynet vil fortsette å benytte en risikobasert tilnærming i kontrollarbeidet på dette området. Det er nødvendig med kompetanse og innsikt i bransjer som er sterkt representert på Oslo Børs.

En forutsetning for innhenting av kapital og børsnotering er at informasjonen i prospekter om foretak og verdipapirer som tilbys, er relevant og dekkende. Godkjenning av prospekter innenfor gjeldende tidsfrister vil være en viktig oppgave i tiden framover. Det vil foreligge nye prospektkrav som må gjennomføres innen midten av 2012. For investorer er pålitelighet, rettidighet og gjenfinnbarhet

av den periodiske informasjonen viktig. Forestående endringer i EUs rapporteringsdirektiv for å sikre en mer samordnet lagring og offentliggjøring av informasjonen fra noterte foretak må få en hensiktsmessig gjennomføring i norsk rett.

Finanstilsynet skal gjennom tilsyn med rådgivere og produktleverandører bidra til at salg og rådgivning er trygt og at det passer for den enkelte kunde. Salg og rådgivning må være basert på kundenes forutsetninger for å forstå ulike finansielle produkter. Finanstilsynet vil som ledd i arbeidet med forbrukerbeskyttelse følge opp nye europeiske krav til kortfattet nøkkelinformasjon om spare- og investeringsalternativer. Forslag til ny lov om verdipapirfond inneholder lovfestede krav knyttet til Finanstilsynets saksbehandlingstid og som vil stille større krav til behandlingsskapitet. På den andre siden vil nye regler føre til at en rekke forvaltningsvedtak ikke vil inneholde skjønsmessige vurderinger, noe som vil lette saksbehandlingen betydelig.

På europeisk nivå er det satt i gang et arbeid for å samordne kravene til god forretningsskikk og informasjon i forbindelse med rådgivning og salg av såkalte pakkede spareprodukter (PRIPs) på verdipapirområdet, forsikringsområdet og bankområdet. Formålet med samordningen er å styrke forbrukerbeskyttelsen ved at de samme kravene skal gjelde for salg av sammenlignbare spareprodukter. EU-kommisjonen har varslet at et direktivforslag vil bli lagt fram før sommeren 2011.

Siden gjennomføringen av ny verdipapirhandellov i 2007 har rådgivningssegmentet blitt prioritert i det stedlige tilsynet på verdipapirområdet. Som en forberedelse til gjennomføring av ny lov om verdipapirfond, vil stedlige tilsyn i forvaltningsselskapene bli noe høyere prioritert framover.

VERDIPAPIRTILSYN

Det overordnede målet for regulering og tilsyn med verdipapirmarkedet er å sikre en trygg, ordnet og effektiv handel med finansielle instrumenter slik at verdipapirmarkedet kan fungere som kapitalkilde for næringslivet og som grunnlag for investeringsvirksomhet og sparing. Tilsynet omfatter verdipapirinstitusjonenes finansielle stilling og drift, og at virksomhetsreglene og de generelle atferdsreglene blir fulgt.

VERDIPAPIRFORETAK

TILSYN OG OVERVÅKING

Finanstilsynets stedlige tilsyn skal bidra til at foretakene har et bevisst forhold til risiko, og til at det blir opprettholdt et høyt nivå av kundebeskyttelse i verdipapirmarkedet ved å se til at foretakene overholder kravene til god forretningsskikk. Videre skal tilsynet bidra til å ivareta markedets integritet. Ved utgangen av 2010 var det 154 verdipapirforetak i Norge.

I 2010 ble det gjennomført 20 stedlige tilsyn i verdipapirforetak, samt to tilsyn med norsk filial av utenlandsk verdipapirforetak. I tillegg ble det gjennomført to tilsyn spesielt rettet mot verdipapirforetakenes IKT-løsninger.

De stedlige tilsynene var ressurskrevende, både på grunn av foretakenes størrelse, komplisert regelverk som ikke har vært gjenstand for tilsynskommentarer tidligere, og type og antall brudd på bestemmelser i verdipapirhandelloven. Finanstilsynet undersøkte foretakenes organisering for å sikre effektiv og uavhengig kontroll med etterlevelsen av verdipapirhandelloven med forskrifter. Finanstilsynet så også på en del av de større foretakenes retningslinjer og rutiner for informasjonshåndtering og håndtering av interessekonflikter. I tillegg så Finanstilsynet på flere foretaks

ordremottak og investeringsrådgivning per telefon. Finanstilsynet så også på en del foretaks evne til å ivareta reglene for god forretningsskikk ved salg av finansielle differansekontrakter.

Finanstilsynet la vekt på å skrive mer utfyllende avsluttende tilsynskommentarer enn det som har vært praksis tidligere. Det er Finanstilsynets oppfatning at tilsynsmerknadene, som er offentlig tilgjengelig på tilsynets nettsted, blir lest av mange foretak under tilsyn. Finanstilsynet ser det som positivt dersom mer beskrivende merknader gir en forebyggende og opplysende effekt i forhold til øvrige foretak. Flere av de største verdipapirforetakene hadde stedlige tilsyn i 2010. Enkelte foretak fikk sterk kritikk. Finanstilsynet følger opp at foretakene innretter seg i samsvar med tilsynets merknader. Flere foretak gjennomførte til dels omfattende tiltak.

Finanstilsynet følger verdipapirforetakene tett gjennom periodisk rapportering, og la også i 2010 vekt på foretakenes etterlevelse av kapitaldekningsregelverket. Markedssituasjonen for verdipapirforetakene var bedre i 2010 enn året før. Likevel ble inntjeningen og soliditeten til noen verdipapirforetak også i 2010 svekket. 20 foretak gjennomførte kapitalutvidelser for å styrke den ansvarlige kapitalen.

Det ble sendt ut 11 varsler om mulig tilbakekall som følge av manglende kapitaldekning. Tre foretak måtte levere tilbake sine tillatelser på grunn av manglende kapitaldekning.

Finanstilsynet har hatt økt oppmerksomhet på foretakenes klassifisering av engasjementer som en del av foretakets handelsportefølje, og betydningen dette får for etterlevelsen av regelverket om store engasjementer.

De større verdipapirforetakenes motpartrisiko knyttet til fordringer på kunder i forbindelse med uoppgjorte handler og kredittgivning ble undersøkt i 2009. Finanstilsynet gjennomførte tilsvarende undersøkelser i mars 2010, som igjen ble etterfulgt av stedlig tilsyn hos aktuelle verdipapirforetak.

Finanstilsynet ferdigstilte i 2010 arbeidet med å videreutvikle kvartalsoppgavene for verdipapirforetak og forvaltningsselskaper for verdipapirfond og tilrettelegge for rapportering via Altinn. Videreutvikling av uttreksrapportene vil høyst sannsynlig føre til effektivitetsgevinster innen den periodiske rapporteringen på verdipapirområdet.

Finanstilsynet behandlet i 2010 en sak knyttet til virksomhet som omfattet egenhandel og mottak og formidling av ordre av finansielle instrumenter (derivater) uten konsesjon. Selskapet er registrert i Norge, og tilbød sine tjenester i Norge og flere europeiske land. Finanstilsynet fattet vedtak om stans av virksomheten. Selskapet meddelte at de ikke ville påklage vedtaket, og avviklet den ulovlige virksomheten.

Tematilsyn knyttet til salg av spareprodukter til forbrukere

Komplekse finansmarkeder, med stadig nye produktløsninger som markedsføres, gjør at det er viktig at Finanstilsynet har stor oppmerksomhet på forbrukerrelaterte spørsmål. Som en del av tilsynet med banker og verdipapirforetak, kartla Finanstilsynet i 2010 salg av spareprodukter i 2009 og 2010 i et utvalg på 29 banker, hvorav alle de største. Kartleggingen ble fulgt opp med stedlige tilsyn hos åtte banker. Med unntak av én bank, hadde bankene i den aktuelle perioden ikke solgt kompliserte spareprodukter eller gitt lån som var direkte knyttet til det aktuelle spareproduktet. Av de åtte bankene som ble inspisert, viste gjennomgangen at for sju av dem var rådgivernes avlønning produktneutryl. Finanstilsynets observasjon er at bankene kan gjøre mer for å selge billigere fond, og at mange sparere vil være tjent med indeks- og obligasjonsfond som en del av sin portefølje.

Finanstilsynet vil i tiden framover fortsette kontrollen med at foretakene kan dokumentere at produktene de har solgt er egnet for kunden og at kundene har fått tilstrekkelig individualisert, balansert og korrekt informasjon om risiko ved investeringene.

Markedsadvarsler

Finanstilsynet publiserte 30 advarsler mot foretak som hadde ytt finansielle tjenester i Norge uten tillatelse i 2010. I tillegg ble det publisert 338 advarsler gitt av utenlandske tilsynsmyndigheter. Svært ofte er dette foretak som driver med en eller annen form for svindel, slik at personer som overfører penger til foretakene ofte må anse pengene som tapt. Finanstilsynet advarer mot å handle med slike foretak i form av egne markedsadvarsler og advarsler gitt av utenlandske tilsynsmyndigheter som publiseres på tilsynets nettsted. På nettstedet er det også informasjon om investeringsbedragerier og råd om hvordan investorer kan beskytte seg mot bedrageriene. Fra november 2010 er Finanstilsynets markedsadvarsler også gjort tilgjengelige på nettstedet Finansportalen.no.

FORVALTNING

Konsesjonsbehandling

Etter omleggingen av konsesjonsregimet som fulgte med verdipapirhandelloven av 2007, har Finanstilsynet behandlet vesentlig flere søknader om tillatelser til å yte investeringstjenester enn tidligere. Også i 2010 mottok Finanstilsynet et stort antall konsesjonssøknader. I 2010 fikk 16 nye verdipapirforetak tillatelse til å yte investeringstjenester, mens det i 2009 ble gitt ni nye tillatelser. I tillegg ble det gitt fire utvidede konsesjoner til eksisterende foretak. Konsesjonssakene omfatter både nye foretak og søknader som skyldes ulike former for omstrukturering i eksisterende finanskonsern. En rekke av de nye foretakene under tilsyn på verdipapirområdet er relativt små foretak med få ansatte.

I tillegg til de tre tilbakeleveringene som følge av manglende kapitaldekning, ble 11 tillatelser avvirket på grunn av omstruktureringer i foretakene, fusjoner og selskapsoppkjøp, og omlegging av virksomhetsområdet.

Egnethetsvurderinger

Det er gjennomført et betydelig antall egnethetsvurderinger knyttet til styremedlemmer og ledere av foretak som er under tilsyn på verdipapirområdet. Det foretas relativt inngående vurderinger av kvalifikasjoner, yrkeserfaring og tidligere atferd. Vurderingene foretas i forbindelse med konsesjonssaker og ved endringer i ledelsen. Foretakene har innrettet seg etter Finanstilsynets vurderinger i de sakene der Finanstilsynet har kommet til at en person ikke innehar de nødvendige kvalifikasjonene til å være leder. De fleste av disse sakene dreier seg om manglende relevant erfaring fra den virksomheten de er tiltenkt å lede. Noen av sakene dreier seg om manglende egnethet som leder som følge av tidligere atferd i foretak som har begått alvorlige brudd på lovgivningen.

REGELVERKSUTVIKLING

Avlønning av investeringsrådgivere

På oppdrag fra Finansdepartementet har Finanstilsynet vurdert enkelte problemstillinger knyttet til regelverket om interessekonflikter i forhold til verdipapirforetakenes avlønningssystemer. Med tilslutning fra Finansdepartementet kom Finanstilsynet til at et avlønningssystem for investeringsrådgivere med en direkte kobling mellom avlønningen og kundenes investeringer er i strid med verdipapirhandelloven. Det er gitt nærmere retningslinjer i rundskriv 17/2010.

Tilknyttede agenter

Endringer i verdipapirforskriftens regler om verdipapirforetaks tilknyttede agenter trådte i kraft 1. januar 2011. Endringene bygger på Finanstilsynets høringsnotat fra 2008. Endringene innebærer blant annet at verdipapirforetak ikke skal kunne inngå avtaler med tilknyttede agenter som omfatter flere enn 50 prosent av totalt antall ansatte i verdipapirforetaket. Hensikten er å sikre faglig kompetanse i verdipapirforetaket og at tyngdepunktet i praksis ikke ligger i agentnettet,

slik at verdipapirforetaket kan ha den nødvendige kontroll med agentene. Det er også fastsatt at agenten ikke kan ha underkontorer. Reguleringen har medført behov for tilpasninger for enkelte verdipapirforetak med et stort agentnett.

Lydopptak

I desember 2009 fastsatte Finansdepartementet endringer i verdipapirforskriftens regler om verdipapirforetaks plikt til å foreta lydopptak av telefonsamtaler. Endringene innebærer blant annet en utvidelse av plikten til å foreta lydopptak og bygger på Finanstilsynets høringsnotat fra 26. august 2008. Endringene er hovedsakelig begrunnet i hensynet til økt effektivitet i kontrollen med verdipapirforetak og investorbekyttelse. Ikrafttreddelsen av forskriftsendringen ble utsatt til 1. april 2011 på grunn av foretakenes behov for noe mer tid til testing av de tekniske løsningene.

FORVALTNINGSSKAPER FOR VERDIPAPIRFOND

Ved utgangen av 2010 hadde 27 forvaltningsselskaper for verdipapirfond konsesjon. Av disse hadde 16 selskaper også tillatelse til å yte investeringstjenesten «aktiv forvaltning av investors portefølje av finansielle instrumenter». Sammenlignet med 2009 steg antallet verdipapirfond som forvaltes av forvaltningsselskapene marginalt fra 421 til 428 ved utgangen av 2010. Netto nyttegning i norske

forvaltningsselskapers verdipapirfond var på 41 milliarder kroner i 2010. Total forvaltningskapital økte med om lag 20 prosent i 2010 og utgjorde 498,8 milliarder ved utgangen av året. Det var norske institusjonskunder som sto for mye av denne nyttegningen med 34,4 milliarder kroner, hvorav 14,9 milliarder kroner i aksjefond.

TILSYN OG OVERVÅKING

Tilsynet med forvaltningsselskapene utøves gjennom både stedlig tilsyn og periodisk rapportering. Finanstilsynets tilsyn med forvaltningsselskapene har hovedsakelig blitt gjennomført på grunnlag av løpende rapportering. Selv om Finanstilsynet i 2010 foretok et bredere utvalg av foretak for stedlig tilsyn, var det fortsatt behov for å prioritere rådgivningssegmentet og større verdipapirforetak i 2010. Det ble gjennomført to stedlige tilsyn i forvaltningsselskaper for verdipapirfond. Stedlige tilsyn i forvaltningsselskapene vil bli noe høyere prioritert i 2011.

Forvaltningsselskapene har plikt til å rapportere mulige brudd på investeringsbegrensninger som følger av verdipapirfondloven og fondenes vedtekter. Omfanget av rapporterte brudd var i 2010 som forventet, og Finanstilsynet registrerte ikke noen større alvorlige brudd. Depotmottakers plikt til å underrette Finanstilsynet om forvaltningsselskap der det blir avdekket brudd, er et viktig supplement til det dokumentbaserte tilsynet for øvrig. Antallet slike rapporter fra depotmottaker er lavt.

Gjennom forvaltningsselskapenes kvartalsvise rapportering til Finanstilsynet overvåkes selskapenes økonomiske utvikling og deres etterlevelse av regelverket for kapitaldekning og store engasjementer. Samlet sett hadde forvaltningsselskapene markert bedre lønnsomhet i 2010 enn de to foregående årene, men lønnsomheten lå fortsatt et godt stykke bak nivået i toppårene 2006 og 2007. Tre forvaltningsselskaper måtte i 2010 gjennomføre kapitalutvidelser for å tilfredsstille krav til ansvarlig kapital.

Finanstilsynet behandlet to saker knyttet til ulovlig fondsforvaltning i 2010. To foreninger forvaltet til sammen i overkant av 60 millioner kroner. I begge tilfeller ble det sendt ut varsel om stans av ulovlig virksomhet. Foreningene valgte selv å avvikle den ulovlige virksomheten, uten at det var nødvendig for Finanstilsynet å fatte endelig vedtak om stans av virksomheten.

FORVALTNING

Finanstilsynet har i den senere tid mottatt noen flere søknader om konsesjon til å drive verdipapirfondforvaltning enn tidligere. I 2010 ble det gitt konsesjon til tre nye forvaltningsselskaper. Det totale antallet forvaltningsselskaper var 27 ved utgangen av 2010. De nye foretakene er gjerne små foretak som ønsker å drive fondsforvaltning innenfor en smalere del av markedet.

I 2010 ble det stadfestet vedtekter for 25 nye verdipapirfond, mens 13 verdipapirfond ble avvirket. Det ble også behandlet en rekke saker om godkjenning av endringer av vedtekter for verdipapirfond.

Spesialfond

Verdipapirfondlovens regler om spesialfond og bestemmelser om spesialfond i enkelte forskrifter til verdipapirfondloven trådte i kraft 1. juli 2010. Regelverket åpner for at det kan etableres norske spesialfond som kan selges og markedsføres til profesjonelle investorer, samt at Finanstilsynet kan gi tillatelse til markedsføring av utenlandske spesialfond til profesjonelle investorer i Norge.

Spesialfond er i stor grad unntatt verdipapirfondlovens alminnelige plasseringsbestemmelser, herunder lovens rammer for investeringsområde, likviditet, risikospredning og låneopptak, verdipapirutlån, sikkerhetsstillelse og shorthandel. Spesialfond kan derfor ha en annen forvaltningsstrategi og benytte et større spekter av investerings-teknikker enn vanlige verdipapirfond. Risikoen og kompleksiteten i disse fondene kan være større enn i ordinære verdipapirfond. Spesialfond kan, som en overgangsregel, ikke markedsføres eller selges til ikke-profesjonelle kunder. Overgangsregelen er i tråd med Finanstilsynets opprinnelige lovforslag, og Finanstilsynet ser ikke et umiddelbart behov for at det gjøres endringer her.

Finanstilsynet ga i 2010 tre tillatelser til å etablere norske spesialfond og seks tillatelser til å markedsføre utenlandske spesialfond i Norge.

REGELVERKSUTVIKLING

Revisjon av verdipapirfondloven

På oppdrag fra Finansdepartementet nedsatte Finanstilsynet i 2009 en bredt sammensatt arbeidsgruppe for å foreta en samlet gjennomgang av verdipapirfondloven. Arbeidsgruppens mandat var blant annet å foreslå endringer i verdipapirfondloven for å gjennomføre det nye direktivet for verdipapirfond (UCITS IV) som har gjennomføringsfrist 1. juli 2011. Arbeidsgruppen oversendte sin rapport til Finansdepartementet 22. juni 2010. Noen av de viktigste endringene som følger av det nye UCITS-direktivet er krav til

nøkkelinformasjon, nye regler om sammenslåing av verdipapirfond, forenklede notifikasjonsprosedyrer ved markedsføring av verdipapirfond over landegrensene og utvidet adgang til å plassere verdipapirfondets midler i ett annet verdipapirfond. Etter avleggelsen av første rapport fikk gruppen et tilleggsmandat som gjaldt forskriftsendringer som følge av fire gjennomføringsdirektiver/forordninger som er fastsatt i medhold av UCITS IV. Forslag til forskrifter ble oversendt Finansdepartementet i slutten av januar 2011.

MARKEDETS INFRASTRUKTUR

TILSYN OG OVERVÅKING

Infrastrukturen på verdipapirområdet omfatter Oslo Børs ASA, Verdipapirsentralen ASA (VPS), Oslo Clearing ASA, Spectron Energy Services Ltd Norway Branch (tidligere International Maritime Exchange ASA (Imarex)), Fish Pool ASA, NOS Clearing ASA (NOS), NASDAQ OMX Oslo ASA (tidligere Nord Pool ASA) og Nasdaq OMX Oslo NUF (tidligere Nord Pool Clearing ASA).

Oppgjørssentralene rapporterte kvartalsvis gjennom 2010 om utviklingen i ansvarlig kapital og risikoeksponering i tråd med gjeldende bestemmelser. Rapporteringen er innført som et ledd i å styrke tilsynet med oppgjørssentralene.

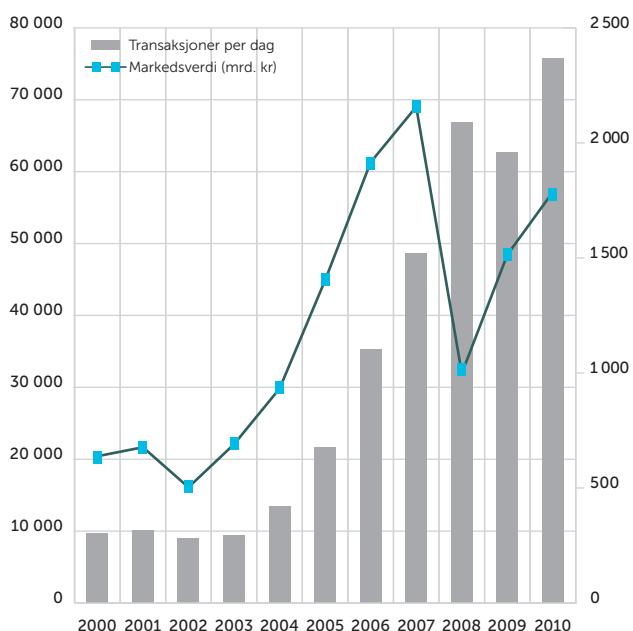
Oslo Clearing ASA fikk i april 2010 utvidet tillatelsen til å drive virksomhet som oppgjørssentral for egenkapitalinstrumenter. Det ble blant annet stilt krav om at før oppstart måtte foretaket sørge for nødvendig IT-personell i eget foretak for drift og vedlikehold av clearingsystemet. Den nye virksomheten startet opp i juni med clearing av fem aksjer i OBX-indeksen. Det ble innført obligatorisk clearing av samtlige egenkapitalinstrumenter notert på Oslo Børs og Oslo Axess fra 27. august 2010. Finanstilsynet fulgte opp at Oslo Clearing ASAs organisering av virksomheten er i tråd med de vilkårene som ble stilt for tillatelsen, og tilsynet så på aktiviteter knyttet til testing, oppstart og drift av systemet, inkludert testresultater fra VPS som omfatter det sentrale verdipapiroppjøret (VPO). Erfaringene med clearing av egenkapitalinstrumenter synes så langt å være gode.

Finanstilsynet hadde en tett oppfølging av situasjonen som oppsto etter at den svenske Finansinspektionen i august 2010 tilbakekalte HQ Banks tillatelser. HQ Bank var fjernmedlem ved Oslo Børs og direkte deltaker i verdipapiroppjøret i VPS. Vedtaket fra Finansinspektionen hadde dermed betydning for det norske verdipapiroppjøret (VPO). Foretakene håndterte situasjonen på en måte som gjorde at VPO ikke ble forstyrret.

Finanstilsynet gjennomførte i 2010 tilsyn hos. I tillegg ble det gjennomført IT-tilsyn hos Oslo Børs ASA og Nasdaq OMX Oslo ASA. For øvrig fulgte Finanstilsynet foretakene tett blant annet gjennom behandling av en rekke større enkeltsaker.

Oslo Børs ASA drifter markedsplassene Oslo Børs, Oslo Axess og Oslo Alternative Bond Market (Oslo ABM), hvorav de to førstnevnte er regulerte markedsplasser. I tillegg driftes den multilaterale handelsfasiliteten Oslo Connect, hvor det omsettes OTC-derivater.

Figur 4: Markedsverdi og antall transaksjoner per dag ved Oslo Børs

Kilde: Oslo Børs

Clearing av børsnoterte egenkapitalinstrumenter gjennom sentral motpart (CCP) var ventet å gi en nedgang i antall transaksjoner til oppgjør i verdipapiroppjøret og en nedgang i oppgjørsgraden. I 2009 ble det gjort opp 43,2 millioner transaksjoner i verdipapiroppjøret, mens det i 2010 ble gjort opp 31,2 millioner transaksjoner. Oppgjørsgraden ligger nå på ca. 96 prosent, mens man før innføring av clearing av egenkapitalinstrumenter hadde en oppgjørsgrad på i overkant av 98 prosent.

Kraftmarkedet og kraftderivatmarkedet

Kraftmarkedsprisene var høye gjennom 2010 sammenlignet med tidligere år, noe som har sammenheng med lav magasinfylling i Norge og Sverige, og særlig relatert til enkelte prisområder i Norge. Usikkerhet rundt svensk kjernekraftproduksjon og historisk høyt forbruk gjennom 2010 påvirket også prisene. Særlig mot slutten av 2010 økte både derivatprisene og spotprisene betydelig og etablerte seg på et svært høyt nivå. Kraftprisen i det nordiske markedsområdet svinger i forhold til de europeiske kraftprisene, men har nå en tendens mot å svinge mer i takt. Dette tilsier at markedene tenderer mot å bli mer integrerte. Økende mulig kraftutveksling mellom områdene og markedskoblingsfunksjonalitet er viktige grunner til dette. Karbonkontraktene hadde relativt stabil pris gjennom året, og

det tyder på at disse produktene nå er innarbeidet i markedet.

Finanstilsynet har siden 2003 samarbeidet med Konkurransetilsynet og Norges vassdrags- og energidirektorat om tilsynet med kraftmarkedet. Dette samarbeidet er nå under revisjon for å tilpasses utviklingen i kraft- og kraftderivatmarkedet. Samarbeidet vil dermed bli videreført.

Fiskederivatmarkedet

Markedet for laksederivater opplevde gjennom 2010 et høyt prisnivå sammenlignet med året før. Prissvingningene gjennom 2010 var betydelige og viser at markedet preges av høy volatilitet. Ser man året under ett, var det en betydelig prisøkning i spotmarkedet, fra om lag 29 kroner per kilo ved inngangen av året til om lag 40 kroner per kilo ved utgangen av året. En av årsakene til et høyere prisnivå kan være at oppdrettsnæringen i Chile har hatt betydelige problemer med sykdommer. Fish Pool noterer forwards med månedslevering. Forwardprisene for levering i januar 2011 hadde gjennom 2010 en jevn stigning fra om lag 30 kroner per kilo til om lag 39 kroner per kilo. Volatiliteten i forwardmarkedet var gjennom 2010 betydelig lavere enn i spotmarkedet.

FORVALTNING

Oppfølging av vilkårene knyttet til fusjonen mellom Oslo Børs Holding ASA og Verdipapirsentralen Holding ASA mv.

I Finansdepartementets vedtak 8. november 2007 ble det stilt en rekke vilkår for fusjonen mellom Oslo Børs Holding ASA og Verdipapirsentralen Holding ASA. Finanstilsynet følger opp vilkårene løpende. I 2010 behandlet Finanstilsynet blant annet krav til størrelsen på ansvarlig kapital i VPS og utarbeidet en tilrådning til departementet om utbetaling av konsernbidrag fra VPS. Videre godkjente Finanstilsynet avtaler om utkontraktering av støttefunksjoner og infrastrukturtenester knyttet til drift og vedlikehold av nytt clearingsystem for egenkapitalinstrumenter for Oslo Clearing ASA.

Vurdering av eierbegrensningsreglene ved erverv av Nasdaq OMX Oslo ASA

I forbindelse med søknad fra OMX AB om tillatelse til å eie samtlige aksjer i Nasdaq OMX Oslo ASA (tidligere Nord Pool ASA) ga Finanstilsynet tilrådning til Finansdepartementet. Tillatelse til slikt eierskap ble gitt av Finansdepartementet 12. mai 2010.

Endringer i verdipapiroppjøret (VPO/NOK)

Finanstilsynet har behandlet søknad om visse endringer i verdipapiroppgjørssystemet VPO/NOK, tilsynet har i medhold av lov om betalingssystemer godkjent nytt verdipapiroppgjørssystem (nye VPO/NOK) som erstatter tidligere godkjenning av systemet fra 2001. Bakgrunnen for ny godkjenning er blant annet endringer i verdipapiroppgjørssystemets garantiordning, innføring av registreringsfullmakt, adgang til dellevering og nye prioriteringsregler.

Avklaring knyttet til det sentrale verdipapiroppjøret

Etter at Lehman Brothers misligholdt sine forpliktelser og søkte om konkursbeskyttelse i september 2008, har forståelsen av enkelte sider av avtaleverket for VPO vært drøftet blant deltakerne i verdipapiroppjøret. For Finanstilsynet er det vesentlig at oppgjørssystemet er forutsigbart og at regelverket er klart med hensyn til hvilke plikter deltakerne har, herunder oppgjørsdeltakere som også opptrer på

vegne av fjermedlemmer eller andre indirekte deltakere. Det har derfor blitt inntatt enkelte presiseringer i VPO-regelverket som mer eksplisitt gir uttrykk for deltakernes ansvar. Dette betyr at deltakerne må innrette virksomheten sin i forhold til det ansvaret deltakerne har i VPO gjennom regelverket, herunder sørge for å ha tilstrekkelig kapital til å håndtere den risikoen som påhviler deltakere som ønsker å opptre som oppgjørsdeltaker i VPO på vegne av andre.

REGELVERKSUTVIKLING

Søksmålskompetansen til tillitsmenn i obligasjonslån

Finanstilsynet har tidligere vurdert behovet for regelendring for å sikre tillitsmenn for obligasjonslån søksmålskompetanse i saker som gjelder låneavtaler og tilknyttede avtaler, og foreslått ny bestemmelse om søksmålskompetanse i verdipapirhandelloven. I 2010 ble spørsmålet om slik søksmålskompetanse behandlet av Høyesterett,

som fastslo at Norsk Tillitsmann har slik kompetanse. Videre tok Høyesterett i en annen sak også stilling til at Norsk Tillitsmann kan begjære utsteder konkurs. De nevnte rettsavgjørelsene medfører at arbeidet med å få på plass en lovforankring av Norsk Tillitsmanns kompetanse til å utøve obligasjonseierens rettigheter overfor domstolene ikke lenger har høy prioritet.

ATFERDSREGLENE I VERDIPAPIRMARKET

TILSYN OG OVERVÅKING

Det overordnede målet med tilsyn og overvåking av de generelle atferdsreglene er å bidra til å sikre det norske markedets omdømme og dermed dets funksjon som velfungerende kapitalkilde.

Reglene som omfatter ulovlig innsiddehandel, markedsmanipulasjon og tilbørlig informasjonshåndtering er sentrale. Finanstilsynet følger også opp reglene om listeføring, undersøkelsesplikt, forbud mot urimelige forretningsmetoder samt meldepliktig og flaggepliktig verdipapirhandel. Dette innebærer at virksomheten er rettet mot en vid krets: investorer, rådgivere, utstedere av finansielle instrumenter og deres samarbeidspartnere, inkludert verdipapirforetakene. Målet med tilsynsvirksomheten er å avdekke og forfølge ulovlige forhold i verdipapirmarkedet og, så langt atferdsbestemmelsene kommer til anvendelse, i markedene for varederivater. Det er et mål

at tilsynsarbeidet har både individual- og allmennpreventive virkninger i markedet.

Finanstilsynet undersøkte et stort antall saker i 2010. Flertallet av sakene var oversendt fra Oslo Børs, i tillegg til et visst antall saker som ble rapportert til Finanstilsynet fra verdipapirforetakene, media og investorer. Finanstilsynet avdekker også saker ved egne undersøkelser.

Som tidligere år var flere av innsidde- og markedsmanipulasjonssakene som Finanstilsynet behandlet tidkrevende. Dette gjaldt særlig saker hvor undersøkelsene måtte rettes mot utlandet. Finanstilsynet har også ved flere anledninger bistått utenlandske tilsynsmyndigheter i deres undersøkelser.

Finanstilsynet undersøkte i 2010:

- 60 nye saker om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikt.
- 48 nye saker om markedsmanipulasjon/urimelige forretningsmetoder
- 37 nye saker om flaggepliktig verdipapirhandel
- 35 nye saker om meldepliktig verdipapirhandel
- 62 saker mottatt fra verdipapirforetak i henhold til bestemmelsen om rapporteringsplikt ved mistanke om innsidehandel eller markedsmanipulasjon knyttet til transaksjoner.

Overtredelsesgebyr

Finanstilsynet har hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr for brudd på flaggepliktreglene i verdipapirhandelloven. Hjemmelen til å ilegge overtredelsesgebyrer har effektivisert håndhevelsen av regelverket betydelig. I løpet av 2010 ilet Finanstilsynet ti overtredelsesgebyrer. Finanstilsynet offentliggjør gebyrene på tilsynets nettsted og legger til grunn at dette har en preventiv virkning.

Anmeldelser til påtalemyndigheten

I 2010 anmeldte Finanstilsynet to saker til påtalemyndighetene hvor det forelå mistanke om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikt. Videre ble det anmeldt fire saker om markedsmanipulasjon og sju saker for brudd på meldeplikt. Finanstilsynet ga også flere advarsler ved mindre alvorlige brudd på meldepliktbestemmelsen.

Større undersøkelser

I 2010 iverksatte Finanstilsynet undersøkelser av aksjetransaksjoner i det børsnoterte selskapet Reservoir Exploration Technology ASA (RXT). Bakgrunnen for undersøkelsene var vedvarende leveringsproblemer knyttet til salgstransaksjoner foretatt i perioden 8. april til 23. april 2010. Saken omfattet vurderinger av forbudet mot urimelige forretningsmetoder og bestemmelsen om salg av finansielle instrumenter kunden ikke eier. Saken ferdigstilles tidlig i 2011.

Finanstilsynet har også gjort omfattende undersøkelser knyttet til transaksjoner i Crew Gold Corporation (CRU). Undersøkelsene omfatter poster registrert på forvalterkontoer, med flere lag av underforvaltere. Saken gjelder blant annet mulig manglende oppfyllelse av flaggeplikten.

Oppfølging av anmeldte saker

Som tidligere år har Finanstilsynet hadde et nært og godt samarbeid om anmeldte saker med både ØKOKRIM og lokale politidistrikter i 2010. Samarbeidet bidrar til å effektivisere innsatsen mot kriminalitet i verdipapirmarkedet. Blant annet har Finanstilsynet bistått påtalemyndigheten ved gjennomføring av avhør og ved analyser knyttet til aksjetransaksjoner. Finanstilsynet inngikk i 2010 en samarbeidsavtale med Oslo politidistrikt. Avtalen skal sikre god og rask behandling av anmeldte saker fra Finanstilsynet, herunder sikre optimal ressursanvendelse under avdekking, etterforskning og irtteføring av saker på verdipapiriområdet.

Foruten samarbeidet om enkeltsaker ble det i 2010 arrangert et seminar om markedsatferd i regi av ØKOKRIM, hvor både Oslo Børs og Finanstilsynet deltok.

Selv om samarbeidet om å avdekke og irtteføre kriminalitet i verdipapirmarkedet er godt, utgjør likevel ressursituasjonen hos ØKOKRIM en kritisk begrensning. Det vises til «Rapport om samarbeidet mellom Oslo Børs, Kredittilsynet og ØKOKRIM» fra 2007. En av rapportens hovedkonklusjoner var at ØKOKRIM bør tilføres ressurser for å kunne ta imot flere saker på verdipapiriområdet. Denne konklusjonen står fremdeles ved lag.

Videreutvikling av transaksjonsrapporteringssystemet

Finanstilsynet mottar på daglig basis transaksjonsrapportering fra verdipapirforetakene. Videre blir det utvekslet rapporterte transaksjoner med europeiske tilsynsmyndigheter.

Finanstilsynet brukte i 2010 mye ressurser på å kontrollere at de rapporteringspliktige faktisk rapporterer og at kvaliteten på de innkomne dataene er i samsvar med regelverket.

Rapporteringen som Finanstilsynet mottar, er omfattende. For å sikre en effektiv gjennomgang må tilsynet vurdere å skaffe et eget analysesystem som supplement til eksisterende løsninger. Det er satt i gang arbeid med å undersøke hvilke løsninger som tilbys og hvilke analysesystemer enkelte andre tilsynsmyndigheter og markedsaktører benytter.

Transaksjonsrapporteringsystemet (TRS) utvikles i samarbeid mellom de nordiske landenes tilsynsmyndigheter. Samarbeidet er regulert gjennom en samarbeidsavtale og sikrer et felles rapporteringsregime i Norden. Som følge av utvidelser av rapporteringsplikten i forbindelse med revisjonen av verdipapirmarkedsdirektivet (MiFID), vil det være løpende behov for videreutvikling av TRS i tiden framover. Finanstilsynet deltar aktivt på alle nivåer i utviklingssamarbeidet. Det er brukt mye ressurser på å etablere et system som oppfyller direktivkravene og til å bistå rapporteringspliktige foretak. Det har også vært viktig å sikre forutsigbarhet i arbeidet og etablere en plattform for koordinering av nordiske interesser i EØS-sammenheng.

Rettsavgjørelser

- Høyesterett forkastet i juli 2010 partens anke i en innsidesak. En journalist var i tingretten dømt for brudd på bestemmelsen om innsidehandel fordi han hadde skrevet en artikkel som inneholdt innsideinformasjon. Journalisten ble funnet skyldig for et av tiltalepunktene i saken, og Høyesterett forkastet anken over lagmannsrettens beslutning om å nekte denne delen av saken fremmet. Resten av saken skal behandles av lagmannsretten i 2011.
- Høyesterett avgjorde i juni 2010 at tiltale mot en investor for blant annet ulovlig innsidehandel hadde rett verneting i Oslo, til tross for at investoren på tidspunktet for innleggelse av aktuelle ordre bodde og oppholdt seg i Drammen.
- Borgarting lagmannsrett avsa i juni 2010 dom i en ankesak der to brødre og deres megler i tingretten var blitt dømt for brudd på blant annet egenhandelsreglene og reglene om taushetsplikt ved besittelse av innsideinformasjon. Lagmannsretten dømte alle tre til fengselsstraff. Megleren måtte i tillegg tåle inndragning.
- Oslo tingrett dømte i juli 2010 en kunde av et verdipapirforetak til å dekke tapene som megleren hans hadde påført ham. Kundens megler hadde handlet uten å ha inngitt ordre, og et av tvistepunktene i saken var om kunden likevel var avtalerettslig bundet av handlene. Retten fant at det var en stilltiende avtale om «aktiv forvaltning» mellom partene som gjorde at kunden ble ansett bundet av handlene. Dommen er rettskraftig.
- Oslo tingrett behandlet i mars 2010 et erstatningsøksmål etter påstått markedsmanipulasjon i forbindelse med et oppkjøp av et selskap. Saksøker fikk ikke medhold i sitt erstatningskrav, og retten la til grunn at saksøkte ikke hadde medvirket til markedsmanipulasjon. Dommen er rettskraftig.
- Oslo tingrett fant i oktober 2010 to daytrudere skyldig i markedsmanipulasjon fordi de hadde manipulert en algoritmemaskin til sin fordel. Traderne handlet uavhengig av hverandre og skjønte hvordan maskinen fungerte. Dette utnyttet de til sin fordel ved å skape et uriktig bilde av volumet i flere illikvide aksjer. Retten fant at atferden deres falt inn under markedsmanipulasjonsbegrepet. Saken er anket.
- Oslo tingrett avsa i desember en dom om gyldigheten av et børsklagenemndvedtak om ileggelse av overtredelsesgebyr for brudd på opplysningsplikten overfor Oslo Børs. Børsklagenemnda hadde i vedtaket konkludert med at det noterte selskapet hadde brutt den opplysningsplikten selskapet har overfor Oslo Børs, og for dette bruddet ble selskapet ilagt et overtredelsesgebyr. Tingretten fant at børsklagenemndas vedtak var gyldig som sanksjonsvedtak. Ankefristen er ikke gått ut.

FORVALTNING

Allmennaksjeloven, verdipapirregisterloven og verdipapirfondloven åpner for at investorer kan la sine beholdninger i norske verdipapirer være registrert i navnet til en forvalter (nominee). For aksjer i norske selskaper er denne adgangen begrenset til å gjelde utenlandske investorer (selskaper som er registrert i utlandet med mindre hovedkontoret ligger i Norge og utenlandske statsborgere som ikke er skattepliktige til Norge). Adgangen til forvalterregistrering gir utenlandske investorer mulighet til å samle forvaltningen av sine verdipapirer hos én forvalter og på den måten samle porteføljen under én jurisdiksjon. Dette antas å gjøre investeringer i norske aksjer og andre verdipapirer mer attraktive enn de hadde vært dersom slik adgang ikke forelå.

Finanstilsynet opplever stor interesse fra utenlandske banker og verdipapirforetak om å kunne opptre som forvalter i andelseierregistre for norske verdipapirfond og i aksjeeierregistre for aksjer som er opptatt til handel på norsk regulert marked.

I 2010 ble det utstedt 22 nye tillatelser til å opptre som forvalter i andelseierregistre for verdipapirfond og 12 nye tillatelser til å opptre som forvalter av aksjer og øvrige verdipapirer tillatt registrert på forvalterkonto i norsk verdipapirregister (VPS). Tilsvarende tall for 2009 var henholdsvis 16 og 13. I disse tallene inngår også tillatelser utstedt til et mindre antall norske selskaper.

REGELVERKSUTVIKLING

Det ble gjennomført flere endringer i verdipapirhandelloven med virkning fra 1. juli 2010. Blant annet ble det vedtatt en ny bestemmelse om salg av finansielle instrumenter som selgeren ikke eier. Det ble også gjort endringer i bestemmelsene om meldepliktig verdipapirhandel, og Finanstilsynet fikk her hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyrer ved brudd på bestemmelsene. Finanstilsynet legger til grunn at hjemmelen til å ilegge overtredelsesgebyr vil innebære en effektivisering i håndhevingen av regelverket.

I høringsnotat 29. september 2010 foreslo Finanstilsynet en rekke endringer i verdipapirhandelloven, blant annet bestemmelsene om løpende informasjonsplikt og bestemmelsene om primærinnsiders meldeplikt. Mange av forslagene innebærer ytterligere harmonisering av norsk rett med relevante direktivbestemmelser.

Finanstilsynet har bidratt i forbindelse med flere høringer knyttet til mulige direktivendringer. Dette gjelder blant annet forslag om nye felleseuropeiske regler om shortsalg, hvor ett av tiltakene som vurderes er krav om opprettelse av et eget shortsalgregister. Et annet område er revidering av rapporteringsdirektivet (2004/109/EC), hvor

det blant annet vurderes å utvide reglene om flaggeplikt til å omfatte enkelte derivater med finansiell avregning.

Felles europeisk oppgjørs- og kontosystem

Økt effektivitet og integrasjon i kapitalmarkedet har vært et hovedanliggende i EU. Den komplekse eksisterende infrastrukturen på verdipapirområdet, særlig på avregnings- og oppgjørssiden, har gjort det vanskelig å etablere et konkurransedyktig felles europeisk verdipapirmarked, og kostnadene for grensekryssende avregning og oppgjør er høye. Dette er bakgrunnen for at den europeiske sentralbanken (ECB) har opprettet et prosjekt som har som formål å utvikle og innføre et felles europeisk oppgjørs- og kontosystem for finansielle instrumenter kalt «Target 2 Securities» (T2S). Videre har EU-kommisjonen vedtatt felles europeisk regulering av oppgjørssentraler, som er til behandling i EU-parlamentet. Kommisjonen arbeider også med å innføre felles europeisk regulering av verdipapirregistre og regler for rettsvern ved elektronisk registrering av finansielle instrumenter. Finanstilsynet deltar i disse arbeidsprosessene blant annet gjennom medlemskap i CESR, som fra 1. januar 2011 ble erstattet av the European Securities and Markets Authority – ESMA.

PROSPEKTKONTROLL – OMSETTELIGE VERDIPAPIRER

Ved tilbud om tegning eller kjøp av omsettelige verdipapirer på minst 2 500 000 euro beregnet over en periode på 12 måneder og som rettes til 100 personer eller flere i det norske verdipapirmarkedet, skal det utarbeides prospekt. Prospektet skal kontrolleres og godkjennes av Finanstilsynet. Det samme gjelder ved opptak til notering av omsettelige verdipapirer på norsk regulert marked, inkludert kapitalforhøyelser i selskap med allerede noterte aksjer. Finanstilsynet skal godkjenne alle ovennevnte prospekter som kommer fra norske utstedere og utstedere fra land utenfor EØS-området som har valgt Norge som hjemstat.

BAKGRUNN

Det felleseuropeiske regelverket på prospektområdet foreskriver at den operative prospektkontrollen fra 1. januar 2011 skal utøves av medlemsstatenes tilsynsmyndigheter. Som ledd i tilpasningen til dette regelverket ble den operative prospektkontrollen overført fra Oslo Børs til Finanstilsynet med effekt fra 1. mai 2010. Prospekter som var innsendt til kontroll hos Oslo Børs før for 1. mai 2010, men ikke godkjent, ble overført til Finanstilsynet for videre kontroll og godkjenning. Finanstilsynet har i utgangspunktet videreført Oslo Børs' praksis på området og lagt vekt på å overholde de etablerte fristene for første tilbakemelding på 5 og 10 dager for henholdsvis noterte selskaper/nynoteringer og unoterte selskaper.

Kontroll og godkjenning av prospekter

Markedet for prospektpliktige transaksjoner har holdt seg på et stabilt og høyt nivå siden Finanstilsynets overtakelse. Dette gjelder både på egenkapital- og fremmedkapitalsiden. Historisk sett må likevel 2010 betraktes mer som et år med normal markedsaktivitet, enn som et år med unormalt høy aktivitet. Det antas at markedsaktivitetene i 2011 vil være på samme nivå eller høyere enn i 2010 både når det gjelder nynoteringer og emisjonsvolum. Det er imidlertid fortsatt en del usikkerhet knyttet til markedsutviklingen framover.

Det har vært en utfordring for Finanstilsynet å håndtere et relativt stort antall prospekter innenfor gjeldende tidsfrister, samtidig med innpassingen av nye medarbeidere og nye rutiner. Erfaringen er at kontrollarbeidet har vært ivaretatt på en tilfredsstillende måte. Som ledd i effektivisering av kontrollarbeidet, vil Finanstilsynet fra 2011 innføre en strengere praksis for hva som skal aksepteres som et første prospektutkast. Kontrollen vil ikke bli påbegynt før prospektene har et innholdsmessig minimum. Dette vil bli kommunisert til markedsaktørene på ulike måter. Finanstilsynet vil i tillegg også vurdere å øke prospektgebyrene ettersom det er grunn til å tro at de er lave.

Tabell 9 på neste side gir en oversikt over kontrollerte dokumenter for de siste fem årene.

Tabell 9: Kontrollerte dokumenter

	2006	2007	2008	2009	2010
Antall kontrollerte prospekter (totalt) og hvorav:	172	342	178	211	158
Aksjer	114	277	125	102	105
Hvorav noterte aksjer	53	119	57	64	82
Obligasjoner	58	63	53	94	44
Warrants	–	2	10	15	9
Avbrutt kontroll	–	32	16	13	21
Tilleggsprospekt	22	20	31	2	17
Tilsvarende dokumenter	6	25	14	4	4

Kilde: Oslo Børs og Finanstilsynet

I tillegg til det som denne tabellen viser, er det notifisert et antall dokumenter til og fra EU/EØS-området. Dette er meldinger om prospekter som benyttes grensekryssende. Prospekter som gjelder nynoteringer, er det erfaringsmessig mye arbeid med. Det ble gjennomført

20 nynoteringer i 2010, men det ble totalt godkjent 25 prospekter knyttet til nynoteringer. I tillegg kommer en del avbrutte kontroller der prosessen ble stoppet på ulike stadier.

Tabell 10: Nynoteringer, aksjeemisjoner og samlet emisjonsvolum

	2006	2007	2008	2009	2010
Antall faktiske nynoteringer (Oslo Børs og Oslo Axess)	32	57	16	3	20
Antall emisjoner (Oslo Børs)	260	308	160	168	162
Beløp i mrd. NOK (Oslo Børs)	56,9	53,7	13,2	50,8	59,7

Kilde: Oslo Børs

I tillegg til den rene kontrollen av prospekter og tilhørende dokumenter og dialogen med markedsaktørene i den forbindelse, var det i 2010 et relativt stort antall forespørsler og henvendelser med spørsmål om tolking av regelverket.

Et tiltak som det arbeides kontinuerlig med, er å legge informasjon ut på tilsynets nettsted, men det kan også bli nødvendig å revurdere servicenivået overfor markedsaktørene når det gjelder denne type forespørsler.

Større enkeltsaker

Finanstilsynet har behandlet prospekter for flere store transaksjoner siden oppstart. Dette omfatter blant annet Norsk Hydro ASAs emisjon i forbindelse med kjøpet av Vale Aluminium. Prospektet var et kombinert tilbuds- og noteringsprospekt, og transaksjonen besto av en fortrinnsrettsemisjon til eksisterende aksjonærer i Norsk Hydro ASA, kombinert med en rettet emisjon av vederlagsaksjer til eierne av Vale Aluminium med påfølgende notering av aksjene.

Videre var Statoils nedsalg og notering på Oslo Børs av aksjene i Statoil Fuel & Retail ASA 22. oktober 2010 en av de større prospektsakene

i 2010. En annen stor prospektsak som ble behandlet høsten 2010, gjaldt det offentlige tilbudet og noteringen på Oslo Børs av aksjene i Gjensidige ASA 10. desember 2010. I tillegg kommer noteringen av aksjene i Seawell Limited, inkludert vederlagsaksjene som ble utstedt i forbindelse med Seawells kjøp av Allis-Chalmers Energy Inc. Aksjene i Seawell Limited ble notert på Oslo Børs 26. november 2010.

Regelverksutvikling

Finanstilsynet er representert i Corporate Finance Standing Committee (CFSC), en underkomité under Committee of European Securities Regulators (CESR), som blant annet har arbeidet med endrede innholdskrav i prospekter for olje-/gass-/gruveselskaper (Mineral Companies). Finanstilsynet har deltatt aktivt i dette arbeidet. I tillegg har Finanstilsynet bidratt i en arbeidsgruppe som skal utarbeide felleseuropeiske standardprosedyrer for godkjenning av prospekter fra tredjeland. Dette arbeidet forventes avsluttet i løpet av første halvår 2011.

Den mest omfattende saken innen regelverksutvikling på prospektområdet er den vedtatte revisjonen av prospektdirektivet. Frist for ikrafttredelse av de endrede reglene i norsk rett er 1. juli 2012.

REGNSKAPSTILSYN – NOTERTE FORETAK

Alle noterte foretak skal benytte de internasjonale regnskapsstandardene (IFRS) når de avlegger konsernregnskap. Finanstilsynet har ansvaret for å se til at dette skjer på riktig måte. Kontrollen omfatter alle norskregistrerte foretak notert på regulert marked i Norge eller i annet EØS-land, samt slike utenlandske foretak som har valgt Finanstilsynet som kompetent myndighet. Kontrollen gjelder også de foretakene som ikke rapporterer etter IFRS. Kontrollen tar for seg foretakenes periodiske rapportering, som årsregnskap på konsern- og selskapsnivå, årsberetning og delårsregnskapene.

UTVIKLINGSTREKK

Ved utgangen av 2010 var 240 norske foretak underlagt kontroll. I underkant av 200 var utstedere av aksje- og grunnfondsbevis. Flere utstedere av aksjer og grunnfondsbevis har også utstedt obligasjoner som er notert på Oslo Børs. Norge er hjemstat for utstedere fra EØS-området under visse vilkår. 33 utenlandske foretak har valgt Norge som hjemstat.

Finanstilsynet er forberedt på at finanskrisen og uroen i markedene internasjonalt fortsatt kan føre til utfordringer når det

gjelder blant annet verdsettelse av foretakenes eiendeler og forpliktelser. Tilstrekkelige og presise noteopplysninger er dermed av stor betydning.

Ved gjennomgangen av revisjonsberetningene ble det funnet 24 utstedere med forbehold eller presisering. Kun ni av disse hadde sendt melding om avvikende revisjonsberetning, jf. verdipapirhandelloven § 5-5 femte ledd. Dette illustrerer at avleggelsen av 2009-regnskapet var utfordrende for mange av utstederne.

KONTROLL MED FINANSIELL RAPPORTERING

Kontrollen omfatter alle norskregistrerte utstedere som er notert på børs eller regulert marked i Norge, eller i regulert marked i et annet EØS-land. Både utstedere som er notert og utstedere som har søkt om notering, er omfattet. Utenlandske foretak fra andre land i EØS-området som er notert på Oslo Børs, er under kontroll av myndighetene i sine respektive hjemstater. Utstedere som er notert på regulert marked i Norge og som ikke er registrert i EØS-området, er omfattet dersom utstedere har valgt Norge som hjemstat. Staten, kommuner og fylkeskommuner omfattes ikke av kontrollen. Det samme gjelder kommunale og interkommunale foretak/selskaper. Statsforetak er imidlertid omfattet av ordningen.

Finanstilsynet fører kontroll med at årsregnskap (både på konsern- og selskapsnivå), årsberetning, delårsregnskap, halvårsregnskap og annen finansiell rapportering fra utstedere av omsettelige verdipapirer som er eller søkes notert på regulert marked i EØS-området, er i samsvar med lov eller forskrifter.

Kontrollen dekker foretakenes periodiske rapportering, uavhengig av hvilke regnskapsstandarder som er benyttet. Når det gjelder hvilke foretak som skal velges ut for kontroll, blir det benyttet en kombinasjon av teknikker. Det er etablert en tredelt modell som innebærer at noen foretak blir valgt ut som følge av innrapporteringer,

mens andre foretak velges ut på bakgrunn av risikovurderinger. Den risikobaserte analysen blir gjennomført på basis av innrapportering via Altinn. For å sikre at foretakenes finansielle rapportering følges opp, blir alle foretakene også kontrollert innenfor en gitt tidsperiode.

Finanstilsynet gikk i 2010 gjennom hele eller deler av den finansielle rapporteringen til 31 foretak. Kontrollen rettet seg særlig mot utstederne av egenkapitalinstrumenter som aksjer og grunnfondsbevis, mens enkelte av utstederne var obligasjonsutstederne. På bakgrunn av gjennomgangen ble fire saker fulgt nærmere opp. Enkelte av disse var ikke avsluttet ved utgangen av året. Det ble i 2010 ikke mottatt melding fra foretakene, deres tillitsvalgte, ledende ansatte eller revisorer om at den finansielle rapporteringen fra utstederen ikke ga et rettviseende bilde i henhold til bestemmelser i verdi-papirhandelloven. Tilsynet gikk også gjennom alle noterte foretaks revisjonsberetninger.

Overtredelsesgebyr ved forsinket offentliggjøring av periodisk finansiell rapportering

Finanstilsynets kontroll av den periodiske rapporteringen omfatter også at rapporteringen offentliggjøres innenfor fristene. Fristene for den periodiske rapporteringen anses som absolutte, og en overtredelse sanksjoneres i utgangspunktet med et overtredelsesgebyr. Det blir gjort en konkret vurdering i hvert tilfelle. Finanstilsynet har ikke adgang til å gi dispensasjon fra fristene.

Gebyrene varierer mellom 5 000 og 200 000 kroner, avhengig av foretakets markedsverdi/pålydende på de noterte instrumentene. I fire tilfeller ble gebyret doblet, da rapporteringen uteble uakseptabelt lenge etter fristen.

I forbindelse med for sent offentliggjorte årsrapporter for 2009 ble det gitt kritikk til ti utsteder mens det ble ilagt overtredelsesgebyr til ytterligere åtte utsteder. Forsinket offentliggjøring av halvårsrapporten for 2010 medførte ileggelse av overtredelsesgebyr for fire utsteder. For rapporteringen for fjerde kvartal 2009 og første kvartal 2010 ble det ikke avdekket noen forsinkelser.

Verdsettelse av investeringseiendom

Under finanskrisen ble det observert at livsforsikringselskapene hadde liten variasjon i verdi på investeringseiendom i balansen, mens fond og børsnoterte foretak viste sterk nedgang i verdier. Finanstilsynet gjorde i 2010 en nærmere vurdering av verdsettelsen av investeringseiendom i tre børsnoterte konsern som har livsforsikring som en del av sin virksomhet. Kontrollen omfattet både modellen for verdsettelse av eiendommene, samt anvendte forutsetninger gjennom flere perioder for noen enkelteierdommer.

Etter IAS 40 Investeringseiendom skal den virkelige verdien av en investeringseiendom gjenspeile markedsforholdene ved slutten av rapporteringsperioden. Den beste kunnskapen om virkelig verdi gis gjennom gjeldende priser i et aktivt marked for en tilsvarende eiendom på samme sted og i samme stand og underlagt tilsvarende leieavtaler og andre kontrakter. Markedet for næringsseiendom i Norge er lite likvid og lite transparent. Informasjon om de transaksjonene som gjennomføres, er vanskelig tilgjengelig, og det er ofte ikke nok informasjon til å kunne vurdere om prisingen i transaksjonen er relevant i forhold til den enkelte eiendommen som skal verdsettes. Standarden åpner for at i fravær av et aktivt marked kan det benyttes diskonterte kontantstrømsprognoser basert på pålitelige estimater av framtidige kontantstrømmer som tilnærming til markedsprising. Disse estimatene på framtidige kontantstrømmer skal så langt det er mulig, støttes av eksternt markedsinformasjon.

I mangel av et aktivt marked er det i hovedsak diskonterte kontantstrømmer som benyttes av foretakene. Etter Finanstilsynets oppfatning er fastsettelse av forutsetninger utfordrende, særlig fastsettelse av framtidig markedsleie og diskonteringsrente. Utfordringene er blant annet knyttet til manglende og til dels ufullstendige markedsdata. I tillegg er valg av benyttede forutsetninger dårlig dokumentert, og Finanstilsynet er av den oppfatning at utøvelse av skjønn må dokumenteres slik at det er etterprøvbart. Finanstilsynet oppfordret aktørene i markedet til større åpenhet om transaksjonene for å gi foretakene bedre informasjonsgrunnlag i verdsettelsen. Rapporten «Verdsettelse av investeringseiendom» er tilgjengelig på tilsynets nettsted.

Nedskrivningsvurderinger

Som en følge av finanskrisen var det mange foretak med lav pris/bok per 31. desember 2008, og nedskrivningsvurderinger og tilhørende noteopplysninger for 2008 ble gitt særskilt oppmerksomhet i forbindelse med kontrollen av årsregnskapene.

Finanstilsynet kontrollerte flere foretak hvor det var mangler knyttet til nedskrivningsvurderinger og noteopplysninger. I flere saker påpekte Finanstilsynet svakheter i foretakenes modell for fastsettelse av diskonteringsrenten. For ett av foretakene, Kongsberg Automotive ASA (KA), var goodwill i all hovedsak knyttet til oppkjøpet av Global Motion Systems foretatt på slutten av 2007. Etter oppkjøpet hadde foretaket opplevd sviktende omsetning, gått med underskudd og foretatt store omstillinger og restruktureringer. Foretakets nedskrivningstest viste en bruksverdi som oversteg balanseført goodwill per 31. desember 2008, og foretaket hadde dermed ikke nedskrevet goodwill. Foretaket hadde benyttet finanstøretiske modeller (WACC og CAPM) til å estimere diskonteringsrenten. KA oppga å ha estimert diskonteringsrenten til 9 prosent før skatt, men hadde av forsiktighetshensyn satt den til 11 prosent før skatt.

Finanstilsynet ga uttrykk for at det var flere av forutsetningene som inngår i beregning av diskonteringsrenten, som ikke var fastsatt i samsvar med kravene i IAS 36 og finasteorien som ligger til grunn for beregning av WACC. Etter Finanstilsynets oppfatning har dette resultert i at den benyttede diskonteringsrenten var for lav. Dette fikk imidlertid ikke betydning for nedskrivningsvurderingen

per 31. desember 2008, siden bruksverdi fortsatt blir høyere enn balanseført verdi. Foretaket må imidlertid ta hensyn til Finanstilsynets merknader ved framtidige nedskrivningstester. Finanstilsynet påpekte også at det ikke var gitt tilstrekkelige noteopplysninger om nedskrivningsvurderinger i henhold til IAS 36.

REGNSKAPSFAGLIG EKSPERTUTVALG

En viktig del av Finanstilsynets ressurser er det regnskapsfaglige ekspertutvalget. Utvalget ble oppnevnt av Finansdepartementet 13. oktober 2005, med bakgrunn i Innst. O. nr. 17 (2004–2005) fra finanskomiteen. Finanstilsynet fungerer som sekretariat for ekspertutvalget.

Ekspertutvalget hadde sju møter i 2010, og hadde fem saker til uttalelse eller drøftelse. Enkelte saker ble behandlet flere ganger. Uttalelsene blir kunngjort som en del av de endelige brevene etter hvert som disse blir offentlige. Brevene er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

Ekspertutvalget per 31. desember 2010

Frøystein Gjesdal (leder)
Aase Aa. Lundgaard (nestleder)
Ståle Christensen
Stig Enevoldsen
Bjørgunn Havstein
Erik Mamelund
Signe Moen
Karina Vasstveit Hestås (varamedlem)
Jørgen Ringdal (varamedlem)
Elisabet Sulen (varamedlem)

REGELVERKSUTVIKLING

Regnskapsregelverket for finansnæringen

En omfattende veiledning til regnskapsreglene for forsikringselskaper ble ferdigstilt 11. februar 2010 og kunngjort i rundskriv 8/2010. Finanstilsynet har intensjon om å oppdatere veiledningen jevnlig i forbindelse med regelverksendringer og nye tolkninger av regelverket.

Finansdepartementet ba i brev av 18. desember 2009 Finanstilsynet vurdere behovet for ytterligere utvidelse i virkeområdet for lettelse i kravene til noteopplysninger, samt ytterligere lettelse i kravene til noteopplysninger for små forsikringselskaper. Finanstilsynet utarbeidet et høringsnotat med forslag til forskriftsendringer som ble

oversendt departementet 6. mai 2010. Forslaget var på høring og ble vedtatt 12. januar 2011 med virkning for regnskapsåret 2010.

Finanstilsynet er i ferd med å utarbeide et høringsnotat med forslag til egen årsregnskapsforskrift for pensjonskasser som vil bli oversendt Finansdepartementet i første kvartal 2011.

Finanstilsynet følger arbeidet som pågår internasjonalt på regnskapsområdet med oppmerksomhet rettet mot forsikringskontrakter og nye tapsnedskrivningsregler.

Finanstilsynets tilsyn med revisorer omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak i henhold til lovkravene som gjelder for yrkesgruppen, samt registerføring og tilsyn. Tilsynet omfatter kontroll av at revisor ivaretar sin uavhengighet, og utfører arbeidet på en tilfredsstillende måte og i samsvar med lovgivningen, herunder god revisjonsskikk.

REVISJON

UTVIKLINGSTREKK

Det er sentralt for å kunne oppnå velfungerende markeder at aktørene har tillit til den finansielle rapporteringen fra næringslivet. Særlig gjelder dette for foretak av allmenn interesse, det vil si banker og andre kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper og noterte foretak. God kvalitet på revisjonen bidrar til å bygge opp under denne tilliten. For å kunne ivareta rollen som allmennhetens tillitsperson, er det helt sentralt at revisor er uavhengig og utfører revisjonen i samsvar med kravene i revisorloven. I kjølvannet av den økonomiske krisen

sendte EU-kommisjonen i oktober 2010 på høring et «green paper» som angir en rekke tiltak som kan bidra til å styrke revisjonsinstituttet.

Utvidelse av unntaket for revisjonsplikt for mindre foretak kan få innvirkning på bransjen ved at flere revisorer vil søke om autorisasjon som regnskapsfører for å kunne tilby regnskapsførertjenester. Dette, sammen med saksbehandling knyttet til tildeling av revisorregisternummer, vil innebære en økning i forvaltningsoppgavene.

TILSYN OG OVERVÅKING

Finanstilsynet kontrollerer om kravene som gjelder for revisjonsvirksomheten som sådan er oppfylt, at kravene til revisors uavhengighet er oppfylt og om kvaliteten på utført revisjon er tilfredsstillende. Videre kontrolleres det at pliktene etter hvitvaskingsregelverket etterleves, og at revisor og revisjonsselskap leverer eget regnskap og selvangivelse i rett tid.

Tilsyn blir gjennomført på bakgrunn av egne risikovurderinger, innrapporteringer og andre signaler, som for eksempel medieoppslag. Forhold som blir avdekket på andre tilsynsområder, vil også kunne føre til nærmere vurdering av revisors arbeid. I tillegg skal det gjennomføres periodisk kvalitetskontroll av revisorer som reviderer årsregnskap for revisjonspliktige minimum hvert sjette år. Revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse skal underlegges kvalitetskontroll minst hvert tredje år.

Siden 2002 har den periodiske kvalitetskontrollen vært samordnet med den kontrollen Revisorforeningen foretar av sine medlemmer. Dersom Revisorforeningen finner forhold som kan gi grunnlag for vedtak om tilbakekalling av godkjenning som revisor, blir saken oversendt Finanstilsynet for videre oppfølging. Revisorforeningens rapport om kontrollarbeidet i 2010 er gjengitt på side 79. Finanstilsynet kontrollerer ikke-medlemmer for å sikre oppfyllelse av den periodiske kvalitetskontrollen. Revisjonsdirektivet forutsetter

at kontroll av revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse skal utføres av en uavhengig tilsynsmyndighet. Fra og med 2011 vil Revisorforeningen avvikle sin egen kontrollvirksomhet rettet mot slike revisorer. Finanstilsynet vil derfor gjennomføre også de periodiske kontrollene, i tillegg til annet tilsynsarbeid med revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse.

Finanstilsynet registrerte til sammen om lag 100 signaler på revisorer i 2010 i form av innrapporteringer fra Revisorforeningen, skattemyndighetene og konkursbo, og annet som kan indikere mangelfull revisjon. Dette er på samme nivå som tidligere år. Siden tilsynets ressurser i stor grad rettes inn mot saker der det er klare indikasjoner på at revisjonen ikke er gjennomført i samsvar med revisorloven, blir de fleste sakene som Finanstilsynet kontrollerer avsluttet med kritiske merknader til revisjonsutførelsen eller vedtak om tilbakekalling av godkjenning som revisor. Saker som Finanstilsynet ikke prioriterer å følge opp, kan bli avsluttet med at revisor tilskrives om forholdet, og blir bedt om å gjøre en dokumentert egenvurdering av om det er grunn til å justere framtidig revisjonsvirksomhet.

I 2010 ble det gjennomført 85 stedlige tilsyn i tillegg til andre tilsynssaker. Noen av sakene vil først bli avsluttet i 2011. Det ble også gjennomført to IT-tilsyn.

Tabell 11: Tilbakekalling av godkjenning som revisor

	2007	2008	2009	2010*
Tilbakekalling statsautoriserte revisorer	3	3	1	10
Tilbakekalling registrerte revisorer	4	9	4	13
Tilbakekalling revisjonsselskaper	0	0	3	1

* Av totalt 24 vedtak om tilbakekall i 2010, var 21 vedtak knyttet til manglede besvarelse av dokumentbasert tilsyn gjennomført i 2009.

Oppfølging av de største revisjonsselskapene og revisjonen av noterte foretak

Det er et lovkrav at revisjonsselskaper skal etablere forsvarlige systemer for intern kvalitetskontroll av revisjonsvirksomheten. De systemene som etableres vil være av betydning for kvaliteten på alle revisjonsoppdrag som selskapet påtar seg. Finanstilsynet gjennomfører derfor tilsyn der revisjonsselskapets retningslinjer og rutiner blir gjennomgått. Etterlevelsen av revisorlovgivningen og interne retningslinjer og rutiner blir kontrollert ved gjennomgang av utvalgte revisjonsoppdrag.

I august 2009 ble det gjennomført et slikt selskapstilsyn hos KPMG AS. Endelige merknader forelå i 2010. I 2010 ble det gjennomført selskapstilsyn hos BDO og PwC. I merknadene til BDO ga Finanstilsynet uttrykk for enkelte synspunkter på forhold som bør gjenspeiles bedre i selskapets retningslinjer og rutiner, blant annet knyttet til salg av andre tjenester enn revisjon til revisjonsklienter. Merknadene etter tilsynet med PwC er ikke ferdige. Revisjonsselskaper som kan påta seg revisjon av foretak som er registrert på børser i USA, er underlagt tilsyn også av revisortilsynsmyndigheten i USA, Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). Finanstilsynet har imidlertid ikke kunnet gjennomføre tilsyn av norske revisjonsselskaper sammen med PCAOB i 2010 fordi et samarbeid om felles tilsyn ennå ikke har blitt formalisert i samsvar med de kravene som følger av revisjonsdirektivet.

Finanstilsynet har gjennomgått de åpenhetsrapportene som revisjonsselskaper som reviderer foretak av allmenn interesse må avgi. Det er stor variasjon i omfang og innhold, og flere er avgitt for sent. Det er første gang slike åpenhetsrapporter blir avgitt i Norge. Finanstilsynet vil vurdere tiltak som kan bidra til å sikre at neste års rapporter er bedre i samsvar med de kravene som gjelder og formålet med rapportene.

Andre enkeltsaker

Finanstilsynet kontrollerte revisjonen av fire forsikringsselskaper i 2010. I disse sakene fant Finanstilsynet at revisor i for stor grad hadde lagt til grunn ansvarshavende aktuars arbeid uten selv å ha vurdert om aktuars arbeid gir tilstrekkelig revisjonsbevis.

I slutten av 2008 ble det åpnet konkurs i hovedselskapene i eiendomsmeglområet Notar. Konkursen omfatter mange selskaper. Finanstilsynet besluttet å kontrollere revisors arbeid, men valgte å avvende bostyrenes undersøkelser. Saken er avsluttet overfor revisor i 2010 uten vesentlige merknader til revisjonen. Finanstilsynet fant likevel grunn til å framheve viktigheten av at revisor sender nummererte brev til ledelsen om regelverksbrudd og ansvarsbetin- gende forhold.

Revisors uavhengighet er et område som Finanstilsynet har rettet særlig oppmerksomhet mot. I en sak uttalte Finanstilsynet at et revisjonsselskap var avskåret fra å påta seg et revisjonsoppdrag fordi det var levert tjenester foregående år som innebar at det ikke ville være tilstrekkelig uavhengighet i revisjonen. Finanstilsynet vurderte også revisors utførelse av revisjonen av Senterpartiets regnskap og avdekket klare svakheter i revisjonsutførelsen. Blant annet hadde revisor i for liten grad tatt hensyn til at partiet er underlagt partiloven. Det ble også stilt spørsmål i presseoppslag om revisors uavhengighet i Lillestrøm Sparebank, og Finanstilsynet har vurdert forholdet selv om banken har byttet revisor. Saken er ikke endelig avsluttet.

Tematilsyn

Våren 2010 gjennomførte Finanstilsynet et tematilsyn rettet mot revisors vurdering i forbindelse med aksept og fortsettelse av revisjonsoppdrag samt fratredelse. Etter Finanstilsynets syn er ikke etterlevelsen av revisorlovens krav fullt ut tilfredsstillende på dette området. Dokumentasjonen er ikke tilstrekkelig til å kunne etterprøve hva revisor har vurdert og gjort. Tematilsyn gjennomføres hvert år, og samlerapportene publiseres på tilsynets nettsted.

Etter tematilsynet i 2008/2009 knyttet til revisjon av stiftelser, var det også i 2010 kontakt med Stiftelsestilsynet om oppfølging av enkeltrevisorer.

Dokumentbasert tilsyn

Annet hvert år gjennomføres det dokumentbasert tilsyn med samtlige revisorer og revisjonsselskaper. Høsten 2009 ble det gjennomført et slikt tilsyn med rapportering, også denne gang ved bruk av Altinn. En oppsummering av resultatene ble publisert på tilsynets nettsted våren 2010.

I tillegg skjer det en oppfølging overfor enkeltrevisorer og revisjonsselskaper, basert på de svarene som er gitt. Dette gjelder særlig oppfyllelsen av etterutdanningskravet og levering av andre tjenester enn revisjon til revisjonsklienter.

FORVALTNING

Tabell 12: Antall godkjente revisorer og revisjonsselskaper

	31.12.2007	31.12.2008	31.12.2009	31.12.2010	Godkjenning i 2010
Statsautoriserte revisorer	2 642	2 728	2 826	2 984	234
Registrerte revisorer	3 028	3 049	3 117	3 226	206
Revisjonsselskaper	789	825	820	776*	24

Tallene viser ikke hvor mange godkjenninger som er bortfalt.

* Nedgangen har trolig sammenheng med at selskap som eier revisjonsselskaper ikke lenger trenger å være godkjent revisjonsselskap.

Finanstilsynet godkjenner revisorer enten som registrert eller statsautorisert revisor. Det er høyere utdanningskrav for statsautoriserte revisorer enn for registrerte revisorer. I tillegg til lovfastsatt minstekrav til utdanning, må den som skal godkjennes ha bestått en praktisk prøve. Prøven blir utarbeidet av et eksamensutvalg og arrangert av Universitet i Agder på vegne av Finanstilsynet. I 2010 var det 377 kandidater som besto prøven.

Finanstilsynet har arbeidet med å utvikle Revisorregisteret for at flere opplysninger skal kunne legges inn. Blant annet skal alle revisorer som påtar seg lovpliktig revisjon, tildeles et revisorregisternummer. Som følge av nødvendige tekniske endringer i IT-systemene har dette tatt lengre tid enn planlagt.

Spørsmålet om revisjonsselskap som er eid av en eller flere kommuner kan revidere revisjonspliktige selskaper eid av de samme kommunene, har vært uavklart i lang tid. Med utgangspunkt i uttalelser fra Finansdepartementet i forarbeidene til endringer i revisorloven i juli 2009, uttalte Finanstilsynet at revisorlovens uavhengighetsbestemmelser ikke er til hinder for disse revisjonsoppdragene forutsatt at nærmere vilkår for organisering mv. er oppfylt.

Behandling av meldinger til Finanstilsynet om begrunnelse for bytte av revisor utenom ordinær generalforsamling blir nedprioritert. Finanstilsynet har foreslått regelverksendringer overfor Finansdepartementet.

REGELVERKSUTVIKLING

Finanstilsynet foreslo i høringsnotat i juni 2007 enkelte forskriftsbestemmelser til gjennomføring og utfylling av de lovendringene som ble vedtatt av Stortinget til gjennomføring av direktiv 2006/43/EF (revisjonsdirektivet). Finansdepartementet foretok en rekke endringer i revisorforskriften med virkning fra 1. juli 2010. Det ble fastsatt bestemmelser om godkjenning av revisjonsselskaper fra andre EØS-land, regler knyttet til revisortilsyn, herunder unntak fra taushetspliktbestemmelser i revisorloven og i finanstilsynsloven. Videre ble det fastsatt en egen forskrift om registrering og tilsyn med tredjelandsrevisorer og tredjelandsrevisjonsselskaper. Det ble fastsatt i revisorforskriften at revisjonspliktige som blir foretak av allmenn interesse kan vente med å oppfylle krav til revisorrotasjon til året etter at de ble foretak av allmenn interesse. Videre ble det gjort visse presiseringer i bestemmelser om etterutdanning og i bestemmelser om oppbevaring av dokumentasjon.

Finanstilsynet utarbeidet i november 2008 høringsnotat til gjennomføring av yrkeskvalifikasjonsdirektivet (direktiv 2005/36/EF).

Finansdepartementet fastsatte med virkning fra 30. september 2010 endring av bestemmelser i revisorforskriften om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner fra andre land, og det ble fastsatt ny bestemmelse om utøvelse av revisjonsvirksomhet på midlertidig grunnlag.

Finanstilsynet utarbeidet i mars 2007 et høringsnotat til felles klagenemnd for vedtak rettet mot revisorer og regnskapsførere. Finansdepartementet sendte et omarbeidet forslag på høring i mars 2010. Finanstilsynet avga uttalelse i juni 2010 der viktigheten av at nemndas og sekretariatets uavhengighet til de to næringene ble trukket fram. En slik nemnd er ennå ikke opprettet.

Finanstilsynet avgir også høringsuttalelser knyttet til nye revisjonsstandarder som fastsettes av bransjen. Standardene utfyller langt på vei den rettslige standarden "god revisjonsskikk" i revisorloven. Finanstilsynet hadde i 2010 særlig merknader til utformingen av revisjonsberetningen.

Finanstilsynet
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Oslo, 26. januar 2011
Vår ref.: HA/bb

ÅRSRAPPORT OM KVALITETSKONTROLL ÅRET 2010

Det vises til "Retningslinjer for periodisk kvalitetskontroll av revisorer og revisjonsselskaper", punkt 2.3 (j). Styret i Den norske Revisorforening (DnR) gir med dette en oversikt over organisering, utvelgelse og resultater av gjennomført kvalitetskontroll i 2010.

ORGANISERINGEN AV ÅRETS KONTROLLER

Opplegget for kontrollen er beskrevet i "Detaljert opplegg for kvalitetskontrollen 2010" som er lagt ut på www.revisorforeningen.no. Opplegget tar sikte på å kontrollere etterlevelse av god revisjonsskikk, herunder revisjonsstandardene og har i tillegg spesiell oppmerksomhet på bestemmelser i Revisorloven om revisorenes økonomiske forhold, uavhengighet, sikkerhetsstillelse og etterutdanning.

Kontrollørkorpset har bestått av 38 personer, statsautoriserte og registrerte revisorer, alle oppdragsansvarlige med bred faglig bakgrunn.

UTVELGELSE FOR KONTROLL

Kvalitetskontrollordningen i 2010 omfattet 1529 oppdragsansvarlige medlemmer. Det var for dette året valgt ut 280 oppdragsansvarlige medlemmer for ordinær kontroll, herunder to ordinære kontroller utsatt fra 2009. Etter varsel om kontroll ga 13 av disse medlemmene beskjed om at de skulle avvike sin virksomhet eller slutte som oppdragsansvarlige revisorer i løpet av 2010. Ytterligere 10 medlemmer ble tatt ut igjen av DnRs kontroll, fordi de allerede hadde gjennomført eller fått varsel om kontroller fra Finanstilsynet. Ett medlem døde før kontroll ble avholdt. Det ble da 256 medlemmer som skulle ha ordinær kvalitetskontroll i 2010. Syv av de ordinære kontrollene er utsatt til 2011, og vil medtas i statistikken det året de kontrolleres. I tillegg er det gjennomført 41 oppfølgingskontroller, herunder en oppfølgingskontroll utsatt fra 2008. Det er dermed gjennomført 290 kontroller i 2010.

RESULTAT AV KONTROLLENE

Norske revisorer holder etter vår oppfatning et høyt faglig nivå og leverer god kvalitet. Det er imidlertid fortsatt en målsetning for DnR å redusere antall tilfeller hvor det er behov for oppfølging. Dette vil vi søke å oppnå gjennom faglig informasjon og veiledning overfor medlemmene.

	Antall	%
Godkjent	258	89,0
Mangler ved revisjon og/eller andre forhold – handlingsplan og ny kontroll	28	9,6
Oversendes Finanstilsynet for videre oppfølging	4	1,4
Sum utførte kontroller	290	100,0

Med vennlig hilsen
Den norske Revisorforening

Håvard S. Abrahamsen
Styreleder

REGNSKAPSFØRERVIRKSOMHET

Finanstilsynets tilsyn med regnskapsførere omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak i henhold til de lovkravene som gjelder for yrkesgruppen samt registerføring og tilsyn. Tilsynet omfatter kontroll av at virksomheten drives i samsvar med lovgivningen, herunder god regnskapsføringskikk.

UTVIKLINGSTREKK

Bransjen består av i underkant av 20 større regnskapsførerselskaper og grupperinger. Utover disse består bransjen av svært mange mindre foretak. Med utviklingen av de bransjefastsatte standardene for god regnskapsføringsskikk og kompleksiteten i lovgivningen for øvrig, er det en utfordring for aktørene å holde seg oppdatert. Dette gjelder særlig for de mindre regnskapsførervirksomhetene.

Endring i grensene for revisjonsplikten vil få betydning for regnskapsførerbransjen ved at flere revisorer vil søke om autorisasjon som

regnskapsfører. Virksomheter som velger ikke å ha revisjon, vil kunne etterspørre tjenester fra regnskapsførerne i større grad enn tidligere. Regnskapsføreroppdragene utføres i økende grad ved bruk av elektroniske systemer. Feil i systemene kan føre til tap av regnskapsmateriale, og stans i virksomheten kan føre til problemer for oppdragsgivere som er avhengige av samtidig regnskapsføring. I tillegg til økt risiko ved bruk av IKT, aktualiserer denne utviklingen spørsmålet om utkontraktering av virksomhet fra regnskapsførerselskaper til lavkostland, og utenlandske aktørers adgang til det norske markedet.

TILSYN OG OVERVÅKING

Finanstilsynet kontrollerer at kravene som gjelder for regnskapsførervirksomheten er oppfylt. Blant annet undersøker tilsynet foretakenes kvalitetskontroll av arbeidet i tilfeller der det benyttes medarbeidere som ikke er autoriserte regnskapsførere, at pliktene etter regnskapsloven, bokføringsloven, hvitvaskingsregelverket og forskrift om risikostyring og internkontroll etterleves, samt at regnskapsfører og regnskapsførerselskaper leverer eget regnskap og selvangivelse i rett tid.

På grunn av det store antallet regnskapsførere og regnskapsførerselskaper, inngår kontrollarbeidet som Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF) gjennomfører med sine medlemmer hvert sjuende år, i Finanstilsynets prioriteringer. Det er utarbeidet retningslinjer for samarbeidet med NARF. Rapport om kvalitetskontroll som ble utført av NARF i 2010, er gjengitt på side 85.

I tillegg til innrapporteringer fra NARF, iverksetter Finanstilsynet kontroller som følge av innrapporteringer fra Skatteetaten, konkursbo, oppdragsgivere, medieomtale mv. Det blir også gjennomført kontroller uten at det er grunnlag for mistanke om at det foreligger

regelverksbrudd. I vurderingen av hvilke regnskapsførere som skal kontrolleres av Finanstilsynet, blir det lagt vekt på om de er underlagt kvalitetskontroll av NARF eller ikke. Tilsynet retter også særlig oppmerksomhet mot de største regnskapsførerselskapene og grupperingene.

Finanstilsynet registrerte til sammen 130 signaler på regnskapsførere i 2010 i form av innrapporteringer fra NARF, skattemyndighetene og konkursbo, og annet som kan indikere mangler i oppdragsutførelsen.

I 2010 ble det gjennomført 56 stedlige tilsyn i tillegg til andre tilsynsaker. Videre ble det gjennomført to IT-tilsyn. Noen av sakene vil først bli avsluttet i 2011. Tilsynets ressurser blir i stor grad rettet inn mot saker der det foreligger indikasjoner på at regnskapsføringsvirksomheten ikke drives i samsvar med gjeldende regler. En stor andel av tilsynssakene blir derfor avsluttet med kritiske merknader eller tilbakekalling av autorisasjonen som regnskapsfører. Finanstilsynet opplever også at stedlig tilsyn ikke lar seg gjennomføre til fastsatt tid, og at regnskapsførere sier fra seg autorisasjonen når det blir varslet om stedlig tilsyn.

Tabell 13: Tilbakekalling og suspensjon av autorisasjon som regnskapsfører

	2007	2008	2009	2010
Tilbakekalling regnskapsførere	49	19	47*	15
Tilbakekalling regnskapsførerselskaper	19	0	47**	18
Suspensjon	1	1	0	0

* 36 av vedtakene er begrunnet i manglende besvarelse av det dokumentbaserte tilsynet.

** 32 av vedtakene er begrunnet i at regnskapsførerselskapet ikke hadde autorisert regnskapsfører som daglig leder.

Dokumentbasert tilsyn gjennomføres annet hvert år med samtlige autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskaper. Dette er et nyttig virkemiddel både fordi det innebærer en kontakt med alle tilsynsenhetene og fordi det skjer en «opprydding» ved at flere som ikke lenger har behov for autorisasjonen, sier fra seg denne. Manglende besvarelse av Finanstilsynets spørreskjema fører normalt til vedtak om tilbakekalling av autorisasjon som regnskapsfører eller regnskapsførerselskap. Antallet tilbakekallsvedtak er derfor høyere annet hvert år.

Dokumentbasert tilsyn ble gjennomført høsten 2010, også denne gang via Altinn. En samlerapport vil bli lagt fram våren 2011. Den vil bli gjort tilgjengelig på tilsynets nettsted.

I tillegg til en oversikt over bransjen, gir svarene grunnlag for oppfølging av enkelte regnskapsførere og regnskapsførerselskaper. Finanstilsynet vil særlig følge opp brudd på kravet til lovpliktig etterutdanning og regnskapsførerselskaper med negativ egenkapital.

Seminarer for regnskapsførere

I 2010 holdt Finanstilsynet foredrag på ni seminarer i regi av NARE. Regelverket som autoriserte regnskapsførere må innrette sin virksomhet etter, ble gjennomgått og supplert med praktiske råd. Tilsynet framhevet også hvilke plikter som følger av autorisasjonen og det å være underlagt tilsyn. Til sammen deltok i underkant av 600 autoriserte regnskapsførere på disse seminarene. I tillegg holdt tilsynet foredrag på fem tilsvarende seminarer som ble arrangert av Økonomiforbundet der om lag 170 personer deltok.

Ulovlig regnskapsførervirksomhet

Finanstilsynet har begrensede ressurser til å undersøke forhold knyttet til ulovlig regnskapsførervirksomhet. Det er i brukernes egen interesse å få den kompetansen og sikkerheten som ligger i autorisasjonsordningen. Det er derfor viktig at brukere av regnskapsfører tjenester selv kontrollerer at regnskapsføreren som benyttes, har autorisasjon og er registrert i Finanstilsynets konsesjonsregister. Registeret er tilgjengelig på tilsynets nettsted.

Tabell 14: Ulovlig regnskapsførervirksomhet

	2007	2008	2009	2010
Innrapporteringer	33	19	19	10
Pålegg om stans	9	7	3	1
Anmeldelser	0	0	1	0

FORVALTNING

Det foreligger standard søknadsskjema for regnskapsførere og regnskapsførerselskaper. Søknadsskjemaet med veiledning er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

Etter 31. desember 2009 skal alle autoriserte regnskapsførere ha oppfylt det etterutdanningskravet som ble fastsatt i 2006. Finanstilsynet behandlet også i 2010 en rekke søknader om utsettelse av fristen. I samsvar med forarbeidene er det lagt en restriktiv praksis til grunn.

Tabell 15: Antall autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskaper per 31.12.

	2007	2008	2009	2010	Godkjenninger i 2010
Regnskapsførere	7 966	8 340	8 780	9 260	807
Regnskapsførerselskaper	2 691	2 676	2 693	2 691	200

Tallene viser ikke hvor mange autorisasjoner som er bortfalt.

REGELVERKSUTVIKLING

Finanstilsynet sendte i januar 2009 på høring forslag til regelendringer til gjennomføring av yrkeskvalifikasjonsdirektivet (direktiv 2005/36/EF). Finanstilsynet endret med virkning fra 24. februar 2010 bestemmelsen i regnskapsførerforskriften om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner fra andre EØS-stater. Det ble videre fastsatt ny bestemmelse om adgang til midlertidig og i enkeltstående tilfeller å yte regnskapsførertjenester i Norge.

Finanstilsynet utarbeidet i mars 2007 et høringsnotat til felles klagenemnd for vedtak rettet mot revisorer og regnskapsførere. Finansdepartementet sendte et omarbeidet forslag på høring i mars 2010 som Finanstilsynet avga uttalelse til i juni 2010.

• Øvre Vollgt. 13, 0158 Oslo
 • Postboks 99 Sentrum, 0101 Oslo
 • Telefon 23 35 69 00
 • Telefax 23 35 69 20
 • Internett www.narf.no
 • E-post: post@narf.no

Finanstilsynet
 Postboks 1187 Sentrum
 0107 Oslo

Oslo, 31. januar 2011

Årsrapport for kvalitetskontroller gjennomført i 2010

Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening har i 2010 gjennomført kvalitetskontrollvirksomheten med utgangspunkt i gjeldende samarbeidsavtale med Finanstilsynet, i tråd med vedtatte retningslinjer og i henhold til den i 2009 oversendte plan for virksomheten. Vi vil med dette gi en oversikt vedrørende gjennomførte kontroller for året 2010.

Antall kontroller

Det ble for kontrollåret 2010 gjennomført i alt 343 kvalitetskontroller, hvorav 56 gjaldt oppfølgingskontroller. Antallet gjennomførte kontroller ble lavere enn planlagt. Dette skyldes i hovedsak at 31 regnskapsførere har gitt tilbakemelding om avviking av virksomheten og 39 kontroller er utsatt til 2011 på grunn av sykdom eller omorganisering hos kontrollobjektet.

Kontrollnivå og gjennomføring

I en fortsatt målsetting om å forbedre medlemmenes kvalitet, ble det også denne høsten gjennomført 8 kvalitetskontrollseminarer. Det ble her satt fokus på lovkrav og god regnskapsføringsskikk. Finanstilsynet var medvirkende.

Kontrollopplegget for 2010 baserte seg på tidligere kontrollopplegg, men fokuserte i større grad enn tidligere på risikostyring og intern kontroll.

I alt var 33 kontrollører engasjert i kontrollvirksomheten i 2010. Forut for kontrollgjennomføringene deltok de aller fleste av disse i en 2-dagers samling. Det ble her satt fokus på kontrollør – kontrollørobjekt, selve kontrollprosedyren, intern kontroll og risikostyring samt gjeldende krav til yrkesutøvelsen og bedømmelse av kvalitet hos kontrollerte medlemmer.

Kontrollresultater

Kontrollene som ble gjennomført i 2010 fikk følgende resultat:

	Ordinære kontroller				Oppfølgingskontroller			
	Personer	%	B-rå	%	Personer	%	B-rå	%
Godkjente kontroller	483	90	245	86	72	87	47	84
Oppfølgingskontroller	53	10	40	14	11	13	9	16
Sum	536	100	285	100	83	100	56	100
Gjennomførte kontroller- ikke ferdi behandlet	2		2		-		-	

Med spesielt fokus på risiko og vesentlighet vurderer NARF løpende tiltak som kan heve kvaliteten i bransjen.

Det ble i 2010 oversendt 4 saker til Finanstilsynet for videre oppfølging.

Med vennlig hilsen

Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening

Sandra Riise
 Sandra Riise

Adm. dir.

• Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening NO 871 278 342

Tilsynet med eiendomsmegling omfatter foretak som har bevilling til å drive eiendomsmegling og advokater som har stilt sikkerhet for eiendomsmegling, samt boligbyggelag som driver eiendomsmegling med foretaksbevilling. Det blir ført kontroll med at foretakene, advokatene og boligbyggelagene driver meglingen i samsvar med kravene som følger av lov og forskrift, blant annet at virksomheten drives i samsvar med god meglerskikk. I tillegg til tilsyn er Finanstilsynet også tillagt forvaltnings-, utrednings- og informasjonsoppgaver knyttet til eiendomsmeglingsloven.

EIENDOMSMEGLING

UTVIKLINGSTREKK

Oppgang i tallet på eiendomsmeglingsforetak

I 2008 og 2009 var det en sterk nedgang i antall eiendomsmeglingsforetak når man ser disse to årene under ett. Grunnen til dette var finanskrisen og kravet i ny eiendomsmeglingslov om å søke ny tillatelse for å drive eiendomsmegling som følge av endrede vilkår for dette. I 2010 var det igjen vekst i antall foretak, noe som særlig skyldtes at den økte aktiviteten i eiendomsmarkedet i andre halvår 2009 fortsatte i 2010. Mens det ved inngangen til 2010 var 516 foretak med tillatelse til å drive eiendomsmegling, økte dette tallet til 550 foretak per 31. desember 2010.

Bankenes økte engasjement i eiendomsmegling

Bankene har fått en stadig mer framskutt posisjon i eiendomsmeglingsbransjen gjennom de siste ti årene. Disse leder an i kjededannelsen som i sterk grad kjennetegner denne bransjen. Bankenes andel av det totale markedet beregnet ut fra antallet formidlinger i eiendomsmeglingsforetak som har en bank som dominerende eier og/eller som franchisegiver, økte fra om lag 40 prosent i 2003 til om lag 63 prosent i 2010. Bankene anser eiendomsmeglingsforetakene som viktige distribusjonskanaler for salg av de tjenestene som er tillatt innenfor rammen som eiendomsmeglingslovgivningen gir. Her er det først og fremst innsalg av lån som er aktuelt, men også innbo- og villaforsikringer er det tillatt å selge gjennom eiendomsmeglere.

Alternative meglerkonsepter – «selg selv»

Fra og med 2010 har nettportaler som driver med markedsføring av fast eiendom ikke lenger lov til å reservere disse kun for meglere. Når portaler som FINN Eiendom nå også er åpnet for private boligannonser, gir dette langt større muligheter for boligeiere til å gjennomføre en salgsprosess selv, men med forbehold for oppgjøret som vanskelig kan gjennomføres på en forsvarlig måte uten mellommann. Enkelte meglere og advokater har utviklet nettbaserte tjenester i forbindelse med boligsalg, og gjennomfører også det økonomiske

oppgjøret her. I praksis innebærer dette at det tilbys selvhjelpsverktøy i form av forskjellige typer «pakker» til boligselgere som ved hjelp av disse selv kan gjennomføre større eller mindre deler av salget.

Denne typen salg reiser imidlertid et problem i forhold til eiendomsmeglingsloven som kun tillater to typer eiendomsmeglingsoppdrag, nemlig et fullt salgsoppdrag eller et såkalt oppgjørsoppdrag, begrenset til kontrakt og oppgjør, eventuelt bare oppgjør. Finanstilsynet mener også at eiendomsmeglere ikke lovlig kan selge slike produkter dersom disse er påført meglers navn, logo, kjennetegn mv., som kan være egnet til å skape inntrykk hos den vanlige forbrukerkjøper av at de opplysningene som gis i salgsoppdrag mv. er kontrollert av megler i henhold til eiendomsmeglingslovens regler.

Forbrukerrådet har tatt initiativ overfor Finansdepartementet for å få endret regelverket for eiendomsmegling slik at dette ikke er til hinder for utvikling av nye produkter innenfor eiendomsomsetning. Det er pekt på at innhenting av opplysninger om eiendommen bør kunne overlates til selger, men at opplysningene presenteres i meglers skjemaer med firmakjennetegn mv. og at det er megler som gjennomfører budrunden og slutfører handelen for øvrig. Finanstilsynet har imidlertid i sin vurdering av dette overfor Finansdepartementet blant annet pekt på at gjeldende eiendomsmeglingslov bygger på en forutsetning om at megler har hånd om hele salgsprosessen, hvor meglers kontroll og ansvar for opplysningene som formidles til kjøper henger nøye sammen med meglers rolle i forhandlingene mellom kjøper og selger. Dersom megler ikke skal ha ansvar for innhenting og kontroll av opplysningene som gis, vil dette kunne føre til lavere pris på meglertjenesten for selger. Ulempen er imidlertid at kjøper på denne måten gis en falsk trygghet, noe som etter Finanstilsynets oppfatning innebærer svekket forbrukervern på kjøper-siden. Ut fra en samlet vurdering hvor det også legges vekt på andre momenter, vil ikke tilsynet anbefale at det blir gjort endringer nå.

TILSYN OG OVERVÅKING

Inspeksjonsaktiviteten i 2010

Det ble gjennomført 48 inspeksjoner i 2010 hvorav 43 i eiendomsmeglingsforetak og fem hos advokater som driver eiendomsmeglingsforetak. I tillegg ble det gjennomført ett IT-tilsyn. Tilsynsvirksomheten var i overveiende grad rettet mot kontroll av den delen av formidlingsvirksomheten som har betydning for forbrukerkjøper og -selgere. Det var behandlingen av klientmidler og foretakenes etterlevelse av regelverket for risikostyring og internkontroll som sto særlig sentralt under disse kontrollene. Men også meglernes plikter

til å gjøre nødvendige undersøkelser og deres oppfyllelse av den lovbestemte opplysningsplikten ble kontrollert. Meglers omsorgsplikt anses å stå særlig sentralt hvor den ene eller begge parter handler i forbrukersammenheng. Det framstår fortsatt som en gjennomgående svakhet at foretakene og advokatene ikke utfører en fullt ut tilfredsstillende kontroll i form av klientmiddelavstemminger som dokumenterer at megler har behandlet klientmidler slik eiendomsmeglingsforskriften bestemmer. Problemet her er normalt ikke at klientmidler er på avveie, men at de påkrevde kontrollhandlingene

EIENDOMSMEGLING

ikke er gjennomført og utført av rette vedkommende, det vil si foretakets fagansvarlige person. Dermed kan det ikke godtgjøres at foretaket har den nødvendige kontrollen over klientmidlene.

Når det gjelder gjennomføring av oppgjøret, blir det fortsatt avdekket enkelttilfeller som innebærer alvorlige forsømmelser av meglersplikter til å sørge for at klienter i oppgjørsfasen ikke blir utsatt for eller påført et økonomisk tap, fordi megleren ikke har iaktatt grunnleggende rutiner for trygt og sikkert oppgjør. Det er klart kritikkverdig og alvorlig når megler før overskjøting er skjedd, betaler ut kjøpesummen eller deler av denne til selger uten noen form for sikkerhet,

eller at det er undersøkt om kjøper har fått den eller de garantiene som bustadoppføringslova krever. Bustadoppføringslova gjelder kun næringsdrivendes salg til forbrukerkjøpere, og det er derfor særlig viktig at eiendomsmeglerne påser at forbrukerkjøpernes rettigheter blir ivarettatt når det gjelder salg av boliger under oppføring.

Som følge av forhold avdekket under inspeksjoner fikk to advokater tilbakekalt retten sin til å drive eiendomsmegling. I disse tilfellene utgjorde hovedgrunnlaget for tilbakekallet at det var skjedd misligheter knyttet til behandlingen av klientmidler.

FORVALTNING

Tillatelser til «overgangsmeglere»

Lov om eiendomsmegling av 29. juni 2007 innførte krav om kompetanse for alle personer i eiendomsmeglingsforetaket som utfører sentrale oppgaver som ledd i eiendomsmegling. Det ble imidlertid innført en overgangsordning for de meglere som ikke har nødvendig utdanning som eiendomsmegler eller jurist til å kvalifisere seg for fortsatt virke i bransjen. Denne ordningen går ut på at personer som ønsker å søke om retten til å bli «ansvarlig megler», må ha arbeidet minst tre år med eiendomsmegling, hvorav minst to år i løpet av de siste fem årene. I tillegg må de avlegge nærmere bestemte prøver og tilfredsstillende krav til blant annet vandel. Ved utgangen av 2010 hadde Finanstilsynet utstedt 1036 slike tillatelser.

Overgangsordningen var ment å skulle opphøre fra 1. januar 2011, men Finansdepartementet forlenget overgangsordningen med et halvt år, det vil si fram til 1. juli 2011, i samsvar med tilråding fra Finanstilsynet. Dette skjedde på bakgrunn av anmodning fra Eiendomsmeglerforetakenes Forening som ønsket ett års utsettelse på bakgrunn av bekymring for om det ville være tilstrekkelig antall meglere innen utløpet av 2010 til å fylle det forventede behovet.

REGELVERKSUTVIKLING

Da eiendomsmeglingsloven trådte i kraft 1. januar 2008, gjensto det å gi flere utfyllende regler. Det har også vist seg å være behov for justeringer på enkelte områder.

I løpet av 2010 ble det innført regler i eiendomsmeglingsloven om avvikling av eiendomsmeglingsforetak, samt regler som gjennomfører EØS-forpliktelser. Det ble videre gitt regler som åpner for å rendyrke rollen som fagansvarlig ved at samme person kan inneha fagansvaret for flere eiendomsmeglingskontorer, noe som antas å kunne bidra til å øke kvaliteten på eiendomsmeglingstjenesten.

Med virkning fra 1. januar 2011 er det vedtatt regler om etterutdanning for personer som er engasjert i eiendomsmegling. Videre er den såkalte 24-timersregelen i forbindelse med budgivning endret ved at megler ikke kan formidle bud med kortere akseptfrist enn til kl. 12 dagen etter visningen.

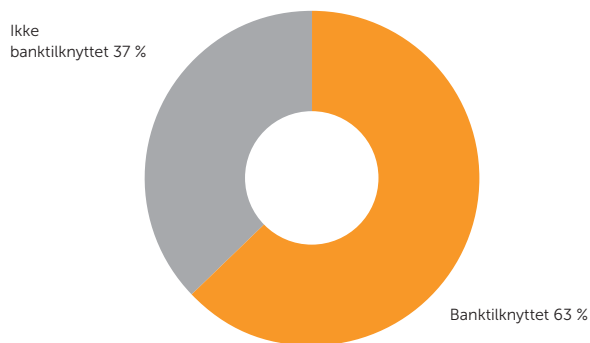
På initiativ fra bransjen har Finanstilsynet også vurdert enkelte andre regelendringer og blant annet foreslått å oppheve meglers plikt til å oppgi medgått tid i regningen når oppdraget skal utføres på provisjon eller fastpris.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Finanstilsynet driver en relativt utstrakt veiledningsvirksomhet både overfor eiendomsmeglingsbransjen og publikum. Bransjen har løpende behov for å bli informert om regelverksendring og Finanstilsynets vurderinger av hva som til enhver tid er i tråd med god meglerskikk. Det mottas årlig et stort antall henvendelser fra enkeltpersoner som har behov råd og veiledning når disse befinner seg i en kjøps- eller salgssituasjon. Typiske spørsmål dreier seg om meglers

plikter og ansvar hvor Finanstilsynet gir veiledning. Finanstilsynet er imidlertid ikke et ordinært klageorgan og henviser derfor klagere som vil ha en løsning på sine problemer til Reklamasjonsnemnda for eiendomsmeglingstjenester. Henvendelser fra publikum gir nyttig informasjon om bransjens praksis som kan bli benyttet i tilsynets løpende kontrollvirksomhet.

Figur 5: Andel av antall omsatte eiendommer første halvår 2010

Med «banktilknyttet» menes foretak som enten er eid av en bank, og/eller som er franchisetaker i en kjede som er eid/kontrollert av bank. Data er basert på informasjon om kjedetilknypning og eierskap som er gitt av eiendomsmeglingsforetaket.

Kilde: Finanstilsynet

INKASSOVIRKSOMHET

Tilsynet med inkassovirksomhet omfatter foretakenes soliditet, behandling av klientmidler, inkassovirksomhet som drives av foretak med bevilling til å inndrive forfalte pengekrav for andre (fremmedinkasso) og av foretak som kjøper opp forfalte pengekrav og selv driver inn disse (oppkjøpsinkasso). Inndrivning av egne fordringer for øvrig (egeninkasso) og advokaters inkassovirksomhet er ikke omfattet av tilsynet. Ved stedlige tilsyn blir det spesielt kontrollert at innkasserte midler behandles korrekt, og at virksomheten utøves i samsvar med god inkassoskikk.

UTVIKLINGSTREKK

Nedgang i antall inkassoforetak

Tallet på fremmedinkassoforetak som var på 110 ved inngangen til 2010, ble redusert til 102 foretak ved utgangen av året. Dette er et nokså markant avvik fra det som har vært situasjonen i de foregående ti årene hvor bransjestrukturen har vært svært stabil. Det er grunn til å tro at nedgangen i antall foretak har sammenheng med den sterke reduksjonen av inkassosalærer som skjedde med virkning fra 1. januar 2010. For mange foretak innebærer denne endringen et sterkt press på lønnsomheten, og flere eiere har derfor solgt seg ut til større inkassoforetak eller avviklet inkassovirksomheten.

Et fåtall inkassoforetak dominerer bransjen

Basert på innrapporteringen fra foretakene domineres inkassobransjen av de ti største foretakene. Disse har nemlig 70 prosent av markedet regnet i forhold til det totale antallet inkassosaker under utførelse, mens de har 81 prosent av markedet både når det gjelder fordringsmasse til inndriving og totalt innkasserte midler.

Økning i tallet på inkassosaker

I de senere årene har det vært en til dels sterk vekst i tallet på nye inkassosaker. Inkassoforetakene mottok om lag 2,8 millioner nye saker til behandling i løpet av første halvår 2010, noe som er en økning på om lag 67 000 saker i forhold til første halvår 2009. Totalt hadde inkassoforetakene 3 460 000 saker under utførelse per 30. juni 2010. Disse sakene representerte en fordringsmasse til inndriving på 64,4 milliarder kroner, noe som var 5,7 milliarder kroner mer sammenlignet med første halvår 2009. Bedømt etter det tallmaterialet som Finanstilsynet mottar fra inkassoforetakene i den halvårlige rapporteringen, synes det som om et stort antall inkassosaker ikke har grunnlag i mer alvorlige betalingsproblemer hos skyldner, idet hele 800 000 saker i første halvår 2010 ble avsluttet før utsendelse av betalingsoppfordring.

Ved utgangen av første halvår 2010 var det 1870 årsverk i inkassoforetakene. Antall årsverk i denne bransjen har økt jevnt, noe som antakeligvis henger sammen med det økte antallet inkassosaker som foretakene får til behandling.

TILSYN OG OVERVÅKING

Ved stedlige tilsyn blir inkassoforetakenes generelle saksbehandlingsrutiner for inndrivelsesprosessen og avtaler med oppdragsgivere gjennomgått, og saksbehandlingen i enkeltsaker blir kontrollert på stikkprøvebasis.

Foretakets risikostyring og internkontroll og generelle rutiner for behandling av klientmidler blir også kontrollert. Videre blir foretakenes regnskap gjennomgått, herunder innestående midler på klientkonto i forhold til bokført klientansvar (klientmiddelforpliktelse).

Inspeksjonsvirksomheten i 2010

I 2010 ble det gjennomført 12 stedlige tilsyn i fremmedinkassoforetak. De fleste tilsynene ble avholdt på grunnlag av signaler mottatt av Finanstilsynet fra forbrukerskyldnere eller oppdragsgivere til inkassoforetak. I tillegg ble det gjennomført ett IT-tilsyn. Det ble videre gjort en rekke begrensede skriftlige undersøkelser ved korrespondanse med de aktuelle foretakene for å undersøke påstander om feil i inkassosaksbehandlingen.

De stedlige tilsynene avdekket blant annet flere tilfeller av svakheter i oppdragsavtalene i forhold til ansvarsforhold mellom inkassatorer og deres oppdragsgivere, bruk av mangelfulle inkassovarsler, betalingsoppfordringer og andre kravbrev. Tilsynsvirksomheten avdekket videre at inkassoforetak har beregnet seg inkassosalærer i strid med inkassolovgivningen, noe som særlig skyldes systemfeil som har ført til påføring av forhøyet salær tidligere enn tillatt i henhold til inkassoforskriften. Dette er feil som vanlige forbrukerskyldnere normalt ikke vil være i stand til å avdekke og som det er spesielt viktig at blir kontrollert under den løpende tilsynsvirksomheten i inkassoforetakene. Det har vært påpekt at inkassoforetakets innsigelseshåndtering har vært i strid med god inkassoskikk, og at foretak ikke har fulgt varslingsreglene i inkassoloven §§ 9 og 10 for tilleggskrav. Finanstilsynet hadde enkelte merknader til foretakenes rutiner for klientmiddelbehandling, og visse merknader til foretakenes etterlevelse av forskrift om IKT-systemer i banker mv.

Finanstilsynet har også undersøkt foretakenes etterlevelse av forskrift om risikostyring og internkontroll, og det er avdekket at enkelte foretak ennå ikke hadde innrettet seg i samsvar med denne.

FORVALTNING

Klager/henvendelser

Finanstilsynet mottok 203 skriftlige klager som gjaldt foretak som har bevilling til å drive inkassovirksomhet i 2010. Klagenes gjaldt særlig inkassators behandling av innsigelser, vilkår for påføring av salær, utforming av kravbrev, samt registrering og manglende sletting av betalingsanmerkninger.

I 35 klagesaker besluttet Finanstilsynet å gjøre en tilsynsmessig behandling av klagenes. De fleste av disse klagesakene gjaldt henvendelser fra skyldnere i egenskap av å være forbrukere. I de øvrige klagesakene henviste Finanstilsynet til Inkassoklagenemnda dersom klageren var en forbruker. Næringsdrivende må selv ta ansvar for å få tvisten løst, eventuelt ved hjelp av advokat. Avviste henvendelser kan danne grunnlag for nærmere undersøkelser i tilsynsmessig sammenheng på et senere tidspunkt.

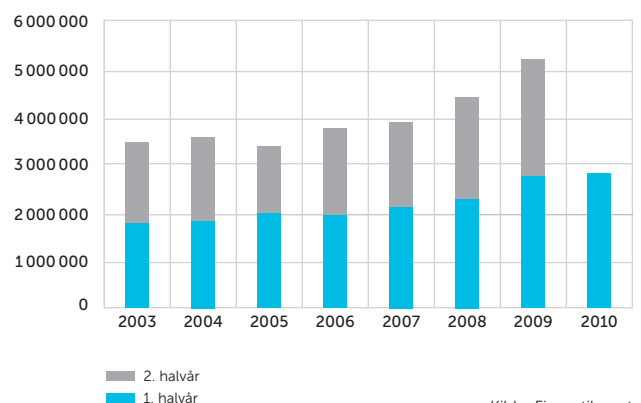
De fleste henvendelsene som førte til nærmere undersøkelser, ble avsluttet på bakgrunn av inkassators uttalelse. Dette skjedde som oftest fordi det ikke fantes grunnlag for å fastslå at inkassator hadde opptrådt kritikkverdig eller fordi inkassator selv hadde tatt initiativ til å rette opp mindre alvorlige feil. Et fåtall saker ble nærmere fulgt opp og resulterte i at inkassator fikk kritikk.

Høsten 2010 ble det i mediene rettet oppmerksomhet mot den delen av inkassoforetakenes virksomhet som foregår ved at skyldner oppsøkes på arbeidsplass eller hjemme. Dette er en framgangsmåte som i noen grad blir benyttet, særlig i tilfeller der kreditor har pant i et realgode, for eksempel en bil, og det er nødvendig å besiktige formuesgjenstanden for å vurdere tilstand og verdi og/eller også hvor gjenstanden befinner seg. I spesielt én sak hvor en representant for et av de store inkassobyråene hadde oppsøkt en skyldner, ble det framført alvorlige påstander om utilbørlig opptreden

i forbindelse med dette inkassotiltaket. Det ble hevdet at den som hadde oppsøkt skyldneren hadde opptrådt truende og brutt sin taushetsplikt. Finanstilsynet undersøkte saken, og fastslo at det var begått brudd på taushetsplikten ved at representanten for inkassobyrået hadde tilkjennegitt overfor skyldners arbeidsgiver at han ville snakke med skyldneren i forbindelse med en inkassosak. Dette er klart i strid med god inkassoskikk.

På bakgrunn av saken utarbeidet Finanstilsynet et rundskriv til inkasso foretakene som presiserer retningslinjene for å oppsøke skyldnere. Rundskrivet beskriver blant annet at skyldnere som det er aktuelt å oppsøke har krav på å få skriftlig varsel om dette på forhånd. Taushetsplikten må ivaretas under hele denne prosessen slik at ikke uvedkommende får informasjon om at det gjelder et uoppgjort gjeldsforhold. I tillegg påpeker rundskrivet det personlige ansvaret den faktiske lederen for inkassobyrået har for å benytte skikkede personer i forbindelse med oppsøksvirksomheten og at disse får nødvendig opplæring i normene for god inkassoskikk.

Figur 6: Antall innkomne inkassosaker

Kilde: Finanstilsynet

TILSYN MED IT OG SYSTEM FOR BETALINGSTENESTER

IT-tilsyn omfattar tilsyn med bruken av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) i finansføretaka. IT-tilsyna blir utførte i samarbeid med dei tilsynsfaglege avdelingane i Finanstilsynet. Det blir òg ført tilsyn med system for betalingstenester. Formålet er å sikre at betalingstenestene blir utførte på ein forsvarleg, samordna og rasjonell måte og med akseptabel risiko. Arbeidet omfattar òg kontroll med at føretaka driv verksemda si forsvarleg og i samsvar med IKT-forskrifta og anna regelverk.

UTVIKLINGSTREKK

Utkontraktering

IKT-tenester blir leverte over eit globalt telenett, tilnærma utan forseinking til låg kostnad. Globaliseringa opnar for framvekst av store, ressurssterke og profesjonelle IKT-miljø. Samtidig medfører globaliseringa nye risikoar, mellom anna i form av konsentrasjonsrisiko, særleg dersom store delar av næringa bruker den same leverandøren. Ved utkontraktering kan informasjon om korleis dataprogram verkar, misbrukast til eiga vinning, og det må det takast omsyn til i risikovurderinga. Det same gjeld innsyn i kunde-data. Stor avstand kan auke risikoen for driftsavbrot.

Bruk av IKT i finansføretaka representerer ein vesentlig kostnad, og krava til kostnadseffektivitet gir eit vedvarande press. Offshoring av IKT-oppgåver, altså utkontraktering ut av landet, kan gi kostnadsreduksjonar. Det ser ut til at dette samla har ført til eit press for å flytte IKT-relaterte oppgåver til lågkostland. Ved å flytte IKT-oppgåver ut av Noreg kan norske bankar altså oppnå kostnadsreduksjonar, men framgangsmåten stiller store krav til risikoforståing og handtering hos banken, IKT-leverandørane og myndigheitene.

Kriminalitet retta mot nettbankløysingar

Nettbankløysingane spelar ei viktig rolle i betalingsformidlinga og representerer store transaksjonsvolum og beløp. Det er framleis eit problem at organisert kriminalitet på Internett gjennomfører angrep på løysingane i finanssektoren. Dette gjeld tenesteområda nettbankløysingar og internetthandel. Angrepa har ein tendens til å komme i bølger, og det er lange periodar utan angrep. Etter ein lengre periode utan alvorlege angrep i Noreg blei det i 2010 igjen

registrert angrep mot nettbankløysingane. Det blei då brukt såkalla trojanarar av typen «Zeus». Forsøka blei i første omgang stansa, men finanssektoren må vere førebudd på nye og avanserte forsøk. Tett samarbeid mellom bankar, bransjeorganisasjonar og myndigheiter, både nasjonalt og internasjonalt, verkar preventivt og er med på å avgrense konsekvensane av angrep. Heller ikkje i 2010 blei det registrert direkte tap som følge av dette problemet.

Kriminalitet retta mot minibankløysingane

I perioden 2006–2009 var det ingen alvorlege skimmingangrep, det vil seie angrep med kopiering av innhaldet i magnetstripa, mot norske minibankar, så langt Finanstilsynet kjenner til. Kriminelle angrep med bruk av ulike typar skimmingutstyr heldt derimot fram på bensinautomatar, men ikkje i same omfang som på minibankane. I 2009 var norske brukarstadsløysingar (EFT/POS) utsette for alvorlege skimmingangrep. Angrepa blei avgrensa i omfang etter at ei rekkje tiltak blei sette i verk, men representerte likevel direkte tap for bankane.

I 2010 blei igjen minibankane utsette for alvorlege angrep med ei teknisk løysing som både var avansert og unngjekk dei anti-skimmingtiltaka som var etablerte. Gjennom aktivt samarbeid mellom bankar, bransjeorganisasjonar og myndigheiter blei angrepa avgrensa, men for bankane oppstod det direkte tap. Effektive tiltak som gradvis blir innførte for å stoppe den aktuelle typen angrep, er under arbeid. I Noreg er det installert 2 180 minibankar, og 42 av dei var registrert utsette for skimming eller skimmingforsøk i 2010.

TILSYN OG OVERVAKING

IT-tilsyn

I 2010 gjennomførte Finanstilsynet 26 IT-tilsyn og tilsyn med system for betalingstenester i bankar, forsikringsselskap, finansieringsføretak, verdipapirinstitusjonar, hos revisorar og rekneskapsførarar og i eigedomsmeklar- og inkassoføretak. IT-tilsyna omfatta òg tilsyn hos IKT-leverandørar med grunnlag i IKT-forskrifta § 12 om utkontraktering av IKT-verksemde. I tillegg blei det gjennomført 31 forenkla IT-tilsyn som ein del av ordinære tilsyn og eitt revisortilsyn med gjennomgang av IT-revisjonen. Tilsyna var særleg retta mot samfunnsviktige føretak og tok elles utgangspunkt i ei risikobasert vurdering der mellom anna elektroniske betalingsløysingar blei prioriterte. Desse problemstillingane var mest aktuelle i 2010:

- Risiko- og sårbarheitsanalysar (ROS-analysar) manglar eller er ufullstendige. Kompetanse til gjennomføring av ROS-analysar er eit gjennomgåande problem.
- Kompetansen på dei tradisjonelle stormaskinløysingane er i ferd med å bli borte på nasjonalt og nordisk plan. Dei som i dag står for drift og vedlikehald av løysingane, blir pensjonistar utan at yngre menneske tileignar seg denne typen kompetanse.
- Det er stor konsentrasjonsrisiko på IT-tenesteleverandørar, særleg EDB Business Partner ASA, der tilsyn har vist at all drift av stormaskinrelaterte IT-tenester for bankar i den norske finansnæringa blir gjennomført på éi og same fysiske maskin. Dette kan representere ein uheldig konsentrasjonsrisiko.

- Det knytter seg framleis problem til endringshandtering og dårleg grunnlag ved avgjerder om å setje i verk drift av nye løysingar, ofte med bakgrunn i dårleg koordinering mellom dei ulike fagområda som endringane får verknad for.
- Styringa og kontrollen med felles infrastruktur og infrastruktur-løysingar er mangelfull. Kompetansen i kvart føretak blir svekt ved utkontraktering, og klargjering av ansvar for samarbeidsløysingar manglar.
- Det er utfordrande å oppretthalde tilstrekkeleg nøkkelkompetanse i føretaka ved utkontraktering, særleg på område med manglande industristandardar.
- Føretak med stor grad av eigenutvikling manglar tilfredsstillande prosessbeskrivingar og dokumentasjon.
- Det blir ikkje gjennomført tilstrekkeleg kontroll med eller testing av katastrofeløysingar.

Betalingsystem

Ifølgje lov om betalingssystemer mv. skal føretaka under tilsyn gi melding til Finanstilsynet dersom dei etablerer nye betalingssystem eller gjer endringar i eksisterande betalingssystem. Meldeplikta er eit ledd i risikoovervakinga til Finanstilsynet. I 2010 fekk Finanstilsynet 18 slike meldingar. Dei fleste meldingane kom etter ei spørjeundersøking. Før undersøkinga blei gjennomført, gav ikkje dei mottekne meldingane tilstrekkeleg grunnlag til å kunne gjennomføre ei samla vurdering av risiko. Derfor er det sett i gang eit arbeid med å gå gjennom og evaluere enkeltfunksjonar i system og sikre at dei er underlagde tilstrekkeleg styring og kontroll. Finanstilsynet har eit nært samarbeid med Noregs Bank på betalingssystemområdet. Det sikrar gjensidig informasjon og koordinering i saker der det er formålstenleg.

Kriminalitet retta mot betalingstenestene

Betalingsstenestene er utsette for stadige angrep frå kriminelle grupperingar. I 2010 blei både minibanksystema og nettbankløysingane utsette for angrep i Noreg. Dei største tapa var likevel knytte til

kriminalitet retta mot bruk av debet- og kredittkort utanfor Noreg. Effektive tiltak må i hovudsak basere seg på internasjonalt samarbeid, oppdaterte sikkerheitskrav (til dømes PCI DSS-standardar), handheving av desse krava og effektive tiltak mot skimming på brukarstadsløysingar og hacking mot innsamlingsentralar for korttransaksjonar. Det er òg viktig å gi rettleiing til korteigarar om å vere aktsame i kortbruken.

Risiko- og sårbarheitsanalyse (ROS-analyse)

Som i åra før skal Finanstilsynet tidleg i 2011 offentleggjere resultata frå gjennomført risiko- og sårbarheitsanalyse (ROS-analyse) av IKT-bruken i finanssektoren i 2010. Med bakgrunn i eigne analysar og datakjeldene som Finanstilsynet har hatt tilgang til, har Finanstilsynet lagt vekt på særlege risikoområde der det er nødvendig å følgje opp og setje i verk tiltak. I Finanstilsynets ROS-analyse for 2010 blir det gjort nærmare greie for dette.

Dei risikoområda det blir peikt på i ROS-analysen for 2010, er:

- Skimmingangrep mot minibankar
- Angrep mot nettbankløysingar (bruk av trojanarar, hacking og phishing)
- Mangelfull testing og verifisering av katastrofeløysingar
- Mangelfull styring og kontroll ved utkontraktering
- Manglande handtering av risiko knytt til offshoring
- Redusert kvalitet på drifta som følgje av store organisasjonsmessige endringar hos dataleverandørane

Hendingsrapportering

2010 var det første heile året med hendingsrapportering til Finanstilsynet med grunnlag i forskriftsregulering av plikta til å rapportere alvorlege hendingar. Det ein kan sjå, er at rapportane bidreg til at enkeltføretak bruker informasjon om hendingar aktivt i sitt eige arbeid med å sikre tilstrekkeleg kvalitet og akseptabel risiko. Datagrunnlaget frå hendingsrapporteringa blir brukt i ROS-analysen og som grunnlag for å ta opp aktuelle problemstillingar direkte med

relevante føretak. I 2010 har rapporteringa òg blitt brukt i samband med gjennomføring av tilsynsverksemda. Dette gir Finanstilsynet eit grundig og gjennomarbeidd materiale, som igjen vil gjere tilsynets statistiske data meir nøyaktige. Det blir halde både bilaterale møte og fellesmøte med dei rapporteringsansvarlege i finansføretaka for å bidra til at rett rapporteringsnivå blir brukt, og for å understreke det viktige i rapporteringa. Dei viktigaste problema som tilsynet blei merksam på gjennom rapporteringa i 2010, var alvorlege driftsproblem på sparebankområdet og vedvarande tendensar til driftsproblem hos VPS.

Beredskapsarbeid

Arbeidet med å sikre tilstrekkeleg beredskap på IKT-området i finanssektoren held fram gjennom eit nært samarbeid med Beredskapsutvalet for finansiell infrastruktur (BFI). Ved å delta i katastrofeøvingar har Finanstilsynet tileigna seg god kompetanse på dette området. Det er godt samarbeid både med Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap (DSB) og Nasjonalt tryggingorgan (NSM) på dette området.

Samarbeid

Som eit ledd i arbeidet med IKT-tryggleik i finanssektoren deltek Finanstilsynet i Koordineringsorganet for førebyggjande informasjonstryggleik (KIS) og Beredskapsutvalet for finansiell infrastruktur. Finanstilsynet overtok i 2010 sekretariatet for BFI frå Noregs Bank.

Det etablerte samarbeidet med Noregs Bank på området betalingsystem blir stadig betre, og samarbeidet gir gode resultat. Nasjonalt tryggingorgan, Post- og teletilsynet, Datatilsynet og bransjeorganisasjonane er òg viktige samarbeidspartnarar for Finanstilsynet. Særleg er samarbeidet med Datatilsynet fruktbart på området dataintegritet. Vidare er Finanstilsynet deltakar i internasjonalt IT-tilsynssamarbeid i Information Technology Supervisors Group (ITSG) og deltek i arbeidet med internasjonal standardisering i gruppene for bank- og sikkerheitsstandardar og standardisering for elektroniske signaturar.

Finanstilsynet blei i 2010 invitert til å presentere arbeidet med IKT-tilsyn ved fleire høve, mellom anna i regi av European Supervisor Education Initiative, eit samarbeid mellom CESR, CEBS og CEIOPS. Formålet har vore å sjå korleis dei ulike EU-landa gjennomfører tilsyn med IKT-verksemda til finansføretak med sikte på å etablere ein «beste praksis».

Finanstilsynet deltek i eit intereuropeisk prosjekt knytt til internett-sikkerheit og varsling (*Communication Middleware for Monitoring Financial Infrastructures*). Prosjektet er delfinansiert av EU og skal avsluttast i 2011. Formålet med prosjektet er å komme fram til tiltak som kan gjere bruken av Internett i finanssektoren sikrere gjennom felleseuropeiske tiltak. Finanstilsynet gjennomførte over 40 eksterne presentasjonar knytte til IKT og betalingsformidling i 2010, i hovudsak basert på invitasjonar frå ulike grupperingar i og utanfor Noreg.

REGELVERKSUTVIKLING

Det blei ikkje gjennomført endringar i IKT-forskrifta eller lov om betalingssystem i 2010. Det blei derimot lagt vekt på å etablere rettleiingar for dei enkelte paragrafane i den nemnde forskrifta og lova.

INTERNASJONAL VERKSEMD

Utvikling og gjennomføring av tiltak for å styrkje banksektoren og hindre nye finanskriser stod høgt på dagsordenen i 2010, med leiarane i G20-landa, IMF og Financial Stability Board som pådrivarar. Det er global semje om behovet for makroøkonomisk tilsyn og for internasjonal koordinering av makroøkonomisk overvaking og tiltak knytte til finansiell stabilitet. Basel-komiteen for banktilsyn har vore oppteken av å utvikle nye krav til kapital og likviditet, og EU har vedteke ein ny finanstilsynsstruktur med eit risikoråd og tre nye europeiske tilsynsmyndigheiter med større makt og kompetanse enn dei tidlegare tilsynskomiteane.

GLOBALE TILTAK FOR Å STYRKJE REGULERING OG TILSYN

Etterverknadene av finanskrisa og økonomiske problem i enkelte EU-land pregar det internasjonale biletet. Det er sett i verk omfattande internasjonale tiltak for å oppnå betre regulering og tilsyn i finanssektoren.

For å takle den finansielle og økonomiske krisa har G20-medlemmene gått inn for å styrkje det internasjonale samarbeidet, og det er halde fleire toppmøte. G20 har utarbeidd felles prinsipp for reform av finansmarknadene, og etter G20-landas Washington-plan har IMF (det internasjonale valutafondet) i samarbeid med mellom andre Financial Stability Board (FSB) fått ei leiande rolle i arbeidet med å dra lærdom av finanskrisa og foreslå regelendringar. I tillegg til å auke utlånsværksemnda betydeleg skal IMF betre risikoanalysane sine, utvikle tidlegvarslingssystem og revidere programma for vurdering av ulike lands finanssektorar (FSAP). G20-møtet i Korea hausten 2010 slutta seg til hovudtrekka i Basel-komiteens forslag til nye kapital- og likviditetskrav (Basel III).

Financial Stability Board (FSB), som blei etablert etter omdanninga av Financial Stability Forum i 2009 for å fremje internasjonal finansiell stabilitet, fekk i mandat å vurdere sårbarheit i det internasjonale finanssystemet, foreslå endringar i regulering og tilsyn ut frå omsynet til finansiell stabilitet, overvake utviklinga i marknadene, vurdere arbeidet til internasjonale standardsetjarar, utarbeide rettleiingar om tilsynssamarbeid og samarbeide med IMF om tidlegvarslingssystem. FSB har sett ned ulike ekspertkomitear og

publisert ei rekkje rapportar og tilrådingar i kjølvatnet av finanskrisa, mellom anna om prosyklalitet, prinsipp for godtgjersler i finansinstitusjonar og «styrking» av finansreguleringa. I tilknytning til FSBs *Framework for strengthening adherence to international standards* har FSB sett i gang prosessar mellom anna for å oppfordre til å gjennomføre internasjonale standardar for regulering og tilsyn og for å sikre global konsistens i tilnærminga til regulering og tilsyn. FSB vil utføre såkalla *peer reviews*, som mellom anna inneber kartlegging av korleis ulike land gjennomfører standardar. Den første kartlegginga gjaldt tilrådingane om godtgjersler/insentivordningar.

Noreg er ikkje medlem av G20 eller FSB, men følgjer arbeidet tett, mellom anna som medlem i dei internasjonale tilsynsorganisasjonane og tilsynskomiteane i EU.

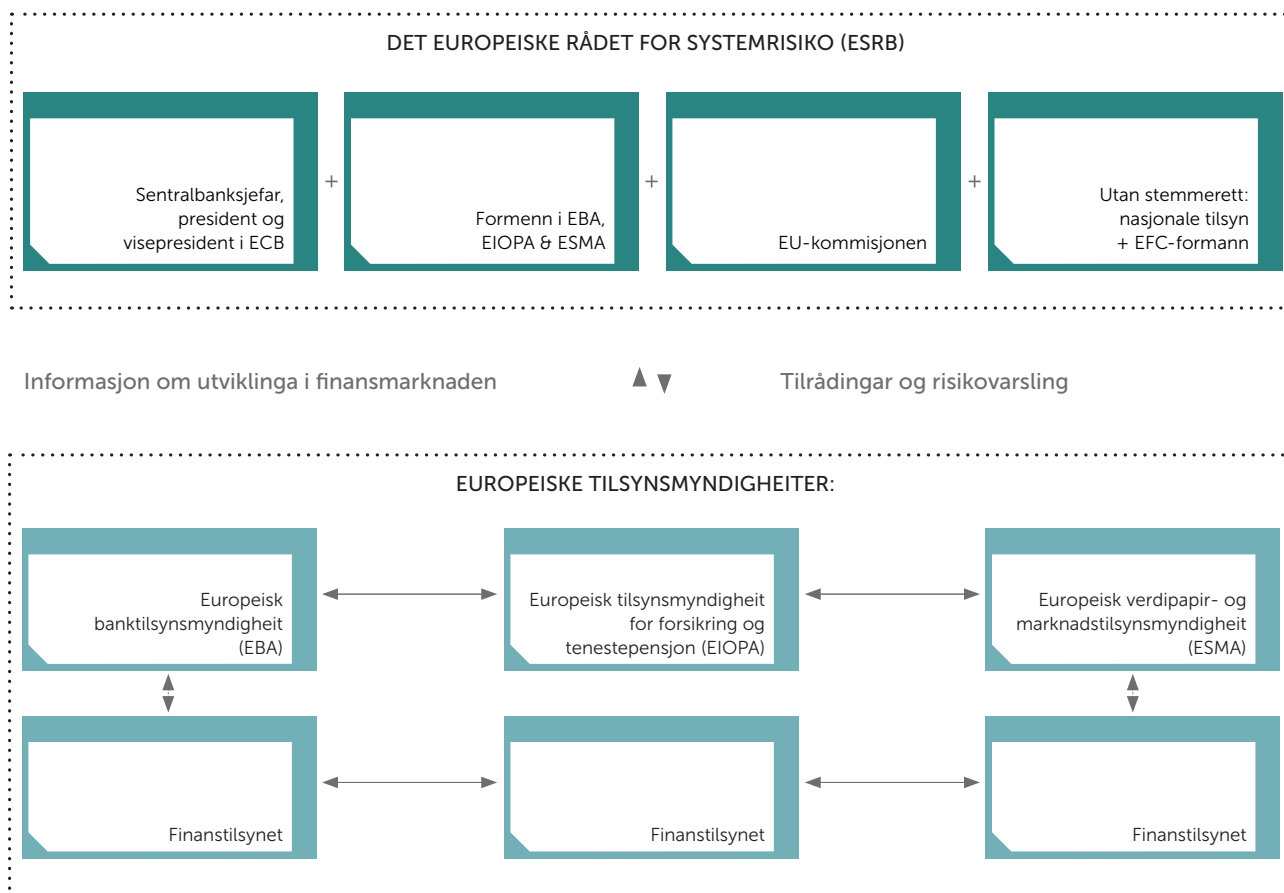
Finanskrisa har ført til auka merksemd om betydninga av å ha ei god makroøkonomisk overvaking knytt til tilsynet med finanssektoren. Det har ført til diskusjon om ansvarsfordelinga mellom sentralbankar og tilsynsmyndigheiter i overvakinga av finansmarknadene. Samtidig som ein skil mellom *macro-prudential supervision* og *micro-prudential supervision* (tilsynet med enkeltinstitusjonar), blir det lagt vekt på at det er behov for auka samarbeid mellom sentralbankane, som tradisjonelt har ansvaret for makroøkonomien, og tilsynsmyndigheitene, som i mange andre land tradisjonelt har lagt lite vekt på makroøkonomisk overvaking. Dette behovet for koordinering og samarbeid er forsøkt vareteke i den nye tilsynsstrukturen i EU.

REFORM AV TILSYNSSTRUKTUREN I EU – NYE EUROPEISKE TILSYNSORGAN

I etterkant av finanskrisa blei det vedteke at tilsynsstrukturen i Europa skulle styrkjast, og i februar 2009 presenterte ei gruppe under leiing av Jacques de Larosière tilrådingar om omorganisering av tilsynet med finanssektoren i EU. Rapporten inneheldt forslag til omorganisering av tilsynet med finansinstitusjonane og marknadene i EU, styrking av det europeiske samarbeidet om overvaking av finansiell stabilitet, tidlegvarsling, krisehandtering og effektivisering av det globale tilsynssamarbeidet. EU-institusjonane vedtok i november 2010 eit nytt tilsynssystem, og det blei etablert 1. januar 2011.

I den nye strukturen for finanstilsynet i EU (European System of Financial Supervision – ESFS) inngår European Systemic Risk Board (ESRB), som får eit overordna ansvar for makroøkonomisk overvaking av systemrisiko (*macro-prudential oversight*), tre europeiske tilsynsorgan (European Supervisory Authorities – ESAs) som skal ha det overordna ansvaret for å koordinere finanstilsynet i EU (*micro-prudential supervision*) og dei nasjonale tilsynsmyndigheitene, jf. figuren på side 100. Formålet med ESFS er at det skal medverke til finansiell stabilitet, sikre tillit til finanssystemet og sørje for tilstrekkeleg vern av brukarane av finansielle tenester.

Figur 7: Den nye tilsynsstrukturen i EU

European Systemic Risk Board (Risikorådet)

Det europeiske rådet for systemrisiko (European Systemic Risk Board – ESRB) skal ha overordna ansvar for den makroøkonomiske overvakinga av finanssystemet i EU og medverke til at risikooppbygginga i det finansielle systemet ikkje truar den finansielle stabiliteten. For å nå dette målet skal ESRB analysere den makroøkonomiske utviklinga, identifisere systemrisikoar, varsle når risikoen blir vurdert til å vere stor, og tilrå tiltak. Dette skal gjerast i tett samarbeid med tilsynsorgana.

I styret for risikorådet sit representantar for dei nasjonale sentralbankane, den europeiske sentralbanken (ECB), formennene i dei nye tilsynsmyndigheitene og representantar for EU-kommisjonen. Tilsynsrepresentantar frå dei enkelte landa deltek som observatørar, og ECB skal fungere som sekretariat for ESRB. Det tekniske arbeidet skal stort sett utførast av ei ekspertgruppe under ESRB, Advisory Technical Committee.

Risikorådet skal informere dei europeiske tilsynsmyndigheitene (ESA-ane) om utviklingstrekk som påverkar systemrisiko og sende ut tilrådingar og varsel. Risikorådet kan òg gi råd til EU-kommisjonen dersom dei meiner det er behov for nytt regelverk eller regelverksendringar for å sikre stabilitet i marknaden. Dei som får tilrådingar eller varsel frå ESRB, skal gjennomføre nødvendige tiltak og informere ESRB om dette. Dersom tilrådingar eller varsel ikkje blir følgde opp, skal dei forklare kvifor. Risikorådet kan bestemme at tilrådingar og varsel skal offentliggjearast, og dei skal rapporterast årleg til EU-parlamentet og ministerrådet i EU.

EØS/EFTA-land skal kunne delta på ad hoc-basis i styremøte i ESRB når saker av særskild relevans blir behandla. I samsvar med forordninga skal det utarbeidast eit opplegg for korleis EØS/EFTA-landa kan delta på ad hoc-basis i arbeidet i risikorådet. Det er framleis uvisse om framdrifta og den nærmare konkretiseringa av dette. Noreg var ikkje invitert til å delta i det første møtet 20. januar 2011.

European Supervisory Authorities (ESA)

Dei nye europeiske tilsynsmyndigheitene EBA, EIOPA og ESMA¹ tek over etter CEBS, CEIOPS og CESR². Dei har sekretariat i høvesvis London, Frankfurt og Paris. Tilsynsstyret (*Board of Supervisors*) i kvar ESA skal bestå av ein formann, dei nasjonale tilsynsjefane, ein kommisjonsrepresentant, ein representant frå den europeiske sentralbanken, ein frå ESRB og ein frå kvar av dei andre ESA-ane. I EBA deltek i tillegg representantar for nasjonale sentralbankar utan tilsynsansvar. I direksjonen (*Management Board*) sit mellom anna formannen og seks andre medlemmer frå tilsynsstyret. Tilsynsstyret og direksjonen skal møtast minst fem gonger i året. Formann og *Executive Director* skal vere fulltidstilsette, uavhengige fagpersonar og skal utnemnast for fem år.

ESA-ane skal verne dei allmenne interessene ved å medverke til stabilitet og effektivitet i finanssystemet og sikre velfungerande finansmarknader, gjere økonomiske analysar av marknadene og saman med risikorådet utvikle kriterium og felles kvantitative og kvalitative indikatorar for å identifisere og måle systemrisiko.

ESA-ane skal utarbeide utkast til tekniske standardar som Kommisjonen skal vedta som rettsakter. ESA-ane kan vedta retningslinjer og tilrådingar som gjeld nasjonale tilsynsmyndigheiter eller finansinstitusjonar, og får fullmakt til å fatte enkeltvedtak overfor nasjonale tilsynsmyndigheiter eller finansinstitusjonar dersom dei ikkje blir haldne. Hovudansvaret for det daglege tilsynet blir framleis liggjande hos dei nasjonale tilsynsmyndigheitene.

ESA-ane skal kontrollere at nasjonale myndigheiter gjennomfører rettsakter, retningslinjer og tilrådingar, identifisere beste tilsynspraksis og sørge for koordinering av tilsynsarbeidet. Dei skal mekle ved usemje mellom tilsynsmyndigheiter og arbeide for å hindre reguleringsarbitrasje. I tillegg skal dei arbeide for å fremje vern av innskyttarar og investorar og likeverdige konkurranseforhold.

Ved brot eller mistanke om brot på rettsakter, også tekniske standardar, skal ESA-ane utføre nødvendige undersøkingar og foreslå nødvendige tiltak. Med heimel i rettsakter kan ESA-ane fatte enkeltvedtak retta mot ein finansinstitusjon i tilfelle der nasjonale myndigheiter ikkje oppfyller pliktene sine.

Tilsynskollegium (*Colleges of Supervisors*) er oppretta eller skal opprettast for kvar grensekryssande finansinstitusjon, og ESA-ane har rett til å delta i desse tilsynskollegia. ESA-ane kan ta initiativ til stresstestar og sørge for konsistent gjennomføring av stresstestmetodar. Dei kan gi tilrådingar til tilsynsmyndigheitene i eit kollegium, utarbeide standardar for kollegia, krevje at heimlandstilsynet kallar inn til møte i kollegiet, og vareta meklarrolla. Ved usemje mellom tilsynsmyndigheiter i grensekryssande situasjonar kan ESA-ane hjelpe dei å komme til semje. Dersom det ikkje blir oppnådd semje, kan ESA-ane krevje tiltak som blir bindande for dei myndigheitene saka gjeld. Dersom pålegget ikkje blir følgt, kan ESA-ane fatte enkeltvedtak overfor finansinstitusjonen det gjeld.

I krisesituasjonar skal ESA-ane leggje til rette for og koordinere tiltak frå dei enkelte nasjonale myndigheitene. ESA-en skal òg kunne delta i relevante møte hos nasjonale myndigheiter.

I 2010 engasjerte Finanstilsynet seg i arbeidet med å sikre vidare observatørstatus i dei nye europeiske tilsynsmyndigheitene og ein smidig overgang til den nye strukturen. EØS/EFTA-landa skal i prinsippet ikkje kunne delta i diskusjonar om enkeltinstitusjonar utan at det er direkte relevant for dei. I praksis inneber det at Finanstilsynet framleis kan delta i alle møte og relevante tilsynskollegium, og Finanstilsynet vil framleis delta like aktivt som før i dei nye europeiske tilsynsorgana. Finanstilsynet vil framleis ha formannskapet i eit par underkomitear under CEIOPS (EIOPA) og CESR (ESMA).

¹ European Banking Authority, European Insurance and Occupational Pensions Authority and European Securities and Markets Authority

² Committee of European Banking Supervisors, Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors and Committee of European Securities Regulators

AUKA MERKSEMD OM FORBRUKARVERN

Etter finanskrisa er det blitt lagt meir vekt på forbrukarinformasjon og forbrukarvern. I sluttfasen av forhandlingane om opprettinga av dei nye europeiske tilsynsmyndigheitene var det semje om at ein må synleggjere det ansvaret tilsynsmyndigheitene har overfor forbrukarane. ESA-ane skal sørge for at marknaden for finansielle produkt og tenester står fram som open, enkel og rettferdig for forbrukarane (*transparency, simplicity and fairness*), mellom anna ved å samle inn og analysere data om forbrukartrender, bedømme og koordinere

nasjonale myndigheites finansielle opplæringstiltak (informasjons-tiltak), utvikle opplæringsstandardar for næringa og bidra til felles informasjonsstandardar.

ESA-ane skal opprette ein *Committee on Financial Innovation* for å sikre konsekvent tilnærming til regulering og tilsyn med nye produkt og tenester. ESA-ane kan mellom anna forby ein finansiell aktivitet som truar ein velfungerande og stabil marknad.

VERDIPAPIRMARKNADEN

Finanstilsynet er medlem av International Organization of Securities Commissions (IOSCO) og deltek i European Regional Committee og IOSCO Commodity Futures Task Force. IOSCO har utarbeidd ein multilateral avtale (*Multilateral Memorandum of Understanding – MMoU*) om samarbeid og informasjonsutveksling over landegrensene som Finanstilsynet tiltrådte i 2006.

Finanstilsynet deltek i møta i Enlarged Contact Group on Supervision of Collective Investment Funds. Grappa er eit globalt forum for tilsynsmyndigheiter for verdipapirfond. Hovudformålet til grappa er å utveksle erfaringar og informasjon knytt til tilsynet med verdipapirfond.

På EU/EØS-nivå har Finanstilsynet vore medlem av CESR (Committee of European Securities Regulators), som mellom anna har fungert som fagleg rådgivingsorgan for European Securities Committee og EU-kommisjonen, og har arbeidd for ei konsistent oppfølging og handheving av fellesskapsretten i medlemslanda. CESR blei frå 1. januar 2011 erstatta av ESMA, den nye verdipapir- og marknadstilsynsmyndigheiten (European Securities and Markets Authority). Finanstilsynet fekk i 2010 i oppdrag å leie ei arbeidsgruppe i CESR som skal hjelpe EU-kommisjonen med praktiske råd når det gjeld eventuell innføring av krav om at noterte føretak skal rapportere om transaksjonar/aktivitet per land (*country by country reporting*), som kan bli ei stor belastning for føretaka. Saka er i stor grad politisk motivert og kan komme til å få ein del merksemd framover. Arbeidet held fram i regi av ESMA frå 2011.

BANKAR OG FINANSINSTITUSJONAR

Basel-komiteen for banktilsyn under Bank for International Settlements (BIS) vedtek internasjonale standardar for banktilsyn og koordinerer det globale banktilsynssamarbeidet. Noreg er ikkje medlem av Basel-komiteen, men Finanstilsynet er blitt nærmare knytt til Basel-komiteen ved at tilsynet i 2010 blei invitert til å delta i Basel Consultative Group. Finanstilsynet deltok i Basel-komiteens International Conference of Banking Supervisors (ICBS) i Singapore. Basel-komiteen var aktiv med å reformere regelverket for bankar i 2010 og innførte mellom anna strengare kapitalkrav og likviditetskrav. Sjå oppsummering av forslaga i kapitlet *Bank og finans*, side 42–43).

Finanstilsynet har delteke som observatør i møta i den europeiske

sentralbankens tilsynskomiteé, Banking Supervision Committee (BSC). BSC skal erstattast av Advisory Technical Committee under det nye europeiske rådet for systemrisiko (European Systemic Risk Board – ESRB) og hadde sitt siste møte i november 2010. Saman med Noregs Bank har Finanstilsynet dessutan årlege bilaterale møte med representantar for ECB.

Finanstilsynet har delteke aktivt i møta i EUs banktilsynskomiteé CEBS (Committee of European Banking Supervisors) og i dei fleste av undergruppene, mellom anna Groupe de Contact, som er CEBS' viktigaste tekniske underkomité. Finanstilsynet vil framleis engasjere seg aktivt i European Banking Authority (EBA), den nye banktilsynsmyndigheiten.

FORSIKRING OG PENSJON

Finanstilsynet er medlem av International Association of Insurance Supervisors (IAIS) og deltek der i utviklinga av internasjonale prinsipp for tilsyn med forsikringsverksemda. Finanstilsynet deltek på årsmøtet i IAIS og er representert i den tekniske komiteen som har det overordna ansvaret for å fastsetje standardar. IAIS arrangerte den 17. årskonferansen sin i Dubai i oktober 2010, og årsmøtet vedtok fleire nye standardar og retningslinjer.

Finanstilsynet er òg medlem av International Organization of Pensions Supervisors (IOPS) og deltok på årskonferansen i IOPS i 2010. IOPS arbeider med å utvikle standardar for regulering og tilsyn med private pensjonar.

På EU/EØS-nivå har Finanstilsynet delteke i møta i komiteen for tilsyn med forsikring og tenestepensjon, Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors (CEIOPS). Finanstilsynet deltek òg i dei fleste komiteane og arbeidsgruppene under CEIOPS og vil halde fram med å delta aktivt i EIOPA, den nye tilsynsmyndigheiten for forsikring og tenestepensjon i EU (European Insurance and Occupational Pensions Authority).

Finanstilsynet har leidd ein underkomité under CEIOPS, Task Force on Insurance Guarantee Schemes (TF-IGS), som i 2009 utarbeidde ein rapport og eit utkast til tilrådingar som CEIOPS fremja overfor EU-kommisjonen om mogleg framtidig harmonisering av forsikringsgarantiordningar i EU. Arbeidet held fram i regi av EIOPA.

REKNESKAP OG REVISJON

Finanstilsynet er medlem av IFIAR (International Forum of Independent Audit Regulators), som blei oppretta i 2006 og skal fremje internasjonalt samarbeid og koordinering av regulering og tilsyn med revisorbransjen. I tillegg til å vere eit kontaktforum mellom tilsynsmyndigheitene i ulike land skal IFIAR medverke til kunnskapsdeling om bransjen, praktisk regulerings- og tilsynsarbeid og anna. Finanstilsynet er med på å arrangere IFIAR Inspection Workshops. Direktøren for rekneskaps- og revisortilsyn i Finanstilsynet er medlem av IFIARs Advisory Council, som fungerer som styre for IFIAR.

Norske revisjonsselskap som er involverte i revisjon av utskrivar-selskap på notert børs i USA, må vere registrerte hos Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). Finanstilsynet legg vekt på å ha eit godt tilsynssamarbeid med PCAOB.

Finanstilsynet deltek saman med Finansdepartementet i møta i EUs Accounting Regulatory Committee (ARC), som vurderer dei internasjonale rekneskapsstandardane (IFRS) og greier ut korleis dei skal

gjennomførast i EU. Finanstilsynet har delteke aktivt i European Enforcers Coordination Sessions (EECS) under CESR (no ESMA), som skal medverke til harmonisering og koordinering av kontrollarbeidet ved innføring av IFRS i EØS-området. Grappa har jamlege møte med IASB (International Accounting Standards Board) og IFRIC (The International Financial Reporting Interpretations Committee), som er høvesvis standardsetjar og fortolkingsorgan, for å sikre at IFRS-standardane blir handheva på same måten i heile EØS-området.

Finanstilsynet deltek aktivt både i EU-arbeidet med å utvikle regelverk og standardar for revisorar og i tilsynssamarbeidet, mellom anna som rådgivar for Finansdepartementet i Audit Regulatory Committee (AuRC). Finanstilsynet deltek i European Group of Auditors' Oversight Bodies (EGAOB), eit organ for revisortilsynsmyndigheiter under leiing av EU-kommisjonen. Finanstilsynet deltek òg i fleire undergrupper av EGAOB (mellom anna *subgroup on inspections*, *subgroup on third countries*, *subgroup on intra-EU/EEA cooperation* og *subgroup on ISAs*).

IT-TILSYN

Som eit ledd i arbeidet på IKT-sikkerhetsområdet deltek Finanstilsynet i ei rekkje internasjonale organ. Dette gjeld mellom anna det nordiske IT-tilsynssamarbeidet, internasjonalt IT-tilsynssamarbeid i ITSG (Information Technology Supervisors Group, som òg har ei europeisk undergruppe), internasjonal standardisering i gruppene for bank- og sikkerheitsstandardar, standardisering for elektroniske

signaturar (ETSI ESI) og arbeidet i sikkerhetsgruppa i den internasjonale dataforeininga IFIP. Finanstilsynet er norsk representant i ESRIF (European Security Research and Innovation Forum), eit EU-organ som arbeider med sikkerheit. Tilsynet deltek òg i eit EU-støtta prosjekt for utvikling av tiltak som kan betre evna til å oppdage og reagere på sikkerheitshendingar på Internett.

TILTAK MOT KVITVASKING OG TERRORFINANSIERING

Finanstilsynet deltek i arbeid med tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering både nasjonalt og internasjonalt. Finanstilsynet er representert i møta i FATF (Financial Action Task Force), som

utviklar felles internasjonale standardar for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering, og er med i FATFs arbeidsgruppe mot terrorfinansiering, som samarbeider med FN på dette området.

EFTA-SAMARBEID

Finanstilsynet har i fleire år hatt formannskapet i EFTAs Working Group on Financial Services, og deltek i EFTAs Working Group on Company Law. Dette er arbeidsgrupper under underkomité II i EFTA-pilaren i EØS-strukturen, som har ansvar for å koordinere synspunkt og å innlemme rettsakter som gjeld finanssektoren, kapitalrørsler og selskapsrett (inkludert rekneskap og revisjon), i EØS-avtalen. Arbeidsgruppene er nyttige forum når det gjeld å halde seg oppdatert om status for regelverksutviklinga i EU. Til kvart møte

blir det invitert representantar for EU-kommisjonen eller andre EU-institusjonar til å presentere diverse tiltak og status for forslag som er til behandling i EU-rådet og EU-parlamentet. Sommaren 2010 var Finanstilsynet saman med Finansdepartementet og Noregs Bank vertskap for eit seminar i regi av EFTAs WG Financial Services der hovudtema var endringane i bankregelverket, krisehandtering og den nye tilsynstrukturen i EU.

NORDISK-BALTISK SAMARBEID

Det nordiske samarbeidet er framleis høgt prioritert, og Finanstilsynet legg vekt på å ha ein god formell og uformell dialog med nordiske kollegaer. Dei nordiske tilsynsmyndigheitene har inngått ein felles samarbeidsavtale, og Finanstilsynet har òg signert individuelle samarbeidsavtalar som gjeld tilsyn med særskilde finansgrupper. I tillegg til det årlege nordiske tilsynsdirektørmøtet, som i 2010 blei arrangert i Finland, blei det arrangert ad hoc-møte og møte i dei ulike sektorane og på det administrative området.

Dei nordiske landa har òg eit tett samarbeid med dei baltiske landa. I 2010 ble det inngått ein samarbeidsavtale mellom dei nordiske og baltiske landa om å førebyggje, handtere og løyse eventuelle problem i bankar med verksemd i fleire av landa. Det er oppretta ei *Nordic-Baltic cross-border stability group* med representantar for tilsynsmyndigheitene, sentralbankane og finansministeria i dei respektive landa, som møtest minst éin gong i året. Den nordisk-baltiske samarbeidsavtalen er ei regional utbygging av samarbeidsavtalen mellom myndigheitene i EØS-statane om koordinering og samarbeid ved handtering av grensekryssande finansielle kriser, som Noreg

slutta seg til i juli 2010. Likeins er det utvikla eit nordisk-baltisk samarbeid mellom sentralbankar og tilsynsmyndigheiter om finansiell stabilitet i regionen.

Det var hyppigare kontakt mellom nordiske tilsyns- og sentralbankleiarar i 2010 enn tidlegare, dels for å ha beredskap i spørsmål som gjeld grensekryssande verksemd, dels for å samordne gjennomføringa av nytt regelverk. Samordning med tanke på deltaking i ESRB, det nye risikorådet i EU, blir òg tema for dette samarbeidet framover.

I 2010 var Finanstilsynet engasjert i å hjelpe det islandske tilsynet, mellom anna gjennom foredrag og seminarverksemd for styret, leiinga og andre tilsynstilsette på Island.

Sidan 2005 har det òg vore regelmessige møte mellom revisortilsynsmyndigheitene i Sverige, Danmark, Finland og Noreg. Møta viser at nærmare kontakt og samarbeid er nyttig også på revisjonsområdet, ikkje minst for å utveksle erfaringar og drøfte spørsmål om tolking og oppfølging av EUs revisjonsdirektiv.

ANNA MØTEVERKSEMD OG BILATERALT SAMARBEID

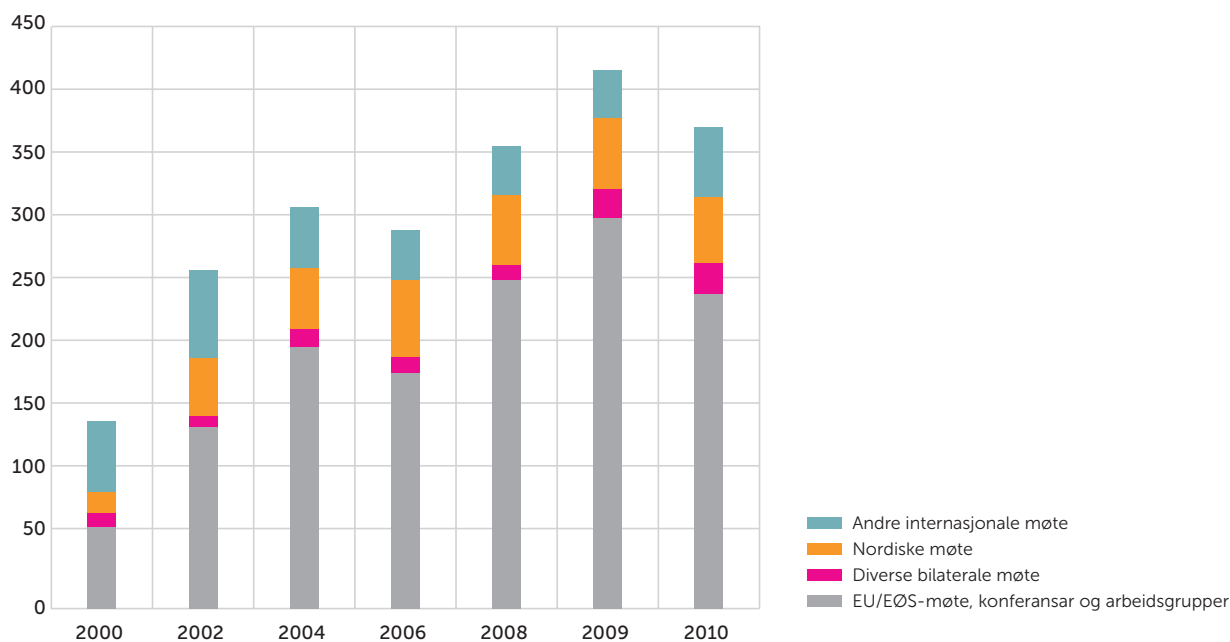
Finanstilsynet er fast deltakar i OECDs forsikringskomité og OECDs kapitalmarknadskomité og deltek òg i ein del andre møte i regi av OECD. Dessutan har Finanstilsynet ein fast representant i FN's *Project Link*, som er eit internasjonalt makroøkonomisk forskingsprosjekt.

Sjølv om mykje av det internasjonale tilsynssamarbeidet skjer i regi av internasjonale organisasjonar og i komitear og arbeidsgrupper i EU, legg Finanstilsynet framleis vekt på å ha eit godt bilateralt samarbeid med relevante tilsynsmyndigheiter. Finanstilsynet har skrivne under samarbeidsavtalar (*Memoranda of Understanding*) om utveksling av informasjon med fleire andre tilsynsmyndigheiter. Avtalane skal forsterke samarbeidet mellom Finanstilsynet og dei respektive partane. Innanfor forsikrings-, pensjons- og verdipapirtilsynet er det inngått multilaterale samarbeidsavtalar mellom alle EØS-landa. Finanstilsynet har òg slutta seg til IOSCOs multilaterale samarbeidsavtale for verdipapirtilsynsmyndigheiter.

Finanstilsynet har årlege kontaktmøte med representantar for den amerikanske sentralbanken, Federal Reserve Bank, og den europeiske sentralbanken. Finanstilsynet får dessutan årleg besøk av Valutafondet (IMF), og fekk i 2010 mellom anna besøk av delegasjonar frå Kina, Korea og Russland. Finanstilsynet bidrog i 2010 med foredrag på seminar for karibiske tilsynsmyndigheiter og stod for eit seminar i Bulgaria.

I arbeidet med den nye strategien for Finanstilsynet i 2010 blei det bestemt at ein skulle besøkje internasjonale organisasjonar og andre tilsynsmyndigheiter for å kartlegge korleis dei vurderer utviklinga i markedene og reguleringa og tilsynet med finanssektoren i lys av finanskrisa. I 2010 blei det halde møte med tilsynsmyndigheitene i Finland, Sveits og Canada, og tilsynet besøkte Basel-komiteen og Financial Stability Board.

Figur 8: Internasjonale møte som Finanstilsynet deltek i

Tabell 16: Internasjonale organisasjonar og EU/EØS-relaterte komitear som Finanstilsynet deltek i

Tverrsektorielle møte

- Integrated Financial Supervisors Conference (årleg konferanse for integrerte tilsynsmyndigheiter)
- EFCC – European Financial Conglomerates Committee (nivå 2)
- Joint Committee (tidlegare JCFC – Joint Committee on Financial Conglomerates)
- Nordiske tilsynsmøte
- Diverse tverrfaglege arbeidsgrupper under tilsynsorgana i EU
- Project Link, FN's årlege makroøkonomiske møte
- Nordic-Baltic Cross-Border Stability Group

Bank/finans

- ICBS, International Conference of Banking Supervisors (den internasjonale konferansen for banktilsyn som Basel-komiteen arrangerer annakvart år)
- OECD's Financial Markets Committee (OECDs kapitalmarknadskomite)
- EBC (European Banking Committee – EUs bankkomité på nivå 2) og diverse arbeidsgrupper under EU-kommisjonen og EBC
- EBA (European Banking Authority) – europeisk banktilsynsmyndigheit – tidlegare CEBS (Committee of European Banking Supervisors) og underliggjande komitear og arbeidsgrupper – www.eba.europa.eu
- BSC – Banking Supervision Committee under ECB, den europeiske sentralbanken, som no skal erstattast av Advisory Technical Committee under ESRB, European Systemic Risk Board (det nye rådet for systemrisiko i EU)
- Nordiske møte om banktilsyn og finansiell stabilitet

Forsikring

- IAIS (International Association of Insurance Supervisors – den internasjonale organisasjonen for forsikringstilsyn) – www.iaisweb.org
- IOPS (International Organisation of Pension Supervisors – den internasjonale organisasjonen for pensjonstilsyn) – www.iopsweb.org
- OECD's Insurance Committee (OECDs forsikringskomité)
- EIOPC (European Insurance and Occupational Pensions Committee – EUs forsikrings- og pensjonskomité på nivå 2) og diverse arbeidsgrupper under EIOPC og EU-kommisjonen
- EIOPA (European Insurance and Occupational Pensions Authority) – europeisk tilsynsmyndigheit for forsikring og tenestepensjon – tidlegare CEIOPS (Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors) med underliggjande komitear og arbeidsgrupper – www.eiopa.europa.eu
- Nordiske forsikringstilsynsmøte

Verdipapir

- IOSCO (International Organization of Securities Commissions – den internasjonale organisasjonen av verdipapirtilsyn) – www.iosco.org

- ECG (Enlarged Contact Group on Supervision of Collective Investment Funds – den utvida kontaktgruppa for tilsyn med kollektive investeringsfond)
- ESC (European Securities Committee – EUs verdipapirkomite på nivå 2)
- ESMA (European Securities and Markets Authority) – europeisk verdipapir- og marknadstilsynsmyndigheit – tidlegare CESR (Committee of European Securities Regulators) med underliggjande komitear og arbeidsgrupper – www.esma.europa.eu
- Nordiske verdipapirtilsynsmøte

Rekneskap og revisjon

- IFIAR (International Forum of Independent Audit Regulators) – www.ifiar.org
- ARC (Accounting Regulatory Committee – EUs rekneskapskomité)
- Accounting Contact Committee (EUs kontaktkomite om rekneskaps spørsmål)
- AuRC (Audit Regulatory Committee – EUs revisjonskomité)
- EGAOB (European Group of Auditors' Oversight Bodies – EUs revisjonstilsynskomite) med fleire underkomitear og arbeidsgrupper
- Nordiske møte

Kvitvasking og terrorfinansiering

- FATF (Financial Action Task Force – internasjonalt samarbeidsforum for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering, med sekretariat i OECD) – www.fatf-gafi.org
- CPMLTF (Committee on the Prevention of Money Laundering and Terror Financing – EUs komité for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering)
- Nordiske møte

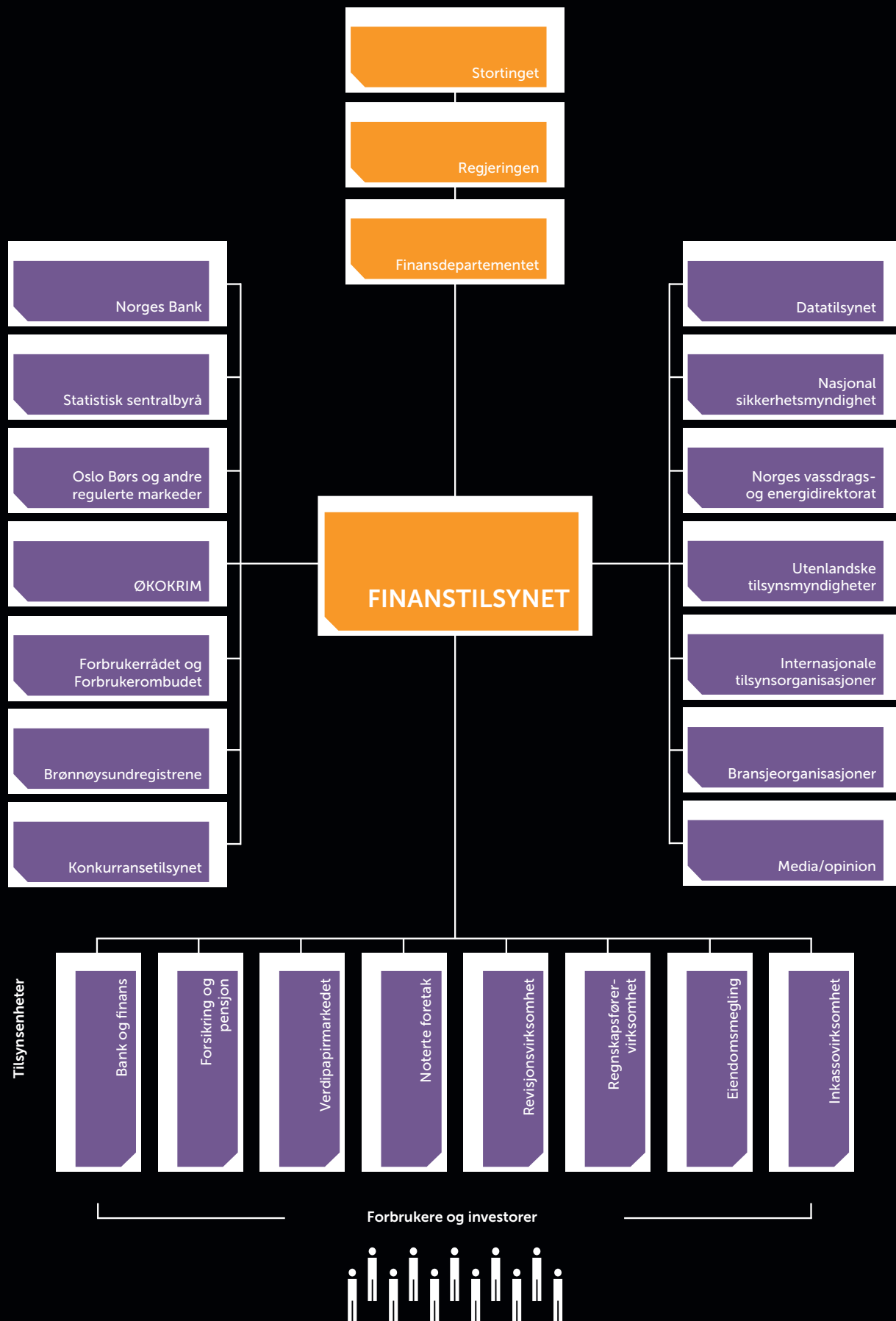
IKT-tilsyn

- ESRIFF (European Security Research and Innovation Forum)
- ITSG (Information Technology Supervision Group)
- Nordiske IT-tilsynsmøte
- Sikkerhetsgruppa i den internasjonale dataforeininga IFIP
- ETSI ESI – internasjonale standardiseringsgrupper for bank- og sikkerhetsstandardar og standardisering av elektroniske signaturar
- CoMiFin (Communication Middleware for Monitoring Financial Infrastructures) – europeisk samarbeidsprosjekt under EUs sjunde rammeprogram

EFTA

- EFTA Working Group on Financial Services
- EFTA Working Group on Company Law (omfattar også rekneskap og revisjon)

FINANSTILSYNETS VIKTIGSTE RELASJONER

Finansielt utsyn 2011

Finanstilsynet (Kredittilsynet) har siden 1994 regelmessig analysert og vurdert risikoen for finansielle stabilitetsproblemer i det norske finansmarkedet på bakgrunn av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi. Dette har vært og er en nødvendig del av den løpende tilsynsvirksomheten. Vesentlige deler av vurderingen av lønnsomhets- og soliditetsutviklingen i enkeltforetak må foretas på bakgrunn av den generelle tilstanden i finansmarkedet. Fra og med 2003 har Finanstilsynet publisert sitt syn på tilstanden i finansmarkedet i en egen rapport, som også gir en samlet framstilling av resultatene for finansinstitusjonene i foregående år. Det gjøres vurderinger av den risiko banker og andre aktører i finansmarkedet står overfor og mulige kilder til framtidige stabilitetsproblemer i det norske finansielle systemet. Fra 2011 publiseres rapportene «Finansielt utsyn» om våren og «Finansielle utviklingstrekk» om høsten.

Rapportene er tilgjengelige på www.finanstilsynet.no.

Årets rapport er tilgjengelig i papirversjon fra Finanstilsynet, og i elektronisk form på www.finanstilsynet.no.

FINANSTILSYNET

Revierstedet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Tlf. 22 93 98 00
Faks 22 63 02 26
post@finanstilsynet.no
www.finanstilsynet.no